Nr. 46 (404), 18 - 24 noiembrie 1997

22

ANUL VIII

LAURENŢIU ULICI,
Preşedintele Uniunii Scriitorilor

NICOLAE ŞT. NOICA,
Ministrul Lucrărilor Publice şi Amenajării Teritoriului

Mărturii de la revolta din Braşov

pag. 10-11

Supliment gratuit

pag. I-VIII

Persoanele cu handicap

RODICA PALADE

Agricultura dincolo de ASAL

Într-un interviu luat premierului Ciorbea cu cîteva luni în urmă, îi solicitam, între altele, şi răspunsul la o întrebare formulată constant atît de specialişti, cît şi de oamenii de rînd: care vor fi direcţiile economice fundamentale spre care s-ar îndrepta România, avînd în vedere reforma? Vom fabrica avioane, vom trăi din turism, vom dezvolta cu prioritate industria uşoară, agricultura sau siderurgia?

Atunci, deşi programul de guvernare fusese deja adoptat, prim-ministrul a răspuns că o serie de dosare se află pe masa de lucru a specialiştilor guvernamentali şi a sindicatelor. Că urmau să aibă loc întîlniri între partenerii sociali, care să discute cu argumente viabilitatea unui sector sau a altuia. În mai toate împrejurările în care s-a exprimat public, premierul a precizat că **nu executivul** este acela care trebuie să decidă asupra unei întreprinderi, ci **piaţa liberă**, căreia guvernanţii se străduiesc să-i asigure doar cadrul legislativ adecvat unei evoluţii normale. *Ar rezulta că, dacă o întreprindere, ca agent economic, este lăsată să-şi dovedească singură raţiunea* de a fi, nu acelaşi lucru s-ar întîmpla şi cu întregul domeniu de care aparţine acea întreprindere.

Există anumite sectoare în care „amestecul" guvernamental nu este doar necesar, ci chiar obligatoriu. De pildă, un domeniu strategic este agricultura, de vreme ce ea asigură hrana populaţiei, şi fără suportul statului nu poate exista. Nu întîmplător, comuniştii au distrus metodic agricultura, transformînd un popor întreg într-o populaţie care stătea la coadă, cu buletinul de identitate în mînă, pentru a-şi primi „raţia". Şi nu întîmplător, pe vremea regimului Iliescu, s-a adoptat o lege funciară strîmbă care şi astăzi face ca în judecătorii să existe peste 800.000 de procese legate de pămînt.

După cum se ştie, agricultura nu este lăsată în voia pieţei libere nici în ţările dezvoltate. În 1997, Uniunea Europeană a alocat agriculturii, în cadrul Politicii Agricole Comune, 47% din fondurile bugetare.

Deşi pe cîmpurile României se lucrează rudimentar, aproape ca în Evul Mediu, anul acesta s-a înregistrat cea mai mare producţie de cereale din ultimii ani, cca 20,7 milioane de tone boabe. Dar faptul, benefic în sine, a creat la noi o criză a grîului şi a porumbului, cantitatea excesivă a produsului agricol făcînd ca preţul de vînzare să scadă, iar absenţa pieţelor de desfacere să ducă la plasarea doar a unei cantităţi neînsemnate. Drept urmare, cea mai mare parte a recoltelor se află acum în silozuri sau în gospodării, fără să se ştie unde şi în ce condiţii vor fi vîndute. Scăderea efectivelor de animale, ca urmare a lichidării unor complexe nerentabile, şi micşorarea taxelor de import s-a produs concomitent cu invazia produselor străine pe piaţa internă.

Toate acestea au lăsat impresia că agricultura a fost abandonată. Mai puţin s-a explicat în presă că Dinu Gavrilescu este unul dintre miniştrii cei mai bine văzuţi de către FMI şi BIRD. El a aplicat, punct cu punct, prevederile acordurilor ASAL şi stand-by (incluse în programul de guvernare validat de Parlament), în condiţiile în care cele două Camere nu s-au grăbit să adopte legile legate de agricultură (*Legea circulaţiei juridice a terenurilor* a trecut în Senat doar cu cîteva zile în urmă). Acordul ASAL a însemnat, într-o primă fază, sistarea creditelor camuflate, acordate de BNR, prin emiterea monedei fără acoperire. Regăsirea în bugetul de stat a subvenţiilor pentru agricultură reprezintă un prim pas spre însănătoşirea domeniului. Celor care acuză nivelul scăzut al subvenţiilor acordate astfel agriculturii le reamintim că bugetul alcătuit din taxe şi impozite, puţine şi cu greu colectate, nu a permis o cifră mai mare. Invocîndu-se procentele acordate agriculturii de către ţările dezvoltate, se trece prea uşor peste faptul că industria noastră nu este în stare să rotunjească satisfăcător bugetul. Acordul ASAL prevăzut pentru România, care a mai fost însă aplicat, cu succes, şi altor state, ar urma să-şi arate efectele pozitive abia în doi–trei ani. Pînă atunci, toate acestea rămîn o abstracţiune pentru ţăranul care nu va mai cultiva grîu, deoarece a văzut că, după ce a muncit din greu şi a cheltuit mult, rămîne cu recolta în pod. Că acele cupoane, prea puţin însemnate pentru nevoile lui, au venit oricum prea tîrziu. Că banca este un loc din care, dacă ia bani, nu este sigur că îi va putea da înapoi, mai ales cînd riscul calamităţilor pîndeşte în fiecare an.

Reîntorcîndu-ne la domeniile economice, pe care guvernul ar trebui să le sprijine, şi dincolo de aritmetica ASAL, reprezintă cu adevărat agricultura o prioritate strategică pentru actualul executiv?

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL • ANUL VIII • 16 pagini • 1.500 lei

CURIER 22

Reamintim cititorilor noştri că această pagină le aparţine, ca şi responsabilitatea pentru scrisorile lor.

SCRISORI OPINII DREPT LA REPLICĂ

Stimată redacţie,

Mă numesc Marius Mioc şi sînt unul din revoluţionarii Timişoarei. Am participat la revoluţie din 16 decembrie 1989, de la adunarea din faţa casei lui László Tőkés, am fost arestat şi eliberat după căderea lui Ceauşescu. Am scris o carte despre istoria revoluţiei, ***Falsificatorii istoriei***, apărută la Timişoara în două ediţii (1994 şi 1995).

Cu surprindere şi indignare, am aflat despre recenta dezvelire, în comuna Spătaru jud. Buzău, a unui monument ridicat în memoria generalului Ştefan Guşe (vezi *Naţional* din 28 octombrie 1997). Generalul Guşe nu a fost un erou al neamului, cum îl prezintă ziarul *Naţional*, ci un criminal care a poruncit deschiderea focului asupra revoluţionarilor timişoreni.

Sînt indignat în special de faptul că Guvernul României, prin secretarul de stat Constantin Dudu Ionescu şi prin şeful Marelui Stat Major, generalul Degeratu, a participat la această (nouă) sfidare adusă martirilor Timişoarei.

Doresc ca, prin intermediul revistei dv., să cer:

– destituirea domnului Constantin Dudu Ionescu;

– destituirea domnului general Degeratu;

– demolarea monumentului închinat generalului Guşe.

Vă mulţumesc anticipat pentru publicarea punctului meu de vedere.

Marius Mioc
Timişoara, 2 noiembrie 1997

Şi Biserica Mănăstirii Cotroceni?

În timp ce se vorbeşte, din ce în ce mai insistent, despre clădirea „Catedralei Mîntuirii Neamului", permiteţi-mi să reamintesc cititorilor revistei *„22"* că biserica de la Cotroceni aşteaptă de peste 13 ani să fie repusă pe stîlpii ei, în incinta Mănăstirii Palatului Cotroceni, în conformitate cu angajamentul actualului preşedinte al României, domnul Emil Constantinescu.

Ctitorită de Şerban Vodă Cantacuzino în anii 1679–1683, în urma unui jurămînt, biserica Mănăstirii Cotroceni a fost, de la mijlocul secolului 18, calificată de „fala Munteniei" (Constantin Dapontes). Descrisă mereu în mod admirativ, Mănăstirea Cotroceni, cu biserica ei bogat împodobită cu aur şi cu frescele lui Pârvu Mutu, a fost de la început cunoscută în Occident graţie epigrafistului englez Edmund Chisthull, care o vizitase la 27 aprilie 1702, şi graţie florentinului Anton Maria Del Chiaro, secretarul Curţii domneşti în vremea Sfîntului Constantin Brîncoveanu, care şi-a publicat amintirile în 1718 la Veneţia. Din fericire, a fost publicată, cu puţini ani înainte de cutremurul din 1977, o monografie modernă şi detaliată a Mănăstirii Cotroceni de către istoricul-arheolog român Gheorghe I. Cantacuzino. (Ed. Meridiane, Bucureşti, 1968). Şi, efectiv, cutremurul de la 4 martie 1977 a zdruncinat puternic structura bisericii, dînd un bun pretext familiei Ceauşescu ca să poruncească, în 1984, dărîmarea ei, cît şi a multor alte monumente bisericeşti. La acelaşi moment, preşedintele Franţei, azi răposat, decidea splendida restaurare a cupolei aurite de la biserica Invalizilor din Paris, strict contemporană cu biserica Cotroceni de la Bucureşti.

Ordinul de dărîmare a bisericii Cotroceni a fost transmis de gospodăria de partid, în data de 25 aprilie 1984, sub semnătura lui Mihai Ghere.

Imediat, alarma a fost dată în Occident, în revista ICOMOS, cu mai multe articole ilustrate ale arhitectului Şerban Cantacuzino de la Londra. În zadar... căci ordinul de dărîmare a fost executat sub conducerea arhitectului Nicolae Vlădescu care, din fericire, era un om cultivat şi curajos: a desfăcut biserica cu o grijă deosebită, numerotînd şi depozitînd toate fragmentele de zidărie, de pictură, cît şi mormintele cantacuzineşti, în aşa fel încît **biserica poate azi să fie recîldită**, cu păstrarea unui destul de mare grad de autenticitate. Cu această perspectivă, Guvernul şi-a dat aprobarea în 1990, iar actualul preşedinte a luat un angajament public în 1996.

Familia Ceauşescu va lăsa amintirea unei dictaturi comuniste care a dărîmat multe monumente istorice, mai ales religioase, ca să poată adăuga o construcţie copleşitoare care a murdărit, urîţit şi sărăcit capitala României.

Patriarhul Teoctist al României a binecuvîntat, în 1988, splendida publicaţie a reproducerii cu transcripţie a Bibliei lui Şerban Vodă Cantacuzino (1688), editată de Biserica Ortodoxă. Prea Fericitul Patriarh al României, cît şi Excelenţa Sa preşedintele României ar putea să-şi lege numele de restaurarea unor monumente din Capitală, printre care biserica Cotroceni, cîndva „fala Munteniei", ar fi cel mai simbolic act de „măreţie şi intimitate" al ortodoxiei româneşti. Ar şi permite **„să fie vindecată o rană din istoria şi cultura naţională"** (***Bisericile osîndite de Ceauşescu***, Ed. Anastasia, Bucureşti 1995).

„Unde este o voinţă, se poate găsi şi un drum"; iar noi am înţeles că bani ar fi, chiar pentru o Catedrală.

Jean Cantacuzène
Paris, 2 noiembrie 1997

Stimată redacţie,

Deşi sînt stabilit în Ungaria încă din timpul „epocii de aur", menţin o legătură permanentă cu ţara în care m-am născut, unde am petrecut tinereţea şi zeci de ani de activitate profesională. Urmăresc cu interes cursul evenimentelor politice din România. Privind lucrurile din afară, nu exclud că concluziile mele uneori pot fi eronate, în schimb ele nu sînt influenţate într-un sens sau altul de „frecuşuri" cotidiene.

Una din principalele mele surse de informare este revista dv., pe care o apreciez foarte mult pentru obiectivitatea şi ţinuta ei intelectuală. Mă bucură faptul că şi prin Internet am posibilitatea să citesc revista, chiar şi atunci cînd nu am ocazia de a o procura sub forma ei tipărită. (Tot prin această modalitate, oferită de Internet, caut să vă contactez, nu numai din curiozitatea de a încerca acest mod rapid şi modern de comunicare, dar şi din motivaţia internă de a-mi exprima gîndurile în legătură cu unele fenomene apărute în viaţa politicii interne din România, care sînt corect oglindite şi în paginile revistei *„22"*.)

Ca fost „minoritar" din România, nu mi-am pierdut interesul şi sensibilitatea faţă de problema naţională. În această ordine de idei, am citit cu mare interes atît articolul intitulat „Falsul război al tăbliţelor bilingve", semnat de Iulian Anghel, cît şi corespondenţa d-lui Adrian F. Rieger din Arad, apărute în nr. 34 al revistei.

Este greu să mai adaug ceva la cele expuse foarte corect de d-l Anghel în articolul amintit. Isteria creată în jurul acestei probleme probabil că nu este altceva decît un pretext pentru „fundamentarea" unor interese meschine ale forţelor politice eşuate în noiembrie anul trecut. Este greu de înţeles: oare de ce politicieni în toată firea se exprimă în sensul că, în urma instalării tăbliţelor bilingve, „românii se vor maghiariza"? O asemenea prostie nu poate fi calificată altfel decît dezaprecierea propriului neam şi prejudicii aduse intereselor strategice ale României, în mersul ei spre structurile europene. Aici, în Ungaria, este de neînchipuit ca cineva să ridice obiecţiuni împotriva acestor tăbliţe bilingve (de vopsitul lor să nici nu vorbim), chiar în cazul localităţilor unde ponderea populaţiei minoritare este cu mult sub 20%. Desigur, inscripţiile bilingve trebuie instalate nu pentru ca populaţia minoritară să-şi poată identifica localitatea în care trăieşte, ci pentru a întări sentimentul lor de cetăţean cu drepturi egale, să se simtă într-adevăr „la ei acasă" pe locurile unde s-au născut. Sînt convins că acest gest – de fapt minor – duce la creşterea simţului de loialitate faţă de populaţia majoritară, faţă de ţară. Acelaşi lucru se poate spune şi în privinţa învăţămîntului în limba maternă. Este o ipocrizie să susţii că învăţămîntul în limba maternă a minoritarilor creează mai tîrziu greutăţi în afirmarea lor profesională sau la intrarea în învăţămîntul superior. Permiteţi-mi ca să dau două exemple. Absolvenţii liceului maghiar (fostul liceu „A. Moghioroş") din Oradea au reuşit la examenele de admitere în învăţămîntul superior cel puţin în aceeaşi măsură ca şi absolvenţii renumitului liceu românesc „Emanoil Gojdu". Elevii liceelor de limba maghiară, în majoritatea cazurilor, au fost conştienţi că pentru a fi competitivi cu colegii lor români ei trebuie să fie mai silitori, mai sîrguincioşi. De altfel, din punct de vedere pedagogic este dovedit, că însuşirea temeinică a cunoştinţelor de către elevi se poate face numai în limba maternă. Nu este lipsă de modestie din partea mea să aduc şi un alt exemplu în sprijinul celor afirmate. Am învăţat pînă la bacalaureat în liceu cu limba de predare maghiară, apoi la facultate în limba rusă (în fosta URSS). Cu toate acestea, am practicat profesia în limba română, ca inginer proiectant apreciat, fără să am vreun impediment de ordin lingvistic. Este normal că după aproape zece ani de la plecarea din ţară am probleme în privinţa exprimării corecte în limba română, dar acest lucru se poate întîmpla şi cu românii ajunşi într-un alt mediu lingvistic.

Szücs Tamás
Ungaria, 22 septembrie 1997

„Congresul fără miză"

„...Miza acestui congres «fără miză» (pentru că nu se făceau alegeri) era posibilitatea discreditării lui Márko Béla, eventual printr-un vot de blam, şi ca urmare a lui, o ieşire a UDMR din coaliţia guvernamentală..."; şi continuaţi arătînd ce prejudicii ar aduce ţării o asemenea eventualitate (adică o criză de guvern).

Întrebare: oare o ieşire a PD din coaliţia guvernamentală n-ar aduce ţării (în prezent) aceleaşi prejudicii? Dacă da, de ce l-aţi împins pe d-l Valerian Stan să meargă „pînă la capăt"?

Şi încă ceva: presupunînd (în absurd) că veţi publica (de ex.) 50 de „critici" la „acţiunea Valerian Stan", îi veţi acorda dumnealui 50 de „drepturi" la replică?

Marcel Nicolau
Bucureşti, 13 octombrie 1997

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista "22" achitind la redacţie (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile deschise la **Banca Comercială Ion Ţiriac S.A. Bucureşti, Str. Doamnei nr. 12**:
(pentru **dolari** în contul 4024009230,
pentru **mărci** în contul 4024009231,
pentru **franci francezi** în contul 4024009235,
pentru **lire sterline** în contul 4024009232,
pentru **franci elveţieni** în contul 4024009233,
pentru **lire italiene** în contul 4024009234) sau (pentru orice fel de valută) trimiţînd un cec (**money order**) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, Bucureşti, România.

Pentru a nu se reţine un comision foarte mare de către bănci, rugăm abonaţii cărora le stă în putinţă acest lucru ca plăţile care se fac prin CEC (nu virament) să se facă prin CEC-uri plătibile în SUA şi exprimate în dolari SUA sau prin CEC-uri exprimate în mărci germane şi plătibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
– Europa occidentală şi Israel:	80 $	40 $	20 $
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF
– Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 $	20 $	10 $
– SUA, Japonia, Australia:	100 $	50 $	25 $

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunţă exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizaţi de redacţie (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

PREŢURILE ABONAMENTELOR INTERNE

Foarte avantajos pentru cadre didactice, elevi, studenţi, pensionari, foşti deţinuţi politici şi veterani de război:

- Numai **9.500 lei** pe 3 luni, cu expediere la domiciliu (reducere **51%**);
- Numai **7.000 lei** pe 3 luni, cu ridicare de la redacţie (reducere **64%**).

Acest program este subvenţionat de Asociaţia Est-Libertés

PRACTIC JUMĂTATE DIN EXEMPLARELE PRIMITE SÎNT GRATUITE.

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere:

- **11.500 lei** pe 3 luni (reducere **41%**), cu expediere la domiciliu;
- **9.500 lei** pe 3 luni (reducere **51%**), cu ridicare de la redacţie.

Cei interesaţi sînt rugaţi să achite la sediul redacţiei (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poştal suma corespunzătoare, pe adresa: *Revista "22", cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, Bucureşti,* Adeverinţele (talon de pensie, adeverinţe şcolare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: *Revista "22" Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti,* cu specificarea pentru *Serviciul de Difuzare*.

MĂRIRILE DE PREŢ NU AFECTEAZĂ ABONAMENTELE DEJA ACHITATE

DAN PAVEL

Fără cap limpede

Asistăm în săptămînile din urmă la o erodare rapidă a unora din punctele forte ale actualei coaliţii majoritare. Punerea în aplicare a principiului democratic al remanierii guvernamentale a devenit un factor al subminării legitimităţii actualei puteri, în loc să fie o sursă a întăririi sale. După lansarea ideii remanierii, presa a preluat acest subiect, trecînd în revistă toate posibilităţile – de la înlocuirea miniştrilor neperformanţi pînă la schimbarea lui Victor Ciorbea, dacă nu chiar a întregului guvern. Iar declaraţiile făcute de liderii principalelor partide au scos în evidenţă o neaşteptată dilemă: noii conducători nu ştiu ce să aleagă, eficienţa guvernamentală sau poziţiile de influenţă în cadrul guvernului pentru propriile partide. Ezitarea de a declara în mod deschis care sînt ministerele considerate neperformante a creat impresia că toate ministerele sînt în culpă. Iar cînd toată lumea credea că lucrurile încep să se clarifice, ţărăniştii au făcut un gest care ameninţă să împingă actuala coaliţie către o primă destrămare.

După ce liderii UDMR au dat semne că sînt gata să facă unele concesii în privinţa celebrei dispute cu privire la predarea istoriei şi geografiei României, astfel încît una să se predea în română, iar cealaltă în maghiară, conducerea PNŢCD a anunţat că nu va ceda şi că ambele materii se vor preda în româneşte. Rezistenţa încăpăţînată a senatorului Pruteanu şi anumite evoluţii politice interne i-au împins pe ţărănişti către o masivă recuperare a tradiţiei de „partid naţional". Ezitările democratice ale ţărăniştilor de a merge pe linia propriei tradiţii au creat în Transilvania un vid al asumării unei identităţi îndoielnice, de care a profitat PUNR, partidul care nu a avut inhibiţii în a administra anumite spaime atavice şi reminiscenţe istorice, ocupînd de fapt locul deţinut în perioada precomunistă de către ţărănişti. Acum, asistăm la o treptată recuperare de către ţărănişti a terenului pierdut. Pare mai mult o mişcare strategică dictată de pragmatism, dacă judecăm motivaţiile celor de la „centru", însă ea este dublată de puternice curente de opinie naţionaliste, care vin, în special, din partea unor filiale judeţene din Ardeal. Desigur, între timp, PUNR scade ca influenţă, cu toate că o parte din ce s-a pierdut în zona peuneristă şi pedeseristă a fost „recuperat" de partidul lui Corneliu Vadim Tudor.

Mişcarea făcută de ţărănişti, erorile legate de managementul remanierii, declaraţiile tot mai dezastruoase ale unor lideri pedişti (Severin despre Consiliul Europei), precum şi alte mici sau mari gafe scot la iveală din nou principalul neajuns al politicii autohtone: **absenţa funcţiei analitice presupuse de actul de guvernare**. Cu alte cuvinte, în ciuda faptului că avem o mulţime de lideri politici remarcabili, aceşti factori politici responsabili şi reprezentativi nu au consilieri politici pe măsură. Lipsesc analiştii specializaţi (sociologi, politologi, psihologi, economişti, specialişti în comunicare şi relaţii publice şi alte meserii de acest tip) în evaluarea consecinţelor directe şi a spectrului de consecinţe indirecte ale deciziilor guvernamentale. Oricît de masiv este un organism politic, lipsa unor funcţii reflexive, anticipative şi evaluative îi pot pune existenţa în pericol. De aceea, aproape că nu a existat decizie politică asupra căreia să nu se revină, uneori luîndu-se, în ultimă instanţă, decizii contrare celor iniţiale. În reformă nu ajung doar bunele intenţii şi patriotismul de care noii guvernanţi au dat dovadă. Consilierii noilor lideri nu se pricep decît la campanii electorale, dar nu la modul în ca-

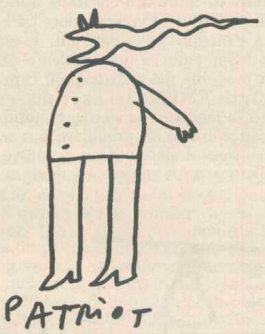

re se guvernează şi, cu atît mai puţin, la modul în care se construieşte o democraţie. Amintirile interbelice ale unora din liderii partidelor istorice nu au aproape nici o legătură cu ceea ce a devenit democraţia în lume în ultima jumătate de secol.

Ziariştii l-au ironizat pe Ion Diaconescu atunci cînd a declarat că ne îndreptăm într-o direcţie bună şi că este mulţumit de mersul reformei. Cine studiază cu atenţie discursul public al acestui om politic este uimit să constate cîtă luciditate şi realism politic decurge din opiniile sale. Diaconescu a înţeles că reforma, odată pornită, nu mai poate fi oprită – decît eventual printr-o lovitură de stat. El are dreptate să afirme că lucrurile merg în direcţia bună. Însă nu trebuie să credem că aceşti drumeţi politici vor ajunge cu bine la destinaţie, dacă îşi pun singuri piedică. Consecinţele faptului că nu li se acordă maghiarilor acele drepturi fireşti care să le garanteze şansa păstrării specificului lor cultural şi a identităţii proprii sînt mai grave decît se poate bănui. O bună parte din excelenta reputaţie internaţională a noii puteri din România vine din decizia înţeleaptă de a include UDMR în actuala coaliţie guvernamentală. O eventuală retragere a acestora de la guvernare, mai ales înaintea alegerilor din Ungaria, ar favoriza reacţiile radicale din ţara vecină; occidentalii ar vedea în această mişcare dovada că maghiarii sînt consideraţi de orice putere de la noi drept o opoziţie „etnică". Însăşi remanierea ar fi afectată. Tocmai cînd coaliţia începea să funcţioneze, retragerea de la guvernare a maghiarilor ar altera „algoritmul", iar pînă la stabilirea unui alt algoritm, va mai trece încă mult din timpul preţios care ar trebui rezervat administrării reformei. După cum am mai arătat, chiar într-un supliment din „22", una dintre marile probleme ale prezentului, dar mai ales ale viitorului, este degradarea progresivă a calităţii vieţii romilor din ţara noastră. Un eventual eşec al maghiarilor ar afecta în mod grav interesele romilor, pentru că (în ciuda declaraţiilor iresponsabile ale deputatului Mădălin Voicu) modelul politic secret al acestei comunităţi defavorizate este organizaţia atît de eficientă şi modernă a maghiarimii.

Remanierea guvernamentală şi negocierile cu UDMR ţin de un orizont temporal imediat. Actualei guvernări îi lipseşte organul reflexiv cu privire la consecinţele pe termen lung ale guvernării. Aceeaşi deficienţă din partea guvernului Văcăroiu a condus la pierderea puterii de către pedeserişti. Este greu de crezut că, în eventualitatea pierderii puterii de către CDR, vor reveni la putere pedeseriştii. Riscul este ca beneficiarul actualelor erori să fie o forţă care să ne determine pe toţi să emigrăm.

● SĂPTĂMÎNA POLITICĂ ● SĂPTĂMÎNA POLITICĂ ● SĂPTĂMÎNA POLITICĂ ● SĂPTĂMÎNA

PS pe scurt

Nicolae Berechet – noul şef al IGP

Pe 6 noiembrie, Guvernul l-a numit în funcţia de şef al Inspectoratului General de Poliţie pe generalul Nicolae Berechet, fost adjunct al generalului Pavel Abraham şi şef interimar al IGP, după demiterea acestuia.

Ambasadorul Bernard Boyer pleacă

PS pe scurt

Bernard Boyer şi-a încheiat misiunea diplomatică în ţara noastră. Ministerul francez al Afacerilor Externe a numit un nou ambasador în locul lui, în persoana lui Pierre Menat.

Alexandru Bîrlădeanu a murit

PS pe scurt

Pe 13 noiembrie 1997, a încetat din viaţă, la vîrsta de 86 de ani, Alexandru Bîrlădeanu.

Cîteva date biografice: născut la 25 ianuarie 1911, în localitatea Comrat, Basarabia; licenţiat al Facultăţii de Drept a Universităţii din Iaşi (1937); doctor în ştiinţe economice (1940); expert al Comisiei guvernamentale române la tratativele de pace de la Paris (1946–1947); ministru al Comerţului Exterior (1948–1953); reprezentant permanent al României la CAER; preşedinte al Consiliului Naţional al Cercetării Ştiinţifice (1966-1968); unul dintre semnatarii „Scrisorii celor şase" (martie 1989); membru şi vicepreşedinte al Academiei Române (din 1955); membru al CFSN (ianuarie 1990) şi al partidului FSN; preşedintele Senatului României (1990–1992).

Străinii pot cumpăra pămînt în România

PS pe scurt

Senatul a modificat, la 11 noiembrie, textul *Legii referitoare la circulaţia juridică a terenurilor*. Străinii vor putea de acum să cumpere pămînt, cu condiţia să aibă personalitate juridică română.

Nemulţumirile Solidarităţii Universitare

• Într-o scrisoare adresată preşedintelui CDR, Ion Diaconescu, Asociaţia Solidaritatea Universitară reproşează Convenţiei Democrate faptul că pînă acum Solidaritatea a fost în prea mică măsură solicitată să participe la reforma în domeniile învăţămîntului şi cercetării ştiinţifice. Soluţiile şi propunerile ei nu au fost niciodată luate în seamă, se arată în scrisoare, şi nu au putut fi astfel evitate politica iresponsabilă a Ministerului Cercetării şi Tehnologiei şi evoluţia nesatisfăcătoare din învăţămîntul românesc.

Solidaritatea Universitară consideră inutilă păstrarea asociaţiilor civice în CDR, din moment ce prezenţa lor este folosită doar în scop electoral, nefiindu-le permisă participarea efectivă la decizia politică. În scrisoare sînt formulate, de asemenea, cîteva măsuri concrete pentru redresarea CDR, printre care: modificarea protocolului de funcţionare în condiţiile guvernării, desfiinţarea Comitetului executiv al CDR, înfiinţarea unui Secretariat tehnic şi desemnarea unui purtător de cuvînt.

• Printr-o scrisoare deschisă adresată primului-ministru, Victor Ciorbea, Solidaritatea Universitară solicită acordarea nominală, prin hotărîre de guvern, a unor pensii onorabile, pentru o serie de artişti contemporani reprezentativi. Este vorba de artişti precum Corneliu Baba sau Ion Irimescu, care au ajuns la vîrste venerabile şi care au pensii de mizerie, cu mult sub nivelul mediu al pensiei unui funcţionar public.

● SĂPTĂMÎNA POLITICĂ ● SĂPTĂMÎNA POLITICĂ ● SĂPTĂMÎNA POLITICĂ ● SĂPTĂMÎNA

ILIE ŞERBĂNESCU

Impozitul pe venitul global

În urmă cu puţin timp, ministrul Finanţelor anunţa introducerea, de la 1 ianuarie 1998, a impozitului pe venitul global, declarînd că are nevoie de o largă participare a societăţii civile la dezbaterea problemelor ce se ridicau într-un asemenea caz. Prin filozofia diferită de impozitare (favorabilă echităţii şi promovării investiţiilor) pe care o aducea, introducerea impozitului pe venitul global constituie un mare pas înainte pe calea normalităţii economice şi un moment de cotitură în istoria fiscalităţii din România.

Se poate impozit pe venitul global fără logistica asiguratorie?

Am constatat însă în curînd că logistica nu era pregătită pentru trecerea la impozitul pe venitul global. Nici sediile unde să se prelucreze datele şi să se ţină documentele de evidenţă nu existau în toate judeţele. Indispensabilul sistem informatic necesar nu fusese pus la punct. Calculatoarele abia ar fi urmat să vină de undeva din străinătate. Programul de prelucrare pe calculator urma să fie importat, dar evident trebuia adaptat. Nici proiectul de reglementare legislativă nu era foarte clar. Şi, ulterior, s-a înţeles că, după întoarcerea din Germania a celor care au fost trimişi la instruire în domeniu, acest proiect trebuie modificat substanţial. Şi, pînă la scadenţă, nu mai erau decît 2 luni. Nu puteai, din păcate, să nu te gîndeşti cu nostalgie la introducerea de către guvernul Văcăroiu a TVA-ului – alt moment crucial în istoria fiscalităţii din România – care a beneficiat de o intensă pregătire prealabilă. Numai campania de mediatizare a fost declanşată cu o jumătate de an înainte. Şi ţinte ale pregătirii fuseseră atunci doar circa jumătate de milion de potenţiali plătitori de TVA, agenţi economici care urmau să înlocuiască demodatul impozit pe circulaţia mărfurilor cu un impozit modern, neutru şi chiar stimulativ din punct de vedere economic. Acum este vorba de circa 9–10 milioane de potenţiali plătitori de impozit pe venitul global, din care cei mai mulţi habar n-au de problemă, darămite să completeze trimestrial o declaraţie de impunere care are vreo 30 de pagini. S-a aflat ulterior că, în urma unei discuţii cu sindicatele, d-l Ciumara ar fi amînat cu un an aplicarea impozitului pe venitul global. Pentru ca – imediat ce colegul său de partid, d-l Spineanu, a declarat că a convenit o asemenea amînare cu reprezentanţii FMI, ce îşi exprimaseră temeri în legătură cu soarta bugetului din cauza lipsei de pregătire a introducerii noului sistem de impozitare – d-l Ciumara să replice că decizia îi aparţine şi aceasta rămîne irevocabilă: 1 ianuarie '98, şi nu '99!

Impozitul pe venitul global este o problemă prea serioasă pentru a face obiectul unui joc. Impozitul pe venitul global nici măcar nu ar fi de introdus întrucît ni l-ar cere cumva Uniunea Europeană, FMI sau Banca Mondială, ci întrucît are o miză extrem de importantă, pentru care merită să fie făcute şi cheltuielile deosebit de mari (la standardele româneşti) în vederea introducerii sale: anume **trecerea de la impozitarea diferitelor categorii de venituri la impozitarea pe venit a persoanelor**. Pe venitul global, adică pe veniturile, strînse la nivelul unei persoane, prin cumulare din diverse surse. Aceasta asigură o echitate mai mare, dar nedescurajantă, în societate, şi o mai intensă promovare a activităţii investiţionale în economie.

Nu impozit suplimentar, ci un nou sistem de impozitare

Chiar dacă va atrage după sine impozitarea pentru prima dată a unor venituri neimpuse fiscal pînă acum – veniturile din dobînzi sau din tranzacţii de pe piaţa de capital – introducerea impozitului pe venitul global nu înseamnă, şi nu trebuie să însemne, cîtuşi de puţin un nou impozit, în sensul de impozit suplimentar, ci un nou sistem de impozitare, destinat nu să se adauge, ci să ia locul celor două principale impozite actuale pe venit: impozitul pe salariu şi impozitul pe profit.

Nu poţi rămîne decît perplex că în joc a intrat şi premierul Ciorbea care, într-un mod impăciuitorist, a declarat că impozitul pe venitul global va fi aplicat începînd de la 1 ianuarie 1998, dar **treptat**. Adică cum treptat?! Ce fel de „treptat"? Impozitul pe venitul global ori este aplicat, ori nu este aplicat, aşa cum o femeie este ori însărcinată, ori neînsărcinată. A aplica „treptat" impozitul pe venitul global prezintă riscul de a-l transforma în exact ceea ce nu trebuie să fie: un impozit suplimentar.

Iată cum se pun problemele în cazul celor două principale categorii actuale de impozit pe venit, odată cu aplicarea corectă şi nu bearcă a impozitului pe venitul global.

Dintr-un asemenea moment, salariile devin, din venit final, venit intermediar. Întreaga grilă de impozitare a salariilor trebuie să cadă, chiar dacă, din raţiuni de alimentare la buget, se vor practica în continuare reţineri prin stopaj pentru buget în contul veniturilor-salarii. Dar nu în sine cîştigurile din muncă ar urma să fie impozitate, ci cumulul lor, la nivelul fiecărei persoane, cu veniturile din capital şi avere (dobînzi, dividende, chirii, vînzări, etc.), dacă desigur acestea există. În urma aplicării impozitului pe venitul global, cel ce nu are venituri din alte surse trebuie să se aleagă cu o impozitare sensibil mai mică decît în momentul de faţă al unui modest cîştig din muncă. Iar cel care va fi impozitat mai aspru, din cauza venitului său global mai mare, trebuie să aibă simţămîntul că faptul se datorează impozitării veniturilor sale din capital şi avere şi nu în sine oprimării fiscale a veniturilor sale mai ridicate din muncă, precum cea actuală de peste 60% pe salarii ceva mai bune.

În cazul impozitării pe profit, lucrurile sînt şi mai simplu de înţeles. Şi profiturile, odată cu aplicarea impozitului pe venitul global, devin venituri intermediare. Deci, apare lesne de soluţionat marea problemă a stimulării investiţiilor. Statul nu mai are a se repezi pe companii spre a le impozita profiturile. Dacă acestea sînt reinvestite rămîn, spre beneficiul economiei naţionale, neimpozitate. Dacă sînt însă distribuite acţionarilor, urmează a fi impozitate, la nivelul acestora, ca dividende împreună cu celelalte venituri care se strîng din diferite surse la fiecare din ei.

Riscurile deconfidenţializării unor venituri

În orice caz, dacă, în cele două situaţii menţionate, funcţiile impozitului pe venitul global nu sînt pe deplin realizate, acesta nici nu are rost să fie introdus. Iar dacă din introducerea impozitului pe venitul global se încearcă a se face doar un prilej de a începe să se impoziteze anumite venituri încă neimpozitate, atunci este mai corect faţă de populaţie sau agenţii economici să se treacă direct la această impozitare, fără a se mai cheltui şi groaza de bani necesari instituirii impozitului pe venitul global.

În plus, riscurile pe care le implică introducerea impozitului pe venitul global merită să fie asumate doar în cazul aplicării în întregime – şi nu a vreunei pastişe – a acestuia. Riscul constă în forţarea implicită a scoaterii din confidenţialitate a veniturilor realizate în economia necontabilizată, chiar în cea subterană. Este adevărat că în economia paralelă se fură, se fac mari evaziuni fiscale, dar economia paralelă – ne place, nu ne place – asigură atîtor români (din păcate, foarte mulţi) ceea ce economia oficială, nici în varianta PDSR, nici în varianta PNŢCD-PD-PNL-UDMR, nu le oferă: supravieţuirea. Agresiunea intempestivă asupra economiei paralele este periclitantă, pentru că aceasta trebuie absorbită treptat în economia oficială, dar numai pe măsura în care aceasta din urmă se întăreşte. Or, acum, economia oficială este în cel mai sever declin.

PS pe scurt

Preşedintele Constantinescu în Asia

Preşedintele României, Emil Constantinescu, a participat, între 14 şi 17 noiembrie, în capitala Republicii Socialiste Vietnam, Hanoi, la Conferinţa ţărilor francofone. Prezenţa în Vietnam este premergătoare unei vizite în India.

Întîlniri la Cotroceni

Partidele. Luni 10 noiembrie, preşedintele Emil Constantinescu a avut o serie de întîlniri cu reprezentanţii principalelor partide politice, atît de la putere, cît şi din opoziţie. S-a discutat, în principal, despre situaţia actuală a ţării, în vederea preconizatei remanieri guvernamentale.

Sindicatele. Marţi 11 noiembrie, preşedintele Emil Constantinescu s-a întîlnit cu liderii Blocului Naţional Sindical. Ei au declarat că vor declanşa acţiuni de protest sindical în cazul în care nu se vor opera schimbări semnificative în Guvern. BNS a cerut demiterea miniştrilor Călin Popescu Tăriceanu, de la Industrie şi Comerţ, Virgil Petrescu, de la Învăţămînt şi Gavril Dejeu, de la Interne.

Disputa privind modificarea Legii Învăţămîntului

Grupurile parlamentare ale PNŢCD au decis, miercuri 12 noiembrie, să susţină în dezbaterea din Parlament predarea istoriei şi geografiei în limba română. Marko Béla, preşedintele UDMR, a declarat agenţiei Mediafax că soluţia propusă este inacceptabilă pentru formaţiunea sa. Joi, datorită neînţelegerii din coaliţie, Senatul a amînat din nou luarea în discuţie a Ordonanţei de Urgenţă privind modificarea *Legii Învăţămîntului*.

INSTITUTUL EUROPEAN

Colecţia ISTORIE ŞI DIPLOMAŢIE

Veniamin Ciobanu

Românii în politica Est-Central Europeană

În condiţiile în care coordonatele geopolitice ale evoluţiei raporturilor internaţionale ale Transilvaniei, Moldovei şi Ţării Româneşti nu s-au modificat sensibil în comparaţie cu perioada anterioară, în schimb, evenimentele care au avut loc în cea de a doua jumătate a secolului al XVII-lea au creat noi interferenţe şi conexiuni politice în Europa Est-Centrală, incluzînd în desfăşurarea lor şi spaţiul carpato-danubian.

Ţările Române aveau să redevină unul din termenii ecuaţiei politice cu ajutorul căreia marile puteri ale vremii urmăreau rezolvarea aceleiaşi vechi probleme a preponderenţei politice. Or, această „calitate", ca şi altele de altfel, le-a fost impusă, în primul rînd, de statutul lor politico-juridic, de natura raporturilor pe care le aveau cu Imperiul Otoman.

ISBN 973-586-036-8

192 pag.

În pregătire: • Stelian Dumistrăcel, *Expresii româneşti*
• Péter Esterházi, *Verbele auxiliare ale inimii*

Iaşi • Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600 • Tel-fax: 032-230197
tel 032-233800 • e.mail: rtvnova@mail.cccis.ro • http: //www.nordest.ro/home.htm

EMIL HUREZEANU

La aniversară

Mă interesează mai mult, acum, **la un an** de la ultimele alegeri prezidențiale și parlamentare din România, viziunea cîmpului: cît de mult a evoluat pe calea democrației statul român, **în acești ani:** în instituțiile statului de drept, în comportamentele oamenilor (politici), în ceea ce, pretutindeni, în Europa Centrală și Răsăriteană, limba de lemn a epocii a integrat cu energie conformistă drept „criza mentalității". Metoda acestei analize va fi comparația, între evoluțiile tuturor statelor central-est-europene, pornind de la cîțiva indicatori: sisteme de guvernare, încrederea în instituțiile statului, sprijinul acordat de populație unor sisteme politice alternative (celui democratic), în anii care au trecut de la prăbușirea oficială a comunismului de stat. Criteriile sînt desigur limitate, dar între cele mai reprezentative. Datele au fost selectate și analizate de politologul elvețian Jakob Juchler și publicate recent în studiul „Probleme ale democratizării în țările în curs de transformare din estul Europei", găzduit de numărul din septembrie al revistei germane *Osteuropa*.

Folosind statisticile, nu-mi însușesc neapărat și concluziile autorului menționat; îmi voi permite, firește, să detaliez mai insistent cazul românesc.

Se remarcă mai întîi sîrguința cu care central-est-europenii au adoptat, în anii din urmă, mai mult sau mai puțin, sistemul democratic occidental – adică statul de drept și economia de piață. „Mai mult sau mai puțin", pentru că România, Cehia, Uzbekistanul sau Albania cunosc grade diferite de economie de piață, și ceea ce politologii au numit „un sistem politic teoretic, de tip occidental, dar în realitate semănînd mai mult cu dictatura democratică".

Partid, partidă

Un prim punct de pornire sînt sistemele de guvernare. În majoritatea statelor central-est-europene și membre ale CSI, rolul principal în sistemul de guvernare revine președintelui. Sistemele de guvernare prezidențiale sau parlamentar-prezidențiale, cu o pondere importantă a președintelui, se întîlnesc astfel în toate cele 12 state desprinse din Uniunea Sovietică, precum și în opt din cele 14 state central-est-europene. România se încadrează în această categorie, avînd un sistem de guvernare parlamentar-prezidențial, cu un președinte ales de corpul electoral național. Prin contrast, democrațiile vest-europene au un sistem de guvernare parlamentar, cu un rol mai important al președintelui doar în Franța. Caracterul prezidențial al guvernării indică un anumit grad de acceptare a puterii unui singur conducător. Acolo unde tradițiile istorice ale parlamentarismului sînt mai firave – de altfel, în întreaga Europă central-răsăriteană, doar Cehoslovacia a cunoscut, între cele două războaie mondiale, fără întrerupere, sistemul parlamentar –, acolo unde tradițiile autoritariste subordonau adesea instituțiile statului liderului – și aici cazul românesc devine foarte semnificativ, și în anii de după 1989 –, a fost preferat sistemul prezidențial. Sistemul prezidențial nu este neapărat mai puțin democratic decît cel parlamentar. El poate deveni, însă, mai ușor, nedemocratic. Întîmplător sau nu, statele CSI, ale căror tradiții antidemocratice sînt bogate, au optat la unison pentru sistemul prezidențial exclusiv – aici adesea președintele este ales pe viață. Observăm că în statele baltice și în Europa Centrală propriu-zisă – statele de la Vișegrad – avem de-a face cu sistemul parlamentar, cu excepția Poloniei, unde președintele și Parlamentul domină sistemul politic în aceeași măsură ca în România. Excesele de putere ale președintelui în sistemul de guvernare prezidențial pot duce, ca în Iugoslavia, Croația, Albania lui Berisha, sau în România perioadei 1990–1992, sub Iliescu, la limitarea caracterului democratic și amplificarea celui autoritarist. Exemplele radicale se întîlnesc, în prezent, în Belarus, în CSI, așadar, unde, deși Azerbaidjanul, Kazahstanul, Uzbekistanul și Turkmenistanul se autointitulează state democratice, ele nu pot fi calificate în exercițiul funcțiunii decît ca sisteme plebiscitar-autoritare. Președintele – o mînă forte – este ales democratic, dar de un corp electoral retrograd, iar puterea lui rămîne necenzurată, în timp și în continuț.

Aici se poate pune însă întrebarea: în ce măsură Slovacia, o democrație parlamentară, condusă însă de Vladimir Meciar, un prim-ministru cu înclinații autoritariste, este, prin caracterul sistemului de guvernare, superioară democrației prezidențial-parlamentare românești? Răspunsul e simplu: nu este, în prezent.

Trecem la a doua perspectivă a analizei: sistemul instituțiilor politice din statele democratice central-est-europene și încrederea populației în instituțiile și personajele democrației. În fosta jumătate europeană a real-socialismului s-au creat, îndată după startul la democrație, partide, cu zecile, cu sutele. În Polonia erau înscrise, în 1992, 159 de partide, și, pînă la sfîrșitul anului 1995, au fost înregistrate alte 100 de formațiuni. Pînă și în Albania existau, în 1996, înainte de alegeri, 24 de partide, iar în Georgia, 54. În cea mai mare parte a lor, aceste partide – și România n-a făcut excepție – sînt grupuri mai degrabă folclorice, cu aderență incertă, fără profil politic distinct și cu fizionomii sau chiar identități schimbătoare. Fenomenul creării de partide s-a suprapus cu o criză a acestei instituții de bază a democrației și în Europa Occidentală, unde se remarcă o tendință tot mai puternică a dez-ideologizării, cu un rezultat imediat: deziluzionarea membrilor sau aderenților. Mai toate partidele central-est-europene, la guvernare sau în opoziție, au reușit apoi să se discrediteze prin: afaceri clientelare, corupție, promisiuni neîmplinite, lupte intestine pentru putere, desprinderea de interesele societății. Partidele au devenit astfel organizații sociale relativ izolate, tot mai mult considerate drept un rău necesar. Ele se bucură, pretutindeni în țările care ne interesează, de cea mai mică popularitate. În România se înregistrează, potrivit statisticilor de acum trei ani, cea mai mare cifră a încrederii în partidele politice din întreaga zonă: 22%, față de 7% în Ucraina sau 9%, în Polonia. Aversiunea sau neîncrederea în partide se răsfrînge și asupra parlamentelor. O medie a sondajelor de opinie din țările în tranziție ne arată că, în 1993, doar 20% din cei întrebați aveau oarecare încredere în parlamente, variind de la Bulgaria, cu 7%, la Cehia, cu 29%. Pînă și guvernele se bucură de o popularitate ceva mai mare decît a parlamentelor – media de încredere fiind, în 1995, de 25%.

Roșu și negru

Încrederea societății în instituțiile statului crește simțitor de la instituțiile democratice de bază, parlament, opoziție, partide, justiție, spre biserică și armată. Ultimele două sînt simboluri ale tradițiilor naționale și ale ordinii, nu neapărat ale democrației. Prezența lor în topul simpatiei publice dovedește cît de fragilă este încă, de fapt, democrația instituțională, și cît de proaspete nostalgiile omogenității și ordinii naționale întruchipate de biserică și armată. Armata este creditată, peste tot în zona geografică care ne interesează, cu cel mai mare număr de opțiuni, media fiind de 52%, cu cifra cea mai mică, neîntîmplător, în cea mai solidă democrație în tranziție, Cehia, cu 33% de sufragii pentru armată, și cifra cea mai mare – recordul absolut de simpatie – în România, unde 77% din cetățeni au încredere în armată. Să remarcăm că românii creditează și biserica cu același procent, de 77%, din nou o cifră record în centrul și răsăritul Europei – față de 26% în Cehia, 36% în Ungaria, 47% în Polonia, atît de fervent catolică, totuși. Doar ucrainenii se apropie, cu 54%, de dragostea pentru biserică a românilor. O comparație între coeficienții de încredere ai societăților în tranziție pentru instituțiile neguvernamentale ne indică și creditul important pe care românii îl acordă sectorului particular și mediilor de informare, cu 50%, respectiv 46%, în 1994. Doar cehii au, cu 65%, și ungurii, cu 57%, mai multă încredere în sectorul privat – totuși, forța motrice a capitalismului – decît românii. În privința încrederii în mediile de informare, cehii, cu 57%, și slovacii, cu 54%, îi depășesc pe români, care-și creditează presa scrisă și audiovizuală cu 46%, mai mult decît justiția, administrația, guvernul, parlamentul, partidele, și mai puțin doar decît armata, biserica și președintele. O democrație în care președintele, armata, biserica, mediile de informare și economia liberă de piață sînt mai importante decît logica parlamentară, justiția sau opoziția, pare să funcționeze mai bine în România decît în Cehia. Un indicator foarte credibil al evoluției democrate este desigur și dezvoltarea societății civile. Acest tampon între stat și cetățean își sporește importanța și datorită crizei de încredere în instituțiile statului. Interesant, în România sînt înregistrate 8.000 de organizații neguvernamentale – organisme ale societății civile, din care funcționează cu adevărat cam 200 –, în timp ce în Polonia sînt înregistrate 47.000 de așa-zise ONG-uri, din care funcționează cam 20.000. În fostul bloc sovietic, doar Rusia prezintă, în această privință, o situație mai proastă decît România. Este semnul lipsei de inițiativă civică și socială de jos în sus. Coroborat cu încrederea excesivă în armată și biserică, deficitul de civism din România spune destul, la 8 ani de tranziție democratică, despre puterea tradițiilor paternalist-conservatoare. Comunismul a adîncit falia între guvernanți și guvernați, accentuînd atomizarea socială. Faimoasa modernizare întîrziată și lipsa tradițiilor cetățenești, ca date istorice de valabilitate prelungită, explică, chiar mai bine decît prestația cutărui președinte sau coaliție la putere, stilul politic practicat sau așteptat în România prezentului.

A fi sau a nu fi

În aceste condiții, nu e de mirare că evaluarea democrației se face, și în România și în celelalte state postcomuniste, în registru critic. În 1992, media de satisfacție cetățenească vizavi de funcționarea democrației era, în 20 de state, de 29%, în 1994 de 23%, iar în 1996 de 31%. Foarte încet și deloc sigur, creditul societăților în tranziție acordat izbînzii democrate! Și această constatare nu privește doar România, ci, repet, ansamblul țărilor postcomuniste, inclusiv acelea în care au apărut și succesele reformei. Dar dacă democrația nu stîrnește entuziasmul majorității populației, ne putem întreba ce-ar vrea în schimb cetățeanul în tranziție? Ei bine, opțiunea „un regim militar" întrunește cele mai puține simpatii: 1% în Slovacia, 3% în Ungaria, 4% în Polonia, 10% în Rusia, 12% în România, 13% în Belarus, 15% în Bulgaria și Ucraina. Cifrele sînt din toamna anului 1995, cînd regimul militar era o preferință consistentă în țările în care guvernarea prezidențială – română, belarusă, rusă, ucraineană – potolea masiv apetitul democratic. Deși creditează armata cu 77 procente de simpatie, românii, bunăoară, n-ar dori un regim militar decît în măsură de 19%, în 1993, și 12%, doi ani mai tîrziu. Avem aici nu neapărat o contradicție, ci o nuanță: încrederea în armată nu e de natură politică, ci ține de simbolica națională a țării bine apărate, în care, la nevoie, armata poate să impună, ca în decembrie 1989, ordinea de care civilii nu mai sînt capabili. Guvernările militare au fost, apoi, în România lui Antonescu, Polonia lui Pilsudski și Jaruzelski sau Ungaria lui Horthy, marcate de eșecuri dureroase. Ele nu sînt uitate. Mai populară decît opțiunea regimului militar pare să fie însă întoarcerea la regimul comunist. Și aici românii se prezintă bine: doar 12%, în 1993, și tot 12%, în 1995, vroiau comunismul înapoi, față de 19% unguri, 19% slovaci, 29% bulgari, 39% ruși, 49% belaruși. Procente spectaculoase se înregistrează la opțiunea: „un lider puternic, fără alegeri." Aici, România foștilor despoți tenebroși sau luminați a răspuns cuminte, cu doar 29–30%, în timp ce 33% din polonezi și 67% din ucraineni, cel mai mare procent din zonă, îl creditau pe omul puternic și providențial. În sfîrșit, la capitolul „respingerea tuturor opțiunilor autoritare", cel mai mare procent se înregistrează în Croația, 88%, urmată de Cehia, 80%, Slovacia, 71%, Ungaria, 69%, Slovenia, 68%, Polonia, 63%, și România, 61%. În statele din CSI, procentul de respingere a opțiunilor autoritare este mult mai mic – 32% în Rusia, 23% în Ucraina.

La sfîrșitul acestei evaluări comparate, se impun cîteva concluzii privind România.

Sistemul democratic se bucură de o acceptare solidă. Democrația s-a încetățenit, chiar dacă în parametri locali, oferiți de tradiția istorică și cultura politică colorate de valorile bizantin-balcanice mult mai mult decît de cele occidental-protestante, să zicem.

Liderul providențial, regimul militar și opțiunea autoritaristă nu sînt pe placul românilor, oricîtă încredere ar avea în armată, biserică și în președintele lor actual. Creditul acordat de români economiei de piață și libertății presei, mai mare decît în majoritatea țărilor postcomuniste, este o garanție a continuării cursului democratic. Nu trebuie însă uitat că pot exista și dictaturi cu economie de piață, după cum și o presă liberă, în care libertatea este înțeleasă mai mult ca incontinență verbală decît ca responsabilitate asumată. La un an de guvernare Constantinescu-Ciorbea, și după 7 ani de guvernare neo-comunistă Iliescu-Roman-Stolojan-Văcăroiu, invariabilele felului românesc de a practica și accepta afacerea publică și politică au un cuvînt mai greu de spus decît îndemnurile la a treia cale ale cuplului Iliescu-Roman, în 1990, sau iminența nato-izării României, în ciuda prăbușirii nivelului de trai cu o treime, sub Constantinescu-Ciorbea. România e deci o țară normală, egală cu ea însăși. Pentru a-și depăși actuala condiție, țară de dimensiuni medii, cu mari întîrzieri în dezvoltarea democrației și a economiei de piață, românii ar fi bine sfătuiți să-și depășească mentalitatea normală. Ușor de spus, dar nu imposibil de făcut. În toamna anului 1996, societatea românească a optat, în mod cert, pentru ieșirea, simbolică, din CSI. Rămîne ca acum, și de-acum încolo, să păstreze, vorba lui Clinton, direcția; în sensul contrar, desigur...

„Vom crea cadrul juridic pentru ca orice

Interviu cu NICOLAE ŞT. NOICA, ministrul Lucrărilor Publice şi Amenajării Teritoriului

Programul de pietruire a drumurilor la sate

Cum vă simţiţi la aproape un an de la învestirea dumneavoastră ca ministru al Lucrărilor Publice?

În momentul cînd am acceptat această funcţie, am fost conştient de greutatea şi responsabilitatea postului. Am fost convins de necesitatea reformei în întreaga viaţă a societăţii româneşti, care avea nevoie de o transformare politică, economică, socială şi culturală, deci o schimbare esenţială a stării de lucruri. Dar, pentru a mă referi doar la domeniul de activitate al ministerului pe care îl conduc, vă voi spune că Reforma pentru noi înseamnă o schimbare de mentalitate şi în acest sens urmărim, de exemplu, reducerea circuitului autorizaţiilor, realizarea unui cadru pentru efectuarea de licitaţii corecte şi, în primul rînd, creşterea responsabilităţii pentru cheltuirea banului public.

Reforma pentru noi înseamnă crearea cadrului legislativ şi instituţional pentru dezvoltarea socială şi economică a ţării şi aceasta se realizează prin definitivarea planurilor de Amenajarea teritoriului, a planurilor de urbanism, iar, pentru dezvoltarea zonelor rurale, realizarea planului guvernamental pentru pietruirea drumurilor comunale de pămînt şi alimentarea cu apă a satelor. De asemenea, dezvoltarea lucrărilor publice edilitare şi a construcţiilor de locuinţe, iar, pentru fondul construit, măsuri de protecţie seismică. Ca unul din principalii autori ai „Contractului cu România", amintesc că acolo era prevăzută elaborarea unor serii de programe guvernamentale care, recunosc, nu pot să rezolve toate problemele, dar stabilesc direcţiile principale şi creionează responsabilităţile pentru următorii doi ani. Acum, la împlinirea acestui an, pot spune că o parte din promisiunile din „Contract", în ceea ce priveşte Ministerul Lucrărilor Publice, au fost îndeplinite. A fost întocmit programul guvernamental de pietruire a drumurilor comunale de pămînt şi de alimentare cu apă la sate. Programul a fost aprobat de Guvern prin Hotărîrea 577, din septembrie a.c. Prin această Hotărîre au fost fixaţi clar kilometrii de drumuri comunale care trebuie pietruiţi în următorii ani, aşa cum, de altfel, s-a specificat în „Contract"; adică 30% din lungimea totală a drumurilor comunale de pămînt, care se ridică la 7.850 km în total. Este pentru prima oară cînd un guvern al României de după '89 emite o Hotărîre care pune, efectiv, problema satului. Noi încercăm în felul acesta să ridicăm satul la o situaţie de normalitate, nu să-l *modernizăm*, cum greşit spune toată lumea. Aş fi mulţumit dacă la sfîrşitul mandatului, în anul 2000, ne vom îndeplini una dintre promisiunile făcute, anume, ca 50% din satele româneşti să fie alimentate cu apă şi să aibă drumurile pietruite.

Un alt aspect al acestei probleme: în momentul în care drumurile vor fi acceptabile, iar omul va avea o alimentare cu apă corespunzătoare, va începe să funcţioneze mult mai bine şi distribuirea diverselor produse. Ne confruntăm astăzi cu o chestiune surprinzătoare: avem producţii de lapte, dar nu sîntem în stare să strîngem laptele, pe care ţăranii îl aruncă. Cînd aceste drumuri vor fi făcute, poate vor apărea şi mici întreprinzători care îşi vor face mici fabrici de prelucrare a produselor.

Problema pietruirii drumurilor este în primul rînd una financiară. Cum o veţi rezolva?

Problema esenţială este, într-adevăr, cea bănească. Bugetul nostru este unul de austeritate şi trebuie să găsim mijloacele de a rezolva această treabă. Eu am convins Ministerul de Finanţe că acest program este unul prioritar şi Finanţele au alocat deja pentru acest an o sumă modestă, e drept, de 33 miliarde lei. Suma a fost repartizată, la începutul lunii octombrie, consiliilor judeţene locale şi criteriul după care am făcut această împărţire a fost un altul decît cel propus iniţial. Toată lumea spunea: *„Avem 33 miliarde, împărţim proporţional la toate judeţele"*. Am spus: *„Nu rezolvăm nimic în felul acesta, dînd puţin din puţin"*. Şi atunci, am pus în discuţie următorul criteriu: care sînt acele judeţe rămase în urmă din punct de vedere al dezvoltării socio-economice? Botoşani, Giurgiu, Teleorman, Gorj, etc. Acestor judeţe le-am alocat o sumă mai mare de bani. În anii viitori, însă, pentru descentralizare, împărţirea banilor va fi stabilită de Ministerul Lucrărilor Publice împreună cu consiliile judeţene, iar Ministerul Finanţelor îi va repartiza direct la consiliile judeţene pentru acest capitol – pietruirea drumurilor comunale şi alimentarea cu apă. O altă problemă pe care încercăm să o rezolvăm este aceea a găsirii unor credite. Recent, printr-o Hotărîre de Guvern, s-a aprobat un credit extern, garantat de Guvern, de 340 milioane de dolari pentru alimentarea cu apă la sate şi pentru o parte din construcţiile de locuinţe şi un credit intern de 438 miliarde lei pentru pietruirea drumurilor comunale.

N. 7 iulie 1943, Roşiorii de Vede • Facultatea de Construcţii Civile şi Industriale (1969) • Inginer proiectant, Institutul de Proiectări pentru Construcţii de maşini (1969–1978); inginer, Trustul de Antrepriză Construcţii, Montaj şi Reparaţii în Industria Chimică (1978–1988); inginer inspector de specialitate, Institutul Central de Cercetare şi Proiectare Construcţii (1988–1990); profesor asociat, Facultatea de Construcţii Civile şi Industriale – catedra de Statica Construcţiilor (1972–1990); inginer inspector de stat, şef Inspecţia pentru Calitatea Construcţiilor pe teren (1990–1994) • Consilier, Departamentul de Dezvoltare al Societăţii „România Liberă" (din 1995) • Membru fondator al Alianţei Civice • Deputat, membru în Comitetul de conducere al PNŢCD • Autor a peste 50 de articole în domeniul Construcţiilor şi Istoriei Tehnicii Construcţiilor Româneşti.

Fondul Naţional de Locuinţe

Ideea relansării activităţii în construcţii nu e nouă, guvernele anterioare au tot adus-o în discuţie. Ce aţi făcut la acest capitol?

Guvernul Văcăroiu a vehiculat această idee, a relansării activităţii în construcţia de locuinţe, începînd din '92, dar a dat *Legea locuinţei* în octombrie 1996. Dar legea, dacă vrei, o dai în primul an de guvernare, ca să verifici dacă funcţionează. Astfel, această lege are multe, multe defecţiuni. Noi am modificat-o printr-o Ordonanţă de urgenţă, pentru a o mai îmbunătăţi, dar ea nu rezolvă problema.

Care sînt defectele legii, la acest capitol, al construirii de locuinţe?

În primul rînd, nu avea şi nu are un mecanism suficient de cuprinzător şi elastic pentru finanţare. Se baza tot pe acest sistem al fondurilor posibil a fi alocate de la bugetul de stat sau de la bugetele locale. Tocmai de aceea noi am finalizat acum un proiect de lege pentru crearea unui **Fond Naţional de Locuinţe** care se bazează pe sumele de bani depuse, pe de o parte, de cei care vor să-şi facă locuinţele, iar pe de altă parte, de o serie întreagă de societăţi şi de investitori care sînt interesaţi de a aduce bani aici, pe care apoi să-i ruleze. Este sistemul care a fost aplicat cu mare succes în Germania. Aici depui nişte bani, nu neapărat o anumită sumă în fiecare lună, dar trebuie să ajungi, după un an, după doi, după trei ani la un anumit procent din valoarea a ceea ce vrei să realizezi ca locuinţă.

Care va fi acest procent?

El va fi stabilit în urma încheierii unui contract între cel care vrea să-şi facă o casă şi acest Fond Naţional de Locuinţe. Se duce omul şi spune: *„Vreau trei sau patru camere"*. *„Valoarea este asta."* Sigur, acest fond va funcţiona bine în momentul în care inflaţia se va stabiliza. Eu sînt însă convins că, în baza măsurilor luate de Guvern, fondul va începe să funcţioneze începînd din 1998–1999. În acest Fond Naţional de Locuinţe, cel care depune banii primeşte o dobîndă, pentru că el funcţionează precum o casă de economii. Dobînda este mai mică, 5%–6%, dar, în momentul în care se realizează procentul de care vorbeam şi se împrumută restul de bani, dobînda care se plăteşte nu este decît cu maximum un procent mai mare decît dobînda primită.

Problema o constituie punctul de plecare. Pînă cînd oamenii vor da nişte bani, noi am discutat ca de la bugetul de stat să fie alocată o sumă, iar din venitul Băncii Naţionale o altă sumă. Am avut discuţii cu Casa de Economii pentru Construcţii din Germania şi i-am întrebat: *„La dumneavoastră după cît timp a funcţionat acest proiect, după ce el a fost lansat?"*. *„După cinci ani."* Sperăm ca proiectul să înceapă să funcţioneze la noi în doi–trei ani. Noi avem obligaţia să creăm cadrul legislativ, pentru ca orice om, şi mai ales tînărul care economiseşte şi strînge nişte bani, să aibă speranţa că-şi poate face o casă.

Cînd va fi discutat şi aprobat proiectul pentru constituirea acestui fond, pentru că el există deocamdată doar în intenţia dv.?

Pînă la sfîrşitul anului îl vom trece prin Guvern, după care, cel tîrziu la începutul anului următor, noi vom încerca să-l prezentăm în procedură de urgenţă în Parlament, pentru că este un proiect extrem de urgent şi de interesant.

Protecţia seismică – o problemă în primul rînd politică

Pînă la a se ajunge să construiţi case noi există deja probleme cu cele existente. Mă refer la anumite imobile care stau să se prăbuşească şi din care la un eventual cutremur n-ar mai rămîne nimic.

Problema protecţiei seismice este extrem de acută şi trebuie abordată ca o chestiune în primul rînd politică, nu doar tehnică, cum a fost tratată pînă acum. De ce spun asta? Avem proiectanţi buni, avem executanţi buni, dar problema este: avem suficient de mulţi bani? Care este gradul de risc pe care ni-l putem asuma? Acesta este în funcţie de posibilităţile economice, de timpul pe care-l avem la dispoziţie pînă la următorul cutremur. Este motivul pentru care, pentru prima oară, am prezentat în Guvern această problemă a construcţiilor grav afectate. După prezentarea proiectului, s-a dat *Ordonanţa 67*, prin care s-au creat o serie de facilităţi. Iată una dintre ele: pentru acele construcţii care sînt încadrate în clasa 1 de risc, adică cele mai afectate clădiri, proiectarea se face gratis. E vorba de 15 miliarde lei, alocaţi deocamdată pentru proiectare, execuţia consolidării urmînd s-o facă cel care locuieşte acolo, în baza unui credit pe care îl va primi de la stat. Mai mult, locatarul plăteşte dobîndă la credit în procent de 5% din costuri, restul fiind subvenţionat. Pentru cei care realizează venituri medii nete lunare pe membru de familie sub cîştigul salarial mediu net lunar pe economie întregul cost al execuţiei este suportat de stat.

Locatarul trebuie să-şi consolideze singur locuinţa?

În baza proiectului, el va încheia un contract cu o societate de construcţii. Avînd în vedere aceste construcţii grav afectate, noi am hotărît ca, în trei luni, să prezentăm un program naţional de acţiune pentru reducerea riscului seismic al construcţiilor existente, respectiv de locuit şi de importanţă vitală pentru societate. În acest sens, am dat un ordin prin care am cerut tuturor experţilor şi tuturor consiliilor judeţene să se stabilească lista cu construcţiile afectate care pot fi încadrate în clasa 1 de risc. Aproape 60% dintre acestea se află în Bucureşti. După ce se va prezenta situaţia acestor construcţii, vom analiza şi evalua cheltuielile de consolidare, cu un plus–minus de 20%, pentru că este foarte greu să faci o evaluare a costului consolidării efective.

Cei care semnează expertiza pentru clasa 1 de risc (experţii, profesori specialişti) îşi asumă o responsabilitate politică, pînă la urmă, pentru că, dacă specialistul spune că o clădire e în clasa 1, asta înseamnă un efort economic foarte mare. Nu eliminăm posibilitatea ca, pentru construcţiile cu clasă 1 de risc, să găsim un sprijin acordat de Banca Mondială.

Cum verificaţi dacă respectivul specialist a inclus corect în clasa 1 de risc anumite clădiri, ţinîndu-se seama de facilităţile pe care statul le acordă pentru consolidarea acestora?

Există un normativ de protecţie seismică care stabileşte cum se face o expertiză. Există apoi o comisie de specialişti, mai multe comisii de profesori care dau aceste atestate de experţi. Experţii, după ce primesc atestatul, sînt responsabili pentru ceea ce semnează. Nu punem în cumpănă seriozitatea şi corectitudinea, dar am atras atenţia că, după ce fiecare expert, împreună cu Consiliul Judeţean, va finaliza listele, vom prezenta aceste liste, pentru o analiză chiar prin sondaj, în cadrul Comisiei tehnice de protecţie seismică din minister. Şi nu cred că un expert, un profesor specialist, un proiectant poate să facă o afirmaţie pe care să nu o poată susţine în faţa acestei comisii de specialişti; pentru că atunci vom lua şi măsurile de disciplină necesare. Acest program naţional, după ce-l vom trece prin Guvern, îl vom prezenta în Parlament. Precizez un lucru: dînd un ordin şi impunînd ca omul să fie mai responsabil, numărul clădirilor pe care experţii le includ în clasa 1 de risc se micşorează faţă de ce ştiam, pentru că omul are o mai mare atenţie faţă de aprecierile pe care le face.

Spuneţi că 60% dintre clădirile afectate se află în Bucureşti. E vorba de clădirile vechi sau cele mai nou construite?

om să-şi poată construi o casă“

Cam 60% din clădirile afectate sînt în Bucureşti, pentru că marea majoritate sînt făcute înainte de 1940, cînd nu aveam norme seismice.

Pînă în '77, au apărut o serie întreagă de astfel de norme, dar ele au evoluat. În '77, pentru prima oară, printr-o accelerogramă naturală, cum îi spunem noi, a avut loc înregistrarea modului în care se desfăşoară cutremurul. Or, din asta, specialiştii au învăţat norme de calcul, au evoluat, dar problema este următoarea: cu ce sînteţi dumneavoastră de vină, sau eu, care ne-am construit casa în 1960 şi ne-am cumpărat-o înainte de a avea loc cutremurul din '77, dacă nivelul de cunoştinţe tehnice nu era cel la care s-a ajuns astăzi? Problema este una socială şi de decizie politică. Nivelul cunoştinţelor tehnice creşte, dar nu sînt de vină nici tehnicienii, nici cei care locuiesc în case.

În afară de aceste clădiri construite înaintea războiului, oraşele noastre arată îngrozitor de urît. Ce aveţi în vedere, pentru ca blocuri precum cele construite pînă în '89 să nu se mai construiască?

O problemă cu care ne confruntăm noi este cea a planurilor de amenajare a teritoriului şi a planurilor de urbanism. Un plan de amenajare a teritoriului este un plan prin care „mobilezi“ un teritoriu: un traseu de drum ţine seama de apele care curg natural, de reţeaua de localităţi pe care eu, specialistul, stabilesc cum să le dezvolt. Planul acesta de amenajare a teritoriului este unul naţional şi are mai multe secţiuni. Noi am elaborat pînă acum şi am prezentat în Parlament planul de amenajare a teritoriului naţional, secţiunea căi de circulaţie şi secţiunea ape. Planul pentru secţiunea zone protejate este elaborat şi sper ca pînă la sfîrşitul acestei luni să-l prezentăm în Guvern, pentru a fi înaintat în Parlament. Urmează să elaborăm planul de amenajare a teritoriului, secţiunea localităţi.

Un alt aspect foarte important este acela al elaborării planurilor de urbanism. Acestea sînt: planuri de urbanism general, planul de urbanism zonal şi planul de urbanism de detaliu. Există *Legea 50*/1991, privind autorizaţiile pentru construcţii, care prevede şi sistemul de elaborare a planurilor, iar printr-o Hotărîre de Guvern aprobată cu un an în urmă s-a stabilit ca la finele anului 1997 şi începutul anului 1998 toată lumea să fie obligată să aibă aceste planuri. Ele nu sînt deocamdată elaborate în totalitate. Ce se întîmplă? Existenţa unui astfel de plan introduce o disciplină. Nu mai poate nimeni să facă ceva în afara acestui plan, chiar dacă este proprietar. Eu am un teren, dumneavoastră aveţi alt teren alături de mine, dar nu putem face fiecare ce vrem, pentru că există şi trebuie să ţinem seamă de un anumit mod de gîndire pentru o anumită zonă. Dacă eu îmi fac o casă, parter şi două nivele, şi dumneavoastră veniţi şi faceţi parter şi zece nivele, îmi luaţi lumina, reprezentaţi un pericol potenţial la un cutremur. Aceasta este o chestiune de disciplină în construcţii, dar şi de respect între oameni. Elaborarea acestor planuri ar elimina în totalitate cazurile grave de indisciplină. Noi vom lua nişte măsuri ferme şi chiar am vorbit cu colegii de la Departamentul de Amenajare ca ei să prezinte un ordin prin care, pentru situaţiile în care nu sînt întocmite aceste planuri, să nu se mai dea autorizaţii de construcţie. Un plan de urbanism zonal, care este aprobat de Consiliul Municipiului şi de Ministerul Lucrărilor Publice, devine lege.

Cazuri de indisciplină în construcţii

De ce Ministerul Lucrărilor Publice trebuie să aprobe toate astfel de planuri?

Nu aprobă toate planurile, ci numai planurile de interes naţional. Spre exemplu, planurile generale de urbanism ale tuturor oraşelor trebuie să fie aprobate de minister, iar planurile de urbanism zonal, care sînt deosebite, cu impact mare pentru Capitală, e normal să fie aprobate. Pentru planul de urbanism zonal, în zona Piaţa Victoriei, de exemplu, este firesc ca responsabilitatea să fie şi a ministerului care face politica în domeniu. Pentru a lămuri o dată situaţiile de indisciplină, în anumite zone am impus să se facă planuri de urbanism zonal. Şi unul din cazurile notorii de indisciplină este cel al domnului Puzdrea, care şi-a făcut în Piaţa Presei Libere o construcţie fără autorizaţie. Acum s-a elaborat planul de urbanism zonal în care se spune: *„În acea zonă nu au ce căuta en-gross-uri“*. Este un domeniu public unde, pentru a construi, trebuia măcar să se fi făcut un plan de urbanism de detaliu. Surprinzător, tot în acea zonă, şi este a doua abatere foarte gravă, trece conducta de alimentare cu apă pentru acea zonă a oraşului şi pe această conductă nu ai voie să pui o clădire. Surprinzător, domnul Puzdrea s-a adresat Judecătoriei Sectorului 1, solicitînd să se anuleze planul de urbanism, în loc de a solicita anularea hotărîrii Consiliului Municipal care dispusese, în baza planului de urbanism, demolarea construcţiilor lui. Judecătoarea, o doamnă de la Sectorul 1, judecă şi-i dă dreptate! Nu se poate însă ca un om pus să respecte legea să ceară desfiinţarea unei legi.

La ora actuală, cînd se pun probleme de urbanism zonal, sînt unii arhitecţi care vor turnuri, aşa cum este aici, lîngă CEC, această construcţie foarte înaltă.

Sînt însă arhitecţi, şi cred că mult mai mulţi, care s-au pronunţat împotriva unor astfel de construcţii în centrul Bucureştiului. Dv. ce opinie aveţi?

Mi-am exprimat foarte clar punctul de vedere, cum că nu sînt de acord cu aşa ceva. La ora actuală, se doreşte de unele persoane construirea unui turn al RomTelecom, de 120–140 m, inclusiv antena, lîngă Palatul Telefoanelor. Am refuzat. Am zis: *„A fost concursul* «Bucureşti 2000», *al cărui proiect cîştigător prevede construirea de turnuri cît mai înalte în jurul Casei Poporului. Duceţi-vă acolo şi construiţi“*. Intenţionez ca în maximum două săptămîni să avem o dezbatere cu toţi arhitecţii, să stabilim un punct de vedere comun.

Proiectul cîştigător „Bucureşti 2000“ va fi pus în practică?

În principiu, da. Trebuie aprobat de Parlament, dar problema este găsirea unei agenţii care să facă montajele financiare, să vadă dacă există investitori. De asta spun că trebuie elaborate aceste planuri. În felul acesta, problemele de disciplină în domeniul construcţiilor, cu care ne confruntăm, vor putea fi eliminate. Am amintit de cazul Puzdrea, mai avem un caz grav la Continentalul din Constanţa, acum mi-au prezentat colegii, în judeţul Gorj, nişte vile construite într-o zonă de protecţie pentru o unitate militară. Ei bine, cine şi-a făcut vile acolo? Şeful poliţiei, şeful cutare... Nu se poate aşa ceva. La ora actuală, trebuie să impunem cîteva exemple disciplinare ferme. Revin la cazul Puzdrea. Se tot vorbeşte că el are o autorizaţie. Da, să zicem că are o autorizaţie, deşi e doar un aviz datat în 1991. Avizul respectiv spune, însă, că ai voie doar să consolidezi, să repari şi să extinzi construcţii existente. În această situaţie, eu am cerut primarului general planul de cadastru din 1991. Inspectorii de la Inspecţia de Construcţii au controlat şi au descoperit un document extrem de important, din 30 mai 1991, semnat de domnul Puzdrea şi de directorul Domeniului Public, în care este scris clar: *„Terenul de 22.000 m² nu are pe el nici o construcţie“*, deci nu avea nici o construcţie la data respectivă. Şi se prevalează că are autorizaţie pentru extindere de construcţie şi pentru consolidare! Consolidare nu poţi să faci decît pe ceva existent. Ca să extinzi construcţii, ar trebui *să ai* mai întîi construcţii.

Ce mai prevede această problemă, a disciplinei în construcţii, în afară de planul de urbanism de care aţi vorbit?

Planul de urbanism este un element component al *Legii 50* de autorizare. Acum, pentru ca autorizaţia să fie corectă (deci să existe disciplină în construcţii), trebuie să mai existe o serie de avize de mediu, de lucrări edilitare, avize pentru căi de circulaţie, să existe proiectul pentru partea de construcţii. Şi după ce părţile acestea scriptice există, urmează punerea în practică a lucrării respective.

În problema disciplinei în construcţii, în afara aspectului acesta al autorizaţiei intră şi cel al disciplinei în domeniul execuţiei, proiectării, realizării construcţiei, şi aici totul este reglementat prin *Legea calităţii construcţiilor*, care urmăreşte respectarea unor prescripţii, în aşa fel încît să existe siguranţa că acea construcţie răspunde unor exigenţe de stabilitate şi rezistenţă, de confort, de izolare termică, fonică.

Care a fost motivul pentru care dumneavoastră, ministrul Lucrărilor Publice, aţi intervenit în discuţia privind construirea Catedralei Mîntuirii Neamului?

Această discuţie vine în prelungirea a ceea ce spuneam adineauri despre disciplina în construcţii. Era vorba să se dea Patriarhiei 4,5 ha de pămînt în Parcul Carol, pentru o construcţie. Or, în momentul în care s-a cerut aşa ceva, eu, ministrul Amenajării Teritoriului, am spus următorul lucru: *„Trebuie să existe un plan de urbanism, trebuie să ştiu dacă acest teren va fi folosit pentru o construcţie“*. Care sînt dimensiunile? Cum va veni construcţia? Se încadrează ea în atmosferă? Respectă mediul? Am dezbătut problema cu specialiştii de la Comisia de amenajare a teritoriului, de la Comisia de avizare a lăcaşelor de cult, de la Comisia monumentelor, de la Ministerul Culturii, Ministerul Sănătăţii, Ministerul Cultelor, Ministerul Mediului. Se poate face această construcţie în Parcul Carol? Este o problemă în care trebuie să se pronunţe specialistul. Apoi, s-a pus problema să fie ridicată o catedrală de dimensiuni foarte mari. Se încadrează ea în zona respectivă? Trebuie defrişat, trebuie tăiaţi mulţi pomi ş.a.m.d. Pe de altă parte, Parcul Carol este un monument istoric protejat de lege. Colegii de la Comisia monumente s-au opus în totalitate. Şi atunci, am găsit înţelegerea totală a Patriarhului. La ora actuală, dimensiunile încep să devină mai raţionale. Acum se discută unde există amplasamentul cel mai potrivit, o alternativă fiind Parcul Tineretului. Catedrala, dacă va fi vreodată construită, va fi o investiţie de o mare importanţă şi nu ne putem permite să o întindem pe ani, trebuie să ne gîndim foarte bine. Înainte de a porni la treabă, trebuie să avem şi proiectul, şi montajul financiar.

Interviu realizat de
IULIAN ANGHEL

ANTET

NATIUNI SI NATIONALISM, de Ernest Gellner

Naţionalismul este o formă de patriotism caracterizată prin omogenitate, ştiinţă de carte şi anonimat.

Preţ: 10.500 lei

CARTE POŞTALĂ
Post răspuns

Nu timbraţi

Doresc să primesc această carte, cu plata ramburs, la adresa indicată mai jos:

Expeditor:
Numele .....
Oraş (Localitate) .....
Strada ..... nr. .....
Bl. .....Sc. ..... Et. ..... Ap. .....
Judeţ (sector) ..... cod .....
Tel. .....

Destinatar:
Editura ANTET
O.P. 22 C.P. 285
Sector 1, Bucureşti
Tel: 01-6175332

ASCULTĂ BBC
PROGRAMUL INTEGRAL
ÎN BUCUREŞTI LA
UNIPLUS Radio
69.8

MARIANA CELAC

Sfătuiţi şi sfătuitori

În structura Bucureştiului – cea de astăzi, dar şi cea în devenire – o iniţiativă precum construcţia Catedralei ar putea avea caracteristicile unui *mare proiect*. Pentru urbanişti şi arhitecţi, un *mare proiect* trimite la operaţii nu atît de dimensiuni foarte mari – sau nu numai de dimensiuni foarte mari – cît la unele care modifică vizibil alcătuirea existentă a oraşului. În sensul acesta, definitivarea axei majore a Parisului: Luvru-Champs Elysées-Arcul de Triumf, prin construirea „marelui arc" de la Défence, este un *mare proiect*. Tot un mare proiect este şi memorialul Zidului berlinez, a cărui piatră de început s-a aşezat acum cîteva zile. A trebuit să treacă opt ani de expunere, controversă intelectuală, dură discuţie publică, pentru a decide cum anume Berlinul trebuie să încorporeze memoria diviziunii Germaniei, timp în care nici un argument nu a scăpat neîntors pe toate feţele.

Marile proiecte sînt operaţii care redefinesc şi schimbă caracterul locurilor, intervin în semnificaţia unor teritorii importante din oraş. Sînt operaţii ce aduc cu ele reformulări energice ale vieţii oamenilor şi vecinătăţilor lor imediate, care intervin în poziţionarea centrului, care pot schimba ţesătura şi conturul oraşului, ele transformă silueta urbană şi îşi ascriu o funcţie simbolică intensă. Un *mare proiect* costă foarte mult, durează foarte mult şi nu se poate lipsi de proceduri de decizie de extremă răspundere, de ultimă autoritate. Iar într-o lume democratică, el începe printr-un examen public. Aici hotărîrile finale se iau greu, nu înainte de a fi răscolit şi ascultat toate vocile şi toate argumentele şi contraargumentele, de a fi identificat toate foloasele şi toate urmările proiectului – sau măcar cît mai multe dintre ele.

Discuţia publică în jurul Catedralei propuse pentru Bucureşti s-a domolit foarte repede, înainte ca vreuna din chestiunile de substanţă pe care le ridică acest potenţial *mare proiect* să fi fost serios explorată. Ca de atîtea alte ori, apatia opiniei publice a scos de pe agendă un subiect de o „calitate" excepţională pentru antrenamentul democratic al unei societăţi. Presa s-a întors către alte subiecte, iniţiativele *grass-roots* nu s-au făcut auzite, *intelighentsia* s-a oprit înaintea unui efort de profunzime. Şi lucrul pare întru totul explicabil: şi de data aceasta, într-o chestiune de maximă mărime, în care se amestecă argumente de reprezentare naţională, istorie, identitate, cultură, dar şi imagine urbană viitoare a Capitalei ţării, de resurse şi prioritate, am avut cu toţii sentimentul – cei din tagmele profesionale asociate, respectiv arhitecţii şi urbaniştii, inclusiv – că sub ochii noştri şi la urechile noastre au ajuns decizii deja luate, că o problemă care priveşte nu numai viaţa bucureştenilor de azi, dar şi evoluţia viitoare a oraşului fusese tranşată fără noi. Am văzut cu nelinişte cum, într-un răstimp extrem de scurt, o propunere formulată vag, ignorînd experienţe anterioare şi etape inevitabile, trecînd peste consultarea publică şi scrutinul datelor economice sau tehnice, a avansat fără nici o dificultate spre treptele superioare ale deciziei.

Întîmplarea ridică cel puţin două întrebări. Prima întrebare se adresează procedurilor care au prezidat la pornirea acestui *mare proiect*. În faza de explorare, dosarele ce se pun pe masa iniţiatorilor ar trebui să fie foarte stufoase şi foarte numeroase. Ele sînt numeroase pentru că toate laturile *marelui proiect* trebuie identificate, măsurate, explorate. Dimensiunea iniţiativei şi programul ei arhitectural, sursele istorice, elementele de expresie, necesarul de teren şi condiţiile impuse amplasării, caracteristicile contextului urban şi, mai ales, în cazul nostru, consideraţiile de natură teoretică sau dogmatică, studii asupra „precedentelor" în arhitectura sacră şi problemele urbanistice asociate, iată cîteva dosare din cele numeroase ce preced lansarea acestui *mare proiect*. Aceste dosare sînt în plus stufoase pentru că ele inventariază variante, formulează scenarii alternative, expun metodologiile de evaluare fără de care eventualele păreri nu pot fi transferate în analize pertinente, în argumente şi contraargumente sagace, în estimaţii lucide de reacţii şi efecte.

Declaraţiile publice venind din sferele unde se iau deciziile – în ierarhia superioară a Bisericii, în Primărie, la Guvern, la conducerile partidelor sau forurilor legislative – au lăsat impresia că potenţialele numeroase şi stufoase dosare ale problemei nu au fost parcurse şi că reacţia publică, atîta cît a fost, a adus în discuţie lucruri ce nu fuseseră luate în calcul. Afirmaţii tranşante, variante unice sau variaţii uriaşe ale unor date de bază – de la simpu la quintuplu, pentru mărimea Catedralei – enunţate cu nonşalanţă de personalităţi de primissim rang sugerează o grabă pe care *marile proiecte* nu o suportă. Cei ce trebuiau să absoarbă datele iniţiale ale proiectului, să internalizeze cu seriozitate şi cauţiune dosarele problemei au afişat păreri imature şi erau cît pe ce să treacă la decizii definitive.

Dar aici apare cea de a doua întrebare. Oare aceste dosare au existat? Oare consilierii au pus pe masa iniţiatorilor proiectului analizele fără de care cei consiliaţi nu puteau funcţiona? Judecînd după aparenţe, aş înclina să cred că nici sfătuitorii nu şi-au făcut datoria şi că dosarele, atîtea cîte au fost, erau mai degrabă nişte dosărele subţiratice. Presa a publicat fotografii reprezentînd nişte obiecte cioplite rudimentar în polistiren, mai mici sau mai mari, pe care le-a prezentat cu incredibilă generozitate – şi cu imense şi nefericite urmări pentru relaţiile şi aşa nefericite ale comunităţii cu oraşul – drept „proiecte" sau „machete" ale Catedralei. Cu puţine excepţii, probabil, breasla arhitecţilor şi urbaniştilor nu a avut ştiinţă de studiile – dacă s-au făcut – sau de planurile, cartogramele, analizele urbane ce se vor fi afişat pe panourile din sălile unde s-a discutat problema. Cred că nu greşesc foarte tare cînd presupun că, în buna noastră tradiţie, un material întocmit la repezeală şi la încropeală, peste noapte, a venit să sprijine „tehnic" nişte sugestii sau dorinţe venite „de sus", gata făcute.

Viaţa urbană nu este singura scenă unde se joacă soarta unor *mari proiecte*, dar e cu siguranţă cea mai vizibilă, cea unde se produc evenimente cu implicaţii extrem de tenace, în timp, de foarte lungă bătaie. Pe scenele *marilor proiecte* – şi în culisele lor – funcţionează şi cei sfătuiţi, şi sfătuitorii lor. Totul îi desparte, cu excepţia poate a unui singur lucru: şi pentru cei ce iau decizii, şi pentru cei ce pregătesc dosarele, *ceea ce li se pare, ceea ce le-ar plăcea, ceea ce presupun* sînt lucruri fără relevanţă. Binele public, interesul naţional, principiile şi valorile de partid, programul de priorităţi al unei administraţii sînt motivaţii ce ar trebui, la oamenii politici, să treacă totdeauna înaintea senzaţiilor proprii, presupunerilor diletante sau tentaţiei atotştiinţei. Iar sfetnicul, producător de analize, cu antrenament profesional în detectarea contraargumentelor, în construcţia şi comparaţia scenariilor, în evaluarea variantelor, trebuie să le scoată la lumină pe toate, indiferent de îi plac sau nu. Şi în cazul său, ceea ce i se pare, ceea ce presupune, ceea ce îi place are relevanţă doar dacă e susţinut de instrumentele analizelor sale.

Relaţia dintre decizie şi dosarele ei, între decident şi consilierul său, între sfătuit şi sfetnic nu este uşoară. Decidentul nu se poate lipsi de dosare şi, implicit, de sfetnici. El trebuie însă să îşi aleagă acei sfetnici capabili să îi comunice şi alte lucruri decît cele pe care ar vrea să le audă sau i-ar plăcea să le audă. Iar sfetnicul trebuie să îşi construiască analizele, să dezvăluie cu limpezime cum anume şi-a alcătuit concluziile şi să spună tot ce ştie, dincolo – mai ales dincolo – de ceea ce sfătuitul aşteaptă, doreşte sau crede. Mai departe, comerţul pîndit de teribile derapaje dintre sfătuit şi sfătuitor în marginea *marilor proiecte* trebuie să se desfăşoare la lumina zilei, în văzul lumii, cu participarea comunităţii, sub controlul crud, inconfortabil, de neînlocuit, al trasparenţei.

CRISTIAN PREDA

Catastrofa etatistă a educaţiei naţionale

Cu excepţia filosofului Mihai Şora, toţi miniştrii post-decembrişti ai Educaţiei au provenit din casta universitarilor. Administrarea învăţămîntului a fost lăsată în seama celor din „interior", de fapt pe mîinile unor persoane înregimentate – de decenii – în sistemul educaţiei de stat, care, mai mult, au participat la reproducerea aberaţiei instituţionale de la noi.

Trei din aceşti guvernanţi au provenit din înaltele şcoli bucureştene (Mihai Golu – de la Universitate; Gheorghe Ştefan – de la Politehnică; Virgil Petrescu – de la Construcţii), iar unul a venit de la Cluj (Liviu Maior – profesor la Universitatea Babeş-Bolyai). Specialităţile lor sînt diferite: Golu e psiholog, Ştefan – inginer, Maior – istoric, Petrescu – constructor. Formal, cei patru au ilustrat trei din curentele politice dominante după 1989: Golu şi Maior au fost membri PDSR (ultimul cu vagi înclinaţii PUNR-iste), Gh. Ştefan făcea parte din FSN, ramura devenită PD, iar Virgil Petrescu e de la PNŢCD.

Aceste deosebiri – ce ţin de geografia instituţională, de specialitatea ştiinţifică, în fine, de culoarea politică – sînt neînsemnate dacă e să le comparăm cu asemănările profunde dintre carierele celor patru. Într-adevăr, pînă să ocupe scaunul din str. General Berthelot, nici unul din personajele menţionate nu era o figură politică importantă; după plecarea din Minister, responsabilii Educaţiei au reintrat – ca politicieni – în anonimat.

Ceea ce este mai important, adică mai grav, este că politica ministerului a fost construită, din '90 încoace, în exact acelaşi fel, cu excepţia intervalului în care la cîrma acestei instituţii s-a aflat Gheorghe Ştefan. Nu întîmplător Învăţămîntul este domeniul care invocă cel mai rar „moştenirea trecutului": căci e imposibil de găsit un domeniu în care aberaţiile instituţionale născute exclusiv după 1990 să fie atît de grozave. Iată o scurtă (incompletă) listă a acestor aberaţii, care dă seama foarte bine de ceea ce înseamnă politica statului român în domeniul educaţional. Exemplele folosite sînt preluate din situaţia sistemului universitar, adică exact din lumea din care au provenit miniştrii.

1. Învăţămîntul superior românesc a devenit o **birocraţie atotputernică**. Dacă, înainte de 1989, intrările şi ieşirile din sistem erau reglate politic, azi, trăim aparent în epoca generalizării concursurilor şi a testării riguroase a competenţei. Nu vom aminti nimic despre felul în care sînt organizate aceste concursuri. Căci mult mai semnificativă este, în acest context, imposibilitatea practică de a concedia pe cineva odată intrat în „sistem", fie el profesor dovedit incompetent sau funcţionar indolent (iar lumea educaţiei superioare, în ciuda prestigiului pe care îl are încă în ochii publicului, include multe asemenea personaje). Mediocrii insistenţi ajung, în mod inevitabil, în frunte.

2. **Clientelismul organizat în funcţie de interese care nu au nimic de-a face cu interesele ştiinţifice** este tipul de politică organizaţională care s-a generalizat. Felul în care se aleg membrii diferitelor organe de decizie sau ipocrizia autonomizării universitare (facultăţile acceptă de fapt controlul ministerului pentru că redistribuirea fondurilor ţine de arbitrariul guvernamental) ilustrează perfect această opţiune deliberată pentru clientelism.

3. **Corupţia şi şantajul** reglează raporturile dintre instituţiile de stat şi cele private, apărute după 1989. Aprobările pentru funcţionarea universităţilor, zise particulare, sînt gerate de profesorii statului, deşi ei sau colegii lor predau în sistemul paralel. Există mii de persoane care lucrează astfel în şase–şapte locuri, practicînd un soi de maraton educaţional, evident, de calitate îndoielnică.

4. **Lipsa de transparenţă** e trăsătura primă a relaţiilor dintre Minister şi instituţiile administrate. Pentru a afla ceva despre situaţiunea la zi, trebuie de fapt să-l cunoşti pe ministru sau pe unul din consilierii săi.

5. Indiferenţa faţă de rezolvarea problemei salarizării cadrelor universitare este o dovadă a **dispreţului suveran pentru sensul funcţiei publice**. Să amintim aici că un profesor universitar ajuns la sfîrşitul carierei primeşte, în statele occidentale, cam aceeaşi sumă ca şi un deputat. La noi, el primeşte în cel mai bun caz cam 10 la sută din plata alocată parlamentarului sau preşedintelui. Mizeria (acesta e singurul termen potrivit pentru a descrie existenţa profesorului de azi) conduce în chip inevitabil la apatie şi superficialitate.

6. În fine, să reţinem **aroganţa cu care e tratat sistemul universitar occidental**. Dovada cea mai la îndemînă este funcţionarea acelui Consiliu de echivalare a diplomelor, prin faţa căruia trebuie să treacă toţi cei care – de la ingineri la jurişti, de la filosofi la medicinişti – au avut puterea să-şi facă studiile în străinătate şi au trăit cu iluzia că, întorşi acasă, vor putea lucra ca specialişti. Înainte de a dovedi ce pot face, ei trebuie să fie controlaţi de d-l Eugen Simion, de la Academie, chiar dacă specialităţile urmate în Occident nu există în România.

E evident că ministeriatul lui Virgil Petrescu nu a făcut decît să multiplice feţele acestei catastrofe etatiste: indecizia (vezi dosarul bacalaureatului şi cazul Universităţii Babeş-Bolyai), incapacitatea dialogului, monopolizarea absolută a deciziei (directorii din Minister pierzînd pînă şi fragila autoritate deţinută pînă în 1996) etc., etc. Logica dezastruoasă urmată pînă acum trebuie întreruptă.

Supliment gratuit
Nr. 56
22 plus
18 noiembrie 1997

Persoanele cu handicap – semenii noştri

GRUPUL DE STUDIU PENTRU PROBLEMELE HANDICAPATILOR
GSPH

Oamenii nu ne cunosc

În 1990, descopeream termenul „handicapat", acolo unde era vorba de „invalid". Ştirile despre situaţiile înfiorătoare din instituţiile româneşti – cutremurătoare pentru cei din Occident – ne oripilau şi ne culpabilizau pe toţi, ca naţiune. Handicapaţii deveneau ruşinea societăţii noastre, purtînd vina pentru imaginea ţării în lume.

Recensămîntul din 1991 a făcut o încercare timidă de a măsura dimensiunile fenomenului. A fost distribuită o fişă H pe care recenzorii, în marea lor majoritate, fie nu o cunoşteau, fie nu ştiau să o facă operaţională. Publicate în 1993, rezultatele recensămîntului evidenţiau un număr puţin peste 222.000 de persoane handicapate (1% din populaţia ţării), număr apropiat de cel al persoanelor aflate în evidenţă, la acea dată, la Secretariatul de Stat pentru Handicapaţi. Aceasta în timp ce Organizaţia Mondială a Sănătăţii declară că 10% din populaţia lumii îl reprezintă persoane cu diferite tipuri de deficienţă!

Mecanismul parlamentar funcţiona cu extremă lentoare. Sub presiunea organizaţiilor neguvernamentale ale persoanelor cu handicap s-au obţinut două succese aparente: introducerea unui articol special în Constituţie şi apariţia, în 1992, a două legi speciale. Articolul 46 din Constituţia României prevede *„protecţia specială a persoanelor handicapate"*. Ceva ce seamănă cu protecţia acordată unor beneficiari pasivi, **precum pădurile, sau speciile pe cale de dispariţie**. Însă Constituţiile majorităţii ţărilor lumii stipulează nediscriminarea persoanei cu handicap pe baza deficienţei. În ton cu Constituţia, legile apărute în 1992 se referă şi ele la *„protecţia specială a persoanelor handicapate"*, respectiv la *„încadrarea în muncă a persoanelor handicapate"*. Mecanismele de atestare a statutului de persoană handicapată au fost puse în sarcina unor comisii de evaluare a capacităţii de muncă: cei evaluaţi sînt încadraţi în trei grade de invaliditate, fiecare cu beneficiile (dar şi restricţiile) sale. Măsura are – pe lîngă efectul degradant de a împărţi cea mai complexă fiinţă din univers în numai trei trepte de calitate – şi implicaţii economice grave. Se face o enormă risipă de resurse, care trebuie explicată. Din neîncredere în om, specifică legiuitorului, beneficiile sînt acordate sub formă de servicii gratuite (sau la un preţ diminuat), compensarea costurilor curgînd către furnizor. Astfel, se ajunge la situaţii aberante: nevăzătorilor li se acordă scutire la abonamentul TV, surzilor la abonamentul telefonic, iar utilizatorilor de fotolii rulante la transportul public, urban şi interurban, servicii de care aceste persoane nu pot face uz, dar care sînt plătite de la buget furnizorilor.

Ca întotdeauna, de inadvertenţele mecanismelor legale de atribuire a unor beneficii au profitat persoane necinstite. Presa a semnalat în repetate rînduri astfel de cazuri ruşinoase, întîlnite, din nefericire, printre persoane cu atribuţii dintre cele mai înalte în societate. Pînă acum, nimeni nu a fost pedepsit pentru această fraudă, deoarece specialiştii care ar putea fi chemaţi în instanţă sînt tocmai cei prin filiera cărora au trecut persoanele în cauză.

Toate aceste fraude, însă, sînt resimţite tocmai de persoanele cu handicap. Publicul sesizează aparentul beneficiu ca pe unul excesiv, de care se bucură persoanele cu handicap, în dauna buzunarului fiecăruia dintre noi. Legile prevăd, aşa cum am văzut, o serie de beneficii, majoritatea pur declarative. La apariţia acestor legi, guvernanţii au avut grijă să arate publicului şi întregii lumi că situaţia persoanelor cu handicap din România a fost rezolvată, cu toată povara pe care o presupune acest lucru pentru bugetul, sărăcit, al statului. Imaginea actuală a persoanei cu handicap este, astfel, cea a unui consumator din bugetul statului – cu alte cuvinte, din buzunarul nostru, al tuturor. Sînt cunoscute încercările unor demnitari de a obţine, uneori ilegal, statutul de persoană handicapată.

Iată de ce oamenii nu ne cunosc! Ei văd, încă, ceea ce au fost obişnuiţi să vadă şi ceea ce mass-media, în goana după senzaţional, le oferă în continuare: sordidul, diformul, deficienţa.

Există nefolosite în persoanele cu handicap din ţara noastră resurse pe care numai ignoranţa noastră nu le stimulează, în vreme ce se irosesc fonduri pentru a transforma aceste persoane în dependenţi de buget, de familie, de mila vecinilor.

Problema imaginii persoanelor cu handicap ţine de politica socială. Dacă vom şti să transformăm membrii societăţii – cercetători ştiinţifici sau bolnavi de SIDA, persoane cu handicap sau artişti – din receptori pasivi în producători, ne vom îmbogăţi cu toţii. Dar pentru aceasta trebuie să învăţăm să investim în om, în mediul accesibil tuturor, în garantarea unor şanse egale.

Prezentul supliment, găzduit şi coordonat de revista *„22"*, finanţat de Fundaţia pentru Dezvoltarea Societăţii Civile, va fi urmat, peste şase luni, de un altul. Grupul de Studii pentru Problemele Handicapaţilor, iniţiatorul acestui proiect, va fi bucuros dacă, în acest timp, va primi reacţiile cititorilor. Dorim ca această iniţiativă să vă ajute şi să ne ajute să intrăm într-un continuu dialog.

Dorim să ne cunoaşteţi.

Dorim să ne cunoaştem.

DANIEL VASILESCU

Găzduind acest supliment, revista noastră s-a alăturat Grupului de Studiu pentru Problemele Handicapaţilor, în dorinţa de a face cunoscută persoana cu handicap şi problemele ei. Starea de handicap pentru o persoană este deseori confundată cu boala, maladia sau trauma. Intenţia noastră este ca această cunoaştere să fie urmată de o schimbare de mentalitate la nivelul populaţiei şi de o schimbare de atitudine la nivelul administraţiei şi parlamentului. Suplimentul este scris aproape în întregime de persoane cu handicap, pentru multe dintre ele actul scrierii în sine reprezentînd un act de eroism. Cînd am încercat să dezvălui cititorilor fişa clinică a autorilor, tocmai pentru a măsura cum se cuvine efortul lor de integrare, colaboratorii mei, persoanele cu handicap, au refuzat categoric. Ele nu doresc nici milă, nici compasiune. Doresc să fie alături de semenii lor în societate, cu condiţia să li se acorde şansa de a dărui ceea ce pot ele să dăruiască. Uneori, această şansă se referă la aplatizarea unei borduri care să facă accesibil drumul unui om aflat în fotoliul cu rotile...

Dacă, din ignoranţă, indiferenţă sau falsă pudoare, aţi întors faţa de la persoanele cu handicap, vă invităm să citiţi cu atenţie paginile ce urmează. ***(RODICA PALADE)***

Pentru o legislaţie antidiscriminatorie

România are în Constituţie un articol care garantează protecţia statului pentru persoanele cu handicap de către stat. S-au mai elaborat două legi în acest domeniu şi ne-am grăbit să trecem problema pe lista celor rezolvate. Dar, oare, chiar aşa să fie? Legislaţia românească din acest domeniu nu tratează persoanele cu handicap ca pe nişte cetăţeni cu obligaţii şi drepturi egale, nu le compensează aproape deloc eforturile suplimentare pe care acestea sînt nevoite să le facă, dacă doresc să se integreze în societate şi să trăiască demn. Prin caracterul lor paternalist, aceste legi favorizează lenea, cerşetoria şi nemunca în rîndurile persoanelor cu handicap. Dar, dacă vrem să facem într-adevăr ceva pentru această categorie de persoane, ar trebui să ne inspirăm din experienţa internaţională în domeniu.

Există, în domeniul protecţiei persoanelor cu handicap, două mari tendinţe pe plan internaţional. Politicile vest-europene în favoarea persoanelor cu handicap urmăresc, în primul rînd, să dea posibilitatea acestei categorii de persoane de a intra în competiţie pe piaţa liberă a muncii şi, după aceea, să asigure prin lege şanse ca individul cu handicap să-şi exercite competenţele dobîndite. O altă cale este aceea a adoptării unei legislaţii antidiscriminatorii. Aceasta este tendinţa dominantă pe plan internaţional, iar militanţii pentru drepturile persoanelor cu handicap o consideră ca fiind calea cea mai promiţătoare pentru atingerea ţelurilor lor. Pînă acum, ţările care au păşit pe acest drum sînt SUA, Australia şi Canada.

Modelul american şi cel european

Cea mai avansată în rîndul legislaţiilor antidiscriminatorii este, probabil, legea americană de combatere a discriminării persoanelor cu handicap, adoptată în 1990. Însă, în Statele Unite, acest drum a început din 1973, cînd a fost adoptată *Legea Americană pentru Reabilitarea Persoanelor cu Handicap*, care a pus bazele asigurării şi dezvoltării serviciilor destinate persoanelor cu handicap, încadrate în muncă în sectorul de stat. Ea s-a ocupat, de asemenea, de drepturile persoanelor cu handicap aflate pe piaţa muncii. Legea din 1973 se limita, în cea mai mare parte a sa, să combată discriminările comise împotriva persoanelor cu handicap pe piaţa muncii, mai ales în legătură cu obligativitatea existenţei unui contract de muncă. Noua lege are drept scop rectificarea unora dintre aceste neajunsuri, extinzîndu-şi prevederile şi asupra sectorului privat. Conform prevederilor legii, patronii trebuie să adopte politici şi criterii de promovare şi angajare nediscriminatorii şi să facă adaptări rezonabile pentru limitările cunoscute ale persoanei cu handicap, cu excepţia cazurilor cînd aceasta ar genera greutăţi nemeritate întreprinderii. Iată, deci, cuprins în lege, conceptul că asigurarea unui loc de muncă pentru persoana cu handicap nu este suficientă; sînt de asemenea recunoscute prevederi speciale, care adaptează mediul de muncă la necesităţile persoanei cu handicap, egalizîndu-le şansele şi, prin urmare, respectîndu-le drepturile civile. Legea caută să promoveze criterii de selecţie nediscriminatorii, atît în modul de concepere a procedurilor de selecţie a personalului, cît şi în conceperea testelor care trebuie să oglindească mai degrabă aptitudinile şi deprinderile candidatului decît deficienţele sale. Legea interzice diverse tipuri de discriminare ca, de exemplu, segregarea muncitorilor, încheierea unor contracte discriminatorii, utilizarea unor metode care perpetuează discriminarea, comiterea de discriminări împotriva unei persoane care intră în relaţie cu persoanele cu handicap şi neadaptarea rezonabilă a locurilor de muncă. Conform legii, persoanele cu handicap sînt întrebate de către patron ce necesităţi au în privinţa adaptării locului de muncă. Ea defineşte un număr de adaptări care pot fi considerate „acomodare rezonabilă", deşi termenul de rezonabil va fi aplicat în funcţie de fiecare caz. Aşadar, noua lege recunoaşte şi statuează, din punct de vedere juridic, faptul că persoanele cu handicap sînt indivizi unici şi că, prin urmare, măsurile de adaptare la locul de muncă trebuie, de asemenea, să fie individualizate.

O necesitate pentru România: stabilirea conceptului de politică socială

Lecţia pe care România ar trebui să o înveţe din compararea acestor sisteme este aceea că ar trebui stabilit limpede, în primul rînd, conceptul de politică socială a statului şi obiectivul primar al reglementărilor sale. Este foarte probabil că alegerea va trebui făcută între două modele diferite de politică socială: pe de o parte, un model mai autoritar, care utilizează abordarea bazată pe cote şi amenzi pentru a distribui oamenii care sînt consideraţi o povară pe umerii statului, ai întreprinderilor şi comunităţilor şi, pe de altă parte, un model de politică de asigurări sociale, care este cu adevărat interesat în îmbunătăţirea nivelului de trai al persoanelor cu handicap. Acest model va favoriza o combinaţie între sistemele bazate pe reabilitare şi cele bazate pe cote şi amenzi. Abia atunci va fi promovat respectul faţă de drepturile cetăţenilor săi.

Constanţa, septembrie 1993: Seminarul Internaţional cu tema: „Independenţa economică a persoanelor cu handicap"

Această viziune luminată asupra necesităţilor persoanelor cu handicap trece dincolo de existenţa unei rampe sau a unei uşi mai largi la toaletă, oferite de clădirile publice, magazine şi locuri de muncă, pentru a permite accesul utilizatorilor de fotolii rulante. Legea specifică soluţiile şi procedurile disponibile oricărei persoane care pretinde că a fost discriminată pe baza deficienţei prin violarea uneia din prevederile legii. Aceste proceduri sînt în mod obligatoriu complexe şi implică apariţia părţilor în faţa unei Comisii pentru Egalizarea Şanselor pentru încadrarea în muncă şi, în cele din urmă, apariţia în faţa instanţei. Greutatea este lăsată pe umerii persoanelor cu handicap şi ai celor care lucrează cu ele. Aceştia trebuie să se familiarizeze cu legea şi să ştie cum să o folosească. Pericolul este acela că aceia care sînt mai bine educaţi, au multe relaţii, precum şi cei care au resurse financiare o vor duce disproporţionat de bine într-un sistem care aruncă greutatea de a dovedi discriminarea pe umerii persoanei cu handicap.

Principala diferenţă de concepţie dintre sistemul legislativ vest-european şi cel american este aceea că europenii văd statul ca fiind principala autoritate care intervine să facă dreptate atunci cînd discriminarea s-a produs. Prin contrast, americanii lasă pe seama individului, atît modalitatea de a dobîndi calificările necesare pentru a se integra pe piaţa muncii, cît şi obligaţia de a dovedi discriminarea. Legea antidiscriminatorie nu intră în vigoare decît atunci cînd împotriva unei persoane cu handicap, care are o anumită calificare s-a exercitat o discriminare datorită deficienţei sale.

Datorită bîlbîielilor şi incompetenţei care au domnit în acest domeniu, în ultimii şapte ani, România a pierdut foarte mult timp. Sperăm că, de acum înainte, persoanele cu handicap vor fi cu adevărat respectate, prin consultarea organizaţiilor lor reprezentative. În orice caz, noi sîntem gata să dialogăm cu oricine nu are idei preconcepute şi se dovedeşte de bună-credinţă.

NICOLO DELLA PUPA

GRUPUL DE STUDIU PENTRU PROBLEMELE HANDICAPATILOR GSPH

Grupul de Studiu pentru Problemele Handicapaţilor este o organizaţie neguvernamentală, nonprofit, care abordează din punct de vedere ştiinţific fenomenul integrării sociale a persoanelor cu handicap. Activează din ianuarie '91, primind atestare juridică în martie 1992. GSPH are peste 50 de membri, persoane cu handicap şi nu numai, specialişti în diferite domenii de activitate, atît tehnice cît şi umaniste, conexe procesului de inserţie socială. În activitatea GSPH prioritară este facilitarea comunicării între persoane cu şi fără handicap, între diverse ONG-uri şi societatea civilă. Acest proiect s-a concretizat în ***editarea de broşuri şi materiale informative, înfiinţarea primei linii telefonice gen hot-line*** *pentru persoanele cu handicap – TELEFONUL ALB,* ***organizarea de manifestări ştiinţifice naţionale şi internaţionale****: CONFAS – Convorbiri între organizaţiile neguvernamentale şi factorii administraţiei de stat, SiNHaR – simpozionul naţional al organizaţiilor neguvernamentale ale persoanelor cu handicap (ediţii consecutive între 1992–1996), DENDRO '96 – Dezvoltarea prin organizaţii neguvernamentale de deprinderi pentru integrarea socială a persoanelor cu handicap din România.*

Dintre programele tehnice derulate se pot enumera: conceptualizarea postului de lucru adaptat pentru persoană cu amputaţie bilaterală a membrelor superioare (medaliat cu argint la cel de-al 24-lea Salon Internaţional de Invenţică – Geneva); elaborarea de pachete de programe pentru instruire în cadrul Centrelor de Reorientare în Muncă a Tinerilor cu Handicap, COMPTECH, în profesiuni asistate de calculator, ca şi diseminarea informaţiei în întreaga ţară. Între programele iniţiate de GSPH pentru o mai bună cunoaştere a problemelor reale cu care se confruntă persoanele cu handicap din România se numără programul LIANT. În cadrul acestui program, pe lîngă editarea de broşuri şi pliante cu teme specifice, de interes pentru persoanele cu handicap şi organizaţiile acestora, se încadrează şi apariţia a două suplimente ale revistei „22", primul fiind cel pe care deja îl aveţi în faţă.

● FLASH-INFO ● FLASH-INFO ● FLASH-INFO ●

● 90% dintre persoanele cu handicap, care trăiesc în ţările în curs de dezvoltare, nu beneficiază în nici un fel de programe de reabilitare ● 20.000.000 de persoane cu handicap care au nevoie de fotolii rulante nu beneficiază de ele ● 100.000.000 de oameni au infirmităţi cauzate de malnutriţie ● Nici o ţară nu are toate sistemele de transport accesibile ● În unele ţări, 90% dintre copiii cu handicap nu vor depăşi vîrsta de 20 de ani; 90% dintre copiii cu infirmităţi intelectuale nu trec de vîrsta de cinci ani ● În unele ţări, persoanele cu handicap nu pot vota şi nu pot candida pentru a fi alese în funcţii publice, datorită barierelor arhitecturale sau pentru că li se interzice acest lucru ● Folosirea limbajului mimico-gesticular este interzisă în multe ţări ● În Marea Britanie, 28,4% dintre copiii cu handicap urmează cursurile unei şcoli speciale ● În Canada şi Australia, 41% dintre persoanele cu handicap nu au absolvit decît cursurile învăţămîntului primar ● În Statele Unite şi Marea Britanie, 67% dintre persoanele cu handicap, cuprinse în grupa de vîrstă 15–64 de ani, sînt neîncadrate în muncă ● În Suedia, 85% dintre persoanele cu handicap neinstituţionalizate trăiesc în locuinţe lipsite de accesibilitate ● În Marea Britanie, proporţia de persoane surde, care au murit de afecţiuni asociate cu SIDA, este de 1 la 3.200 din populaţia surdă, în comparaţie cu 1 la 68.000 din totalul populaţiei. Aceasta s-ar putea foarte bine să fie rezultatul lipsei de acces la informaţiile legate de sănătate ● Persoanele cu handicap sînt adesea oprite să emigreze sau să ceară azil politic.

Drepturi şi obligaţii, în mod egal

În România, persoanele cu handicap sînt privite ca nişte fiinţe deosebite, uneori periculoase, care trebuie evitate şi izolate de majoritate. Sînt considerate persoane neputincioase, incapabile, bolnave sau invalide. Această percepţie, întreţinută şi de legislaţia în domeniu, este total greşită. Persoanele cu handicap din toată lumea cred, din ce în ce mai mult, că o astfel de abordare nu mai corespunde realităţii şi că necunoaşterea reală a fenomenului „handicap" face ca astfel de persoane să fie marginalizate şi, de multe ori, excluse din societate, considerate a fi un balast al omenirii. Poate oare societatea să excludă şi să se lipsească de o zecime din membrii săi, cît reprezintă persoanele cu handicap din populaţia globului? Oare persoanele cu handicap nu pot contribui cu nimic la dezvoltarea şi bunăstarea unei societăţi?

Să ne amintim de mari personalităţi precum: Roosevelt, Goya, Beethoven, Helen Keller şi multe altele, care au impresionat prin arta, ştiinţa şi geniul lor, în ciuda infirmităţilor fizice, mentale sau senzoriale. Să nu uităm că Stephen W. Hawking, autorul lucrării ***O scurtă istorie a timpului*** şi al altor lucrări care îl dau drept unul dintre cei mai mari astrofizicieni teoreticieni ai lumii, suferă de peste 30 de ani de o deficienţă neuromotorie progresivă şi incurabilă; şi totuşi este profesor la Universitatea Cambridge din Marea Britanie!

Gravitatea reală a problemei o constituie condiţiile deplorabile în care trăiesc persoanele cu handicap, din cauza barierelor arhitecturale şi comportamentale, care le împiedică să se integreze şi să participe la viaţa comunităţii. Din cauza acestor bariere, majoritatea unor astfel de persoane sînt izolate în familiile lor sau în instituţiile de „ocrotire" ale statului. De cele mai multe ori, sînt compătimite şi considerate drept subiecţi ai milei oamenilor.

Dar, **persoanele cu handicap nu de milă şi compătimire au nevoie din partea concetăţenilor, ci de înţelegerea faptului că sînt fiinţe umane**. Eforturile pe care le facem zilnic pentru înlăturarea piedicilor şi tratamentul discriminator căruia trebuie să-i facem faţă cu regularitate ne conferă, de obicei, nişte trăsături de caracter cu totul deosebite, precum integritatea morală, perseverenţa şi o adîncă înţelegere şi răbdare în faţa lipsei de înţelegere şi a intoleranţei. Dacă sîntem oameni adevăraţi, atunci trebuie să avem aceleaşi drepturi şi obligaţii ca toţi oamenii. De ce noi, persoanele cu handicap, trebuie să fim privite şi tratate diferit de restul oamenilor? De ce trebuie să ni se ofere nişte legi speciale care să ne protejeze special (de cine anume?), în loc să se creeze condiţii ca noi să ne putem bucura de toate legile societăţii, să ne putem exercita, fără nici o piedică, drepturile şi obligaţiile prevăzute în toate legile ţării în care trăim?

Această dorinţă a noastră ar trebui analizată sub trei dimensiuni: 1. recunoaşterea faptului că persoanele cu handicap au drepturi specifice – ca o compensare şi stimulare pentru eforturile suplimentare pe care le fac zilnic, datorită infirmităţilor lor, compensare şi stimulare din partea societăţii, care se află la originea handicapului; 2. respectarea acestor drepturi, în aceeaşi măsură ca toate drepturile cetăţeneşti; 3. obligaţia de a lua măsurile necesare, care să dea posibilitatea persoanelor cu handicap să se bucure de exercitarea efectivă şi eficace a tuturor drepturilor lor umane la egalitate cu toţi ceilalţi, aşa cum sînt ele prevăzute în documentele internaţionale la care ţara noastră este parte.

Situaţia tristă a persoanelor cu handicap din ţara noastră este rodul politicii protecţioniste în baza căreia au fost elaborate legi care, încet-încet, transformă persoanele cu handicap în persoane dependente de familie şi de stat, în „sugative" ale bugetului şi în cerşetori. Dorim o schimbare în mentalitate, dar în primul rînd în legislaţia care se referă la noi. Legislaţia trebuie să ne asigure demnitatea umană, să ofere posibilitatea participării noastre cu şanse egale, în condiţii nediscriminatorii, la viaţa comunităţii.

Mentalitatea oamenilor nu se poate schimba bătînd din palme, trebuie să avem răbdare şi, în acelaşi timp, să luptăm cu fermitate pentru a demonstra că noi, persoanele cu handicap, existăm, că sîntem fiinţe umane cu dorinţe şi aspiraţii, drepturi şi obligaţii ca toţi oamenii.

Totuşi, diversitatea constituie frumuseţea lumii. Oamenii trebuie să ne cunoască şi să ştie că vrem să trăim împreună cu ei.

FRANCISC SIMON

Schimb de experienţă la Fundaţia STRAUMA (cu preocupări în domeniul traumatismelor medulare) – 22 decembrie 1994

Cum te văd ceilalţi

Pe 16 octombrie 1997, în centrul Capitalei, am pus aceleaşi întrebări, din căruciorul meu, unor trecători. Nu sînt sociolog; doream ca, prin răspunsurile celor ce acceptau să stea de vorbă cu mine, să mă văd cu ochii celorlalţi. Am întrebat: *„Credeţi că numărul persoanelor cu handicap duce la sărăcirea economică şi socială a ţării?"* Mi-au răspuns: „10%: da; 45%: nu; 15%: nu numai ei; 30%: nu ştiu (trebuie văzut numărul lor)".

„Consideraţi că eforturile suplimentare pe care le face persoana cu handicap, pentru a se integra, ar trebui compensate? De cine?". Mi-au răspuns: „100%: da, de societate".

„Credeţi că legile existente pentru persoanele cu handicap sînt bune?". „10%: da, 17%: nu; 73%: nu ştiu, ei trebuie să ştie dacă sînt bune sau nu".

„Care este atitudinea dv. (primul gînd), cînd vedeţi, pe stradă, o persoană în fotoliu rulant?". Mi-au răspuns: „10%: normal; 40%: de a da ajutor; 50%: de compasiune, de milă".

„Consideraţi necesară existenţa unei publicaţii, prin care membrii societăţii să fie informaţi corect despre realizările şi greutăţile cu care se confruntă persoanele cu handicap?". „55%: da; 20%: nu; 25%: nu ştiu".

Concluziile mele sînt: oamenii nu cunosc imaginea reală a persoanei cu handicap, nu cunosc potenţialul acestora şi nu ştiu cum să-i ajute pentru a le pune în valoare potenţialul pe care îl au; oamenii nu ştiu ce legi ne trebuie, iar în elaborarea lor trebuie să fie consultată persoana cu handicap; toţi ştiu că societatea este datoare să stimuleze şi să compenseze eforturile suplimentare pe care le fac persoanele cu handicap; mass-media prezintă cu precădere morbidul, spectaculosul sordid, deşi populaţia s-a plictisit de asta şi ar dori mai multă informaţie cu privire la capacităţile semenilor lor.

CORNELIA DICIANU

Demnitate şi handicap

● Deseori cîte un reporter al TVR relatează despre realizările unor elevi cu merite deosebite astfel: *„Mereu sînt scoşi în evidenţă orfanii şi copiii handicapaţi, iar cei normali rămîn neobservaţi"*. Oare evenimentul nu putea fi evocat şi fără a-i aminti şi pe cei care sînt nevoiţi să sufere în tăcere?

În urmă cu două luni, la Sala Dalles, tablourile tinerilor artişti (persoane cu handicap) erau expuse alături de cele ale unui grup de elevi ai Şcolii Generale nr. 34 din Bucureşti. Primii au demonstrat că pot fi urmaşii pictorului Ştefan Luchian, care, contractînd o poliomielită ce i-a produs paralizia mîinii drepte, pentru a putea picta şi-a legat pensula de mînă. Ceilalţi participanţi au avut şansa să înţeleagă că, în faţa artei, barierele comportamentale şi psihologice dispar. A fost, din păcate, una dintre puţinele manifestări de acest gen.

● Nu puţini sînt cei care consideră persoanele cu handicap, orfanii şi cerşetorii, ca făcînd parte din categoria oamenilor fără demnitate. Dacă priveliştea cerşetorilor deranjează şi dezgustă, de ce o încurajăm, în loc s-o eliminăm? Şi de ce persoana cu handicap este asemuită acestora? Doar pentru că în preajma cerşetorului zac două cîrje, poate şi acelea furate? Dacă nu li s-ar da, ar munci. Iar dacă incapacitatea de muncă ar fi reală, ar accepta condiţiile oferite de instituţiile de ocrotire existente. Ce să spui cînd o persoană care se deplasează cu ajutorul unui fotoliu rulant, întorcîndu-se spre casă după o zi de muncă, este oprită fără jenă de aşa-zişii nefericiţi, cerîndu-i-se, prin cuvinte meşteşugite, pomană.

● Dacă persoanele cu handicap au greutăţi, acestea nu sînt neapărat de ordin financiar. Handicapul apare în faţa barierelor. De pildă, persoane dependente de fotoliu rulant aşteaptă neputincioase în faţa treptelor unei săli de teatru. Nicăieri nu scrie „NU VINDEM BILETE PERSOANELOR CU HANDICAP", dar nici posibilitatea ca ele să ajungă în sala de spectacol nu există.

● Într-o intersecţie din centrul Capitalei, se află alături indicatorului „TRECERE DE PIETONI" un alt indicator menit să avertizeze că, prin zona respectivă, trec persoane cu handicap. Aparent, primul pas s-a făcut, şoferii sînt atenţionaţi că existăm, dar cu bordura de 30 de cm ce facem? Ce scop are respectivul indicator, dacă accesul dintre trotuar şi carosabil nu este posibil? Ce favoare i s-a făcut persoanei cu handicap, prin amplasarea indicatorului respectiv? În general, toţi avem nevoie de o mînă de ajutor, dar dacă acest ajutor nu este potrivit, la suferinţa fizică a persoanei cu handicap se va adăuga şi cea morală.

Persoana cu handicap face eforturi deosebite pentru ca, în relaţiile cu cei de care, momentan, depinde, să existe cooperare, înţelegere, respect reciproc şi armonie. Mesajul persoanelor cu handicap către familie, prieteni, societate este: „AJUTAŢI-NE SĂ DEVENIM INDEPENDENŢI!".

MIHAELA MIHĂESCU

Administraţia faţă

A trecut un an de la alegerile generale şi aproape doi de la alegerile locale. În capitala României nu se văd accesibilităţile pentru persoanele cu handicap – şi nu numai. Persoana cu handicap rămîne dependentă de familie, vecini şi mila statului. Nu sînt disponibile servicii sociale, nu există sprijin de la bugetul central şi de la bugetele locale pentru dezvoltarea programelor de inserţie socială iniţiate de organizaţiile neguvernamentale ale persoanelor cu handicap. Nu sînt respectate normele de accesibilitate în construcţii, deşi acestea sînt elaborate de cîţiva ani buni. La noi nu există consultaţii de specialitate – persoane cu handicap – la nici un nivel al administraţiei centrale sau locale.

La fiecare scrutin, candidaţii fac promisiuni de îmbunătăţire a situaţiei handicapaţilor, de cele mai multe ori printr-o protecţie pasivă, prin fonduri care să le permită să ducă un aşa-numit trai decent, cu condiţia – subînţeleasă – de a nu se implica în viaţa socială.

Totuşi, ce s-a făcut şi se face concret, pentru realizarea în practică a declaraţiilor preelectorale?

ALEXANDRU ATHANASIU, ministrul Muncii şi Protecţiei Sociale:

Protecţia socială a populaţiei, în accepţiunea largă a termenului, este asigurată de o reţea largă de organe centrale, teritoriale, guvernamentale şi neguvernamentale. În acest cadru, Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale (MMPS) este organul de specialitate al administraţiei publice centrale care asigură perfecţionarea, controlul, coordonarea şi aplicarea unitară a legislaţiei muncii şi protecţiei sociale, precum şi propunerea unor strategii de dezvoltare şi reformă pe termen lung. Pentru persoanele cu handicap, aceste atribuţii revin Secretariatului de Stat pentru Handicapaţi, ca organ de specialitate.

În legătură cu protecţia socială a persoanelor cu handicap, care nu poate fi asigurată în propria familie, acestea beneficiază de îngrijire, asistenţă socială şi medicală în unităţi specializate coordonate de Secretariatul de Stat pentru Handicapaţi.

MMPS în colaborare cu Secretariatul de Stat pentru Handicapaţi au elaborat şi promovat mai multe acte normative în sprijinul persoanelor cu handicap.

Pentru realizarea unui sistem integrat de sprijin al celor care au nevoie de dispozitive medicale a fost aprobată de Guvern Ordonanţa nr. 16/1997, care actualizează condiţiile de eligibilitate pentru acordarea ajutoarelor băneşti în vederea procurării de proteze, orteze, aparate ortopedice etc. În aplicarea Ordonanţei, s-au elaborat şi urmează să se aprobe prin hotărîre de Guvern normele metodologice privind acordarea de ajutoare pentru procurarea de dispozitive medicale, precum şi pentru gestionarea fondurilor din care se suportă acestea. De asemenea, prin Ordonanţa de Urgenţă a Guvernului nr. 47/1997 s-au modificat şi completat unele prevederi din *Legea nr. 53*/1992 privind protecţia specială a persoanelor cu handicap, în vederea eliminării legăturilor dintre nivelul unor drepturi salariale, de asigurări şi de asistenţă socială şi nivelul salariului de bază minim pe ţară. În acest mod, persoanele cu handicap beneficiază de drepturile reglementate prin actele normative în vigoare, în raport cu veniturile proprii, precum şi de ajutoare speciale pe toată durata handicapului.

Totodată, odată cu drepturile acordate prin legislaţia adresată persoanelor cu handicap, acestea pot beneficia şi de alte prestaţii, conform legislaţiei în vigoare, ca de exemplu: **ajutor social**, în conformitate cu prevederile *Legii nr. 67*/1995 privind ajutorul social; **alocaţie suplimentară** în cazul familiilor cu mai mulţi copii, în conformitate cu prevederile *Legii nr. 119*/1997.

Prin hotărîri ale Guvernului se indexează periodic drepturile persoanelor cu handicap, în corelare cu veniturile celorlalte categorii de populaţie. În perioada următoare, se are în vedere modificarea prevederilor actuale în ceea ce priveşte persoanele cu handicap, precum şi adoptarea de noi acte normative care să permită persoanelor aflate în această situaţie să se reintegreze în societate. Asociaţiile persoanelor cu handicap şi Secretariatul de Stat pentru Handicapaţi asigură consultaţii de specialitate solicitanţilor. În prezent, cu consultarea preşedinţilor asociaţiilor persoanelor cu handicap, specialişti ai Secretariatului de Stat pentru Handicapaţi elaborează proiectul de lege privind organizarea şi funcţionarea atelierelor protejate unde urmează să lucreze persoane cu handicap, asigurîndu-se acestora posibilitatea de integrare socială şi responsabilitate pentru activitatea prestată.

Dr. GABRIELA POPESCU, secretar de stat la Secretariatul de Stat pentru Handicapaţi:

Ca urmare a redimensionării nevoilor persoanelor cu probleme speciale, în contextul programului de reformă, Secretariatul de Stat pentru Handicapaţi (S.S.H.) a considerat că este necesar să se aducă abrogări la *Legea 53 privind protecţia specială a persoanelor cu handicap*. După consultarea specialiştilor din instituţiile de profil şi tangente, precum şi a unor organizaţii neguvernamentale, a fost elaborat un nou proiect de lege. La elaborarea acestui proiect s-a ţinut cont şi de sugestiile şi propunerile ce au fost trimise S.S.H.-lui de diverse forme de dialog, simpozioane şi seminarii pe tema persoanelor cu handicap. Urmează să-i expediem la toate organizaţiile şi asociaţiile persoanelor cu handicap pentru recomandări finale.

Noua propunere de lege este în spiritul Programului de reformă – de a oferi şanse egale şi pentru persoanele cu handicap, dar a ţinut cont şi de *Regulile standard privind egalizarea şanselor pentru persoanele cu handicap*, document adoptat de Adunarea Generală a Naţiunilor Unite la cea de-a 48-a sesiune, în 20 decembrie 1993 (Rezoluţia 48/'96). Asigurarea acestor reguli, mai ales cele privitoare la accesibilitatea la educaţie, încadrare în muncă, viaţa de familie, se poate realiza prin servicii sociale. Simplele ajutoare financiare nu pot rezolva problemele persoanelor cu handicap şi ale familiilor acestora. Aşteptăm ca *Legea asigurărilor sociale* să fie votată şi să poată funcţiona. Odată cu apariţia acestei legi, vor putea fi identificate toate persoanele cu handicap, care vor intra în drepturile lor reale. În felul acesta nu vor mai ajunge dependenţi de vecini şi mila statului.

După instituirea unui cadru adecvat, conform nevoilor reale ale persoanelor cu handicap, este foarte important ca legea să fie aplicată. În acest sens, am început o campanie pentru solidaritate şi responsabilizare civică. Pentru stimulare avem propuneri ca legea sponsorizării să prevadă reduceri de impozit de 100% acelor societăţi comerciale care vor susţine material amenajarea unor spaţii destinate căminelor-spital, centrelor de zi pentru minori, cămine-şcoală, cămine atelier etc. inclusiv salarizarea personalului acestor instituţii.

Dar indiferent cît de perfectă ar fi o lege este foarte important ca ea să se aplice. De exemplu, *Legea 53*, în articolul 4, menţionează: *„căile de acces în clădirile şi locurile publice, precum şi ale unităţilor de ocrotire şi asistenţă socială vor fi amenajate corespunzător, prin adaptare sau din construcţie, astfel încît să nu constituie bariere arhitecturale sau alte obstacole pentru persoanele handicapate“*. Cu toate acestea, se aprobă şi azi anumite construcţii şi drumuri care nu au prevăzute căi de acces pentru persoanele cu handicap. Noua lege prevede obligativitatea acestor căi de acces. Alocarea din bugetele locale de fonduri diminuate faţă de necesarul real al căminelor spital şi centrelor de minori ţine tot de mentalitate. Au fost cazuri în care instituţiile cu acest profil au fost lipsite de suportul material pentru procurarea de hrană, medicamente, plata salariilor. S-a ajuns aici datorită faptului că instituţiile noastre sînt finanţate din bugetele locale, iar, la nivelul Primăriei, banii au fost direcţionaţi spre alte obiective considerate prioritare, şi asta pentru simplul motiv că nu există o defalcare a bugetului local pe unităţi de profil. Cît priveşte propunerile organizaţiilor neguvernamentale pentru îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă ale persoanelor cu handicap prin programe de inserţie socială, rămînem în continuare deschişi. Deocamdată, colaborarea există în măsura în care aceste organizaţii au fonduri. Odată cu modificarea *Legii persoanelor juridice*, nr. 21/1994, şi a armonizării acesteia cu ansamblul de reglementări legislative, se vor putea finanţa de la buget programele acestor organizaţii, cu care dorim să intrăm în parteneriat prin competiţie.

VIOREL LIS primar general al Capitalei:

Chiar dacă legislaţia specifică, ce reglementează protecţia specială a persoanelor cu handicap, dă competenţe clare altor instituţii decît administraţiei locale, respectiv Ministerului Muncii şi Protecţiei Sociale şi Secretariatului de Stat pentru Handicapaţi, Primăria Municipiului Bucureşti, prin compartimentul său de asistenţă socială, s-a implicat în sprijinirea şi acordarea de facilităţi persoanelor cu handicap. O bună relaţie statornică cu organizaţiile neguvernamentale a făcut posibil ca prin intermediul acestora să oferim (din iunie 1996 şi pînă în prezent) ajutoare umanitare constînd din medicamente, îmbrăcăminte şi încălţăminte unui număr de aproximativ 85 de familii cu cazuri de handicap şi să stabilim o joncţiune între aceştia şi fundaţiile respective. De asemenea, am acordat în intervalul iunie 1996–martie 1997 ajutoare băneşti din Fondul „LIBERTATEA“, disponibil Municipiului Bucureşti, pentru 58 de familii avînd bolnavi nerecuperabili şi handicapaţi. Totodată, am sprijinit şi voi continua să acord facilităţi persoanelor handicapate care doresc să desfăşoare activităţi productive sau de prestări servicii în baza unor calificări sau studii profesionale absolvite. Aşa cum bine se ştie, cetăţenii capitalei se adresează, cu prioritate, pentru rezolvarea problemelor, municipalităţii, ce finanţează activitatea unor unităţi de protecţie a persoanelor cu handicap. Deşi aceste unităţi nu funcţionează ca servicii publice sub autoritatea administraţiei locale, relaţia strict financiară a Primăriei Municipiului Bucureşti cu Secretariatul de Stat pentru Handicapaţi este dublată de solicitarea oficială a muncipalităţii de urgentare a soluţionării cazurilor. Accentul pe care îl pun, în prezent, pe linia asistenţei sociale este în domeniul colaborării strînse cu organizaţiile neguvernamentale, cu care municipalitatea dezvoltă şi va continua să dezvolte proiecte concrete de parteneriat, în vederea sprijinirii persoanelor defavorizate, inclusiv a persoanelor cu handicap. Municipalitatea îşi propune să realizeze o infrastructură (drumuri, străzi) adecvată şi problemelor pe care le ridică circulaţia persoanelor handicapate, să lărgească facilităţile deja create în semnalizarea corespunzătoare a unor treceri pentru pietoni sau locuri de parcare în zonele centrale ale oraşului. Astfel înţeleg să ajut aceste persoane, să contribui la o cît mai bună integrare în comunitate a acestor semeni ai noştri.

GEORGE PĂDURE, primarul sectorului 1:

1. Primăria Sectorului 1 a fost printre primele primării de sector care, imediat după alegerile din 1996, a înfiinţat două birouri cu specific nou: Biroul Învăţămînt, Cultură, Sport, Relaţii cu organizaţiile neguvernamentale şi Biroul Resurse Umane (Bursa Locurilor de Muncă). Primul stabileşte şi dezvoltă legăturile dintre administraţia locală şi sectorul ONG, iniţiind chiar programe comune de parteneriat local. Biroul deţine o variată bază de date cu informaţii referitoare la organizaţiile neguvernamentale din sectorul 1, iar prin natura şi specificul său este deschis tuturor propunerilor care au drept scop o colaborare mai strînsă între administraţia locală şi societatea civilă. Astfel, ne asumăm responsabilitatea şi pentru rezolvarea problemelor speciale ale persoanelor cu handicap şi aşteptăm iniţiativele organizaţiilor neguvernamentale din domeniu. Bursa Locurilor de Muncă, care funcţionează în Primăria Sectorului 1, lucrează în prezent la crearea unui sistem informaţional care ar ajuta la intermedierea obţinerii unui loc de muncă pentru persoanele cu handicap uşor.

2. În planul de urbanism şi amenajarea teritoriului sectorului 1, s-a inclus de curînd amenajarea unor trasee şi parcaje special amenajate pentru uşurarea disponibilităţilor de deplasare a persoanelor cu probleme locomotorii; acest lucru se va realiza pe principalele artere rutiere din sectorul 1, în special în zona Primăriei Sectorului 1, şi zona lancu de Hunedoara, între străzile Londra şi Roma, precum şi la intrările în instituţiile publice importante ale sectorului. În acest sens, s-au purtat discuţii în cadrul Comisiei tehnice de Urbanism a Primăriei Municipiului Bucureşti cu arh. şef-adjunct, d-l Bold Adrian, şi s-a luat legătura cu d-l Ceban, directorul Comisiei de Trafic şi Fluenţă a Circulaţiei a Municipiului Bucureşti.

3. De asemenea, în cadrul primăriei funcţionează Serviciul de Asistenţă Socială, care soluţionează în regim de urgenţă, în baza *Legii 67*/1997 art. 22, cazurile sociale ale persoanelor cu probleme de sănătate.

4. În problemele de spaţiu locativ, Primăria Sectorului 1, în limita disponibilităţilor pe care le are, oferă locuinţe sociale persoanelor defavorizate, în această categorie intrînd şi persoanele handicapate.

Pagină realizată de Rodica Palade

în faţă cu ONG-urile

1. Faceţi o scurtă prezentare a organizaţiei pe care o conduceţi.
2. Care este problema cea mai acută cu care se confruntă membrii asociaţiei (comunităţii) dv.?
3. Cum răspund cele două legi de protecţie specială a persoanelor cu handicap (*Legea 53* şi *Legea 57*/92) nevoilor asociaţiei pe care o reprezentaţi?

RADU SERGIU RUBA, scriitor nevăzător, vicepreşedinte al Asociaţiei Nevăzătorilor din România, redactor-şef al revistei *Litera Noastră*

1. La 1 august 1906, a fost înfiinţat aşezământul Vatra Luminoasă sub patronajul Reginei Elisabeta şi al regelui Carol, avînd o dublă funcţiune: prima, de ordin social, pentru adulţi, a doua fiind o şcoală pentru copii, numită „Regina Elisabeta". Printr-un decret din 27 noiembrie 1909, aşezământul trece în administraţia statului, beneficiind în continuare de importante donaţii particulare. Cele două secţii ale aşezământului s-au dezvoltat separat: şcoala a devenit Centrul Şcolar nr. 1, incluzînd la ora actuală o şcoală profesională, un liceu şi o şcoală postliceală sanitară de masaj şi fizioterapie pentru slab văzători, iar prima a devenit Societatea Orbilor Vatra Luminoasă, cu numeroase filiale în ţară şi în străinătate.

În 1949, regimul comunist a desfiinţat organizaţia. Aceasta a fost reînfiinţată în anul 1956 sub numele de Asociaţia Nevăzătorilor din România. În prezent, există 25 de filiale, răspîndite pe întreg teritoriul ţării, şi 41 de subfiliale sau cluburi. Organizaţia noastră oferă membrilor săi numeroase şi diverse servicii: tipografia Braille, fonoteca, un serviciu social – destinat ajutorării persoanelor nevăzătoare cu varii dificultăţi, servicii de ordin administrativ-contabil, prin care angajaţii noştri sînt cei care aplică *Legea 53*/1992 pentru deficienţii de vedere (membri şi nemembri ai asociaţiei), asigură distribuirea pensiei sociale şi a celorlalte facilităţi oferite de către lege.

2. O problemă deosebit de dureroasă o reprezintă orbirea tardivă. Peste tot în lume există centre de reabilitare a persoanelor care şi-au pierdut o anumită abilitate. Omul care a orbit la 30 de ani este învăţat ca, în mod treptat, să accepte şi să trăiască în mediul noilor condiţii socio-existenţiale. În România, nu există un program pentru readaptarea, reabilitarea şi recalificarea orbilor tardivi, ceea ce reprezintă o gravă încălcare a drepturilor omului. În al doilea rînd, o problemă revoltătoare este aceea a profesiunilor în care sînt pregătiţi tinerii nevăzători şi slab văzătorii. Meseriile accesibile pentru aceşti tineri au fost definite în anii '50 şi de atunci nu au mai fost dezvoltate: confecţionarea cutiilor de carton, a periilor, eventual a măturilor, împletirea de coşuri şi – cu rezultate deosebite – masajul. În anul 1991, s-a introdus, la nivel de şcoală postliceală, pregătirea în fizioterapie a slabvăzătorilor. Cu foarte mici adaptări necesare echipamentelor, această meserie ar fi accesibilă şi nevăzătorilor.

La noi în ţară, anul acesta, începe, cu ajutorul fundaţiei olandeze Visio, o pregătire a profesorilor şi, după aceea, a elevilor în şcolile pentru deficienţii de vedere, în domeniul utilizării calculatoarelor. Vocea sintetică în limba română a fost concepută de o echipă din Marea Britanie cu un element de hardware foarte scump. Specialiştii români de la Facultatea de Electronică, Academia Militară din Bucureşti şi Institutul de Tehnică de Calcul din Cluj au realizat acest lucru sub formă de software. În condiţiile de dezinteres total din partea statului faţă de finanţarea acestui proiect, cercetătorii români nu au posibilitatea de a perfecţiona vocea sintetică pentru a deveni mai flexibilă, mai clară, mai elocventă.

Din păcate, pînă la ora actuală, nici guvernul, nici instituţia prezidenţială şi nici măcar Secretariatul de Stat pentru Handicapaţi nu s-au implicat în elaborarea unor programe sociale viabile, realiste şi bine puse la punct pentru nevăzătorii din România.

3. În primul rînd, *Legea 57*/1992 este născută moartă, avînd un caracter foarte perfid. Ea nu funcţionează decît la articolul care scoate la pensie, înainte de vîrstă, dar cu pensie integrală, persoanele cu deficienţe de vedere. Multe unităţi economice, cooperaţia, în cadrul căreia lucrau foarte mulţi nevăzători, aflîndu-se în dificultate economică le-au pus în faţă lucrătorilor alternativa: ori ies la pensie şi primesc pensie integrală, ori, dacă nu, li se va desface contractul de muncă. Şi atunci, chiar dacă legea spune că pensionarea se face la cerere, oamenii puşi în faţa acestei alternative au ales pensionarea care asigură un venit sigur. Acest fenomen a desocializat complet comunitatea. Au apărut pensionari de 35 de ani, de 38, de 40 de ani. Nemaivorbind de faptul că, pentru o persoană cu handicap vizual, mai ales pentru un orb total, comunitatea muncii implica conotaţii deosebite: era un fel de familie lărgită, era modul său de a se socializa, era agora. Aceste comunităţi asigurau nu numai satisfacţii profesionale, dar şi la nivel existenţial: aici oamenii se întîlneau, îşi făceau cunoştinţe, se legau prietenii, unele finalizate chiar cu căsătorii.

Sistem de transport pentru utilizatorii de fotolii rulante

Legea nu a aplicat ceea ce promitea litera şi spiritul ei. O reală şi adevărată protecţie a persoanelor cu handicap ar trebui să fie un proces activ, care să asigure contextul necesar dezvoltării oricărei personalităţi. Aceasta se poate realiza, fie prin exercitarea profesiunii pentru care persoana a fost instruită, fie pe baza unor hobby-uri.

MARIA COZEA, preşedinta Asociaţiei Persoanelor Handicapate Somatic din România

1. Asociaţia noastră se ocupă cu recuperarea medicală şi reintegrarea socială, în special a bolnavilor cronici. În cadrul asociaţiei noastre funcţionează mai multe cabinete medicale: medicină generală, stomatologie, kinetoterapie; o cantină socială, un serviciu social de îngrijire la domiciliu; un mic staţionar.

2. Cea mai presantă problemă este cea financiară. Fondurile asociaţiei proveneau din două surse: sponsorii – care în lipsa unei legislaţii stimulative au dispărut – şi capacitatea de autofinanţare a asociaţiei. În momentul actual, noile reglementări fiscale nu mai permit ca întreg profitul rezultat din activităţile comerciale derulate de asociaţie să revină acesteia şi impun, mai întîi, plătirea către stat a impozitului pe venit. În condiţiile în care cheltuielile aferente derulării acestor activităţi economice sînt foarte mari, iar veniturile obţinute sînt modeste, această impozitare duce la imposibilitatea finanţării programelor de asistenţă socială derulate de către asociaţie.

O altă problemă dureroasă o constituie absenţa totală a colaborării din partea factorilor de decizie guvernamentali şi ai administraţiei locale. Parteneriatul Secretariatului de Stat pentru Handicapaţi cu organizaţiile neguvernamentale, adeseori lăudat, este superfluu. Colaborarea, în accepţiunea primăriei de sector are un singur sens: acela de a trimite asociaţiei noastre toate cazurile sociale, de orice fel, pe care dînşii nu le pot rezolva.

3. În acest domeniu, nevoia elaborării unei noi legislaţii moderne, antidiscriminatorii pentru toate persoanele cu handicap se manifestă din ce în ce mai acut. Birocraţia excesivă, care se manifestă la aplicarea în practică a prevederilor legale, subiectivitatea criteriilor de evaluare a handicapului şi de încadrare în grade de invaliditate, duce la o anulare aproape totală a protecţiei. O altă problemă pe care o au membrii asociaţiei noastre este generată de faptul că se confundă protecţia socială cu protecţia specială a persoanelor cu handicap.

Prof. FLOREA BARBU, preşedintele Asociaţiei Surzilor din România

1. Asociaţia Naţională a Surzilor din România este o organizaţie guvernamentală, cu peste 30.000 de membri, care se ocupă cu integrarea în plan social, cultural sau sportiv a persoanelor cu deficienţă de auz.

2. Membrii comunităţii surzilor nu sînt consideraţi, conform criteriilor de evaluare actuale, persoane cu handicap. În consecinţă, surzii nu pot beneficia de facilităţile şi serviciile prevăzute de *Legea 53*/1992, ceea ce reprezintă o anomalie.

3. Categoric, nu. De aceea, toate eforturile noastre sînt focalizate spre elaborarea unei noi legislaţii, care să elimine marginalizarea şi discriminarea persoanelor cu deficienţă de auz. În România, limbajul gestual nu este recunoscut în mod oficial, există doar o recomandare, foarte evazivă, din partea guvernului, de a se folosi acest limbaj în diferite domenii ale vieţii publice. Asociaţia noastră organizează cursuri de învăţare a limbajului gestual, neputînd, din păcate, acorda atestate de traducător.

O contribuţie fundamentală în pregătirea populaţiei pentru a accepta o persoană cu handicap o are presa. Trebuie explicat faptul că handicapul unei persoane este o rezultantă a modului în care acţionează societatea.

FRANCISC SIMON, preşedintele Societăţii Naţionale a Handicapaţilor Fizic din România – filiala Bucureşti.

1. SNHFR – filiala Bucureşti a fost înfiinţată în luna mai 1990, dobîndind personalitate juridică în ianuarie '91. Are peste 3.200 de membrii, persoane cu handicap fizic, copii, tineri şi vîrstnici, din Bucureşti şi regiunile adiacente. Conform statutului, principalul scop al organizaţiei este integrarea socială a persoanelor cu handicap fizic, precum şi apărarea intereselor şi drepturilor acestora. Obiectivele asociaţiei sînt: crearea independenţei economice a persoanelor cu handicap fizic şi asigurarea de servicii comunitare sociale.

Dintre programele derulate cu succes de organizaţia noastră se pot enumăra: organizarea de seminarii şi manifestări ştiinţifice naţionale şi internaţionale; STAHCAR – program de transport adaptat pentru persoanele cu mobilitate redusă; COMPTECH – centru de calcul destinat reinserţiei sociale a tinerilor cu handicap, prin pregătirea lor în tehnici computerizate; Cantina socială înfiinţată împreună cu asociaţia Sfîntul Stelian – care asigură masă caldă pentru aproximativ 350 de persoane pe zi; MOBIREF – serviciu mobil de recuperare medicală la domiciliu; „Ajută-ţi aproapele" – program de colectare de diferite obiecte de la populaţie şi de distribuire a acestora familiilor sărace din asociaţia noastră şi nu numai.

2. Sărăcia în care se zbat, neputinţa de a-şi asigura un nivel de trai decent, din cauza pregătirii profesionale necorespunzătoare şi inadecvate posibilităţilor şi abilităţilor personale.

3. În primul rînd, *Legea 53*/'92, fiind de protecţie specială, nu ajută cu nimic la integrarea socială a persoanelor cu handicap. Aplicarea ei cu destul de multe abuzuri şi erori face ca persoanele cu handicap să fie dependente de acest „ajutor" al statului. Există unele prevederi ale legii de care persoanele vizate practic nu pot beneficia: transport public gratuit, acordarea cîtorva călătorii SNCFR în mod gratuit pentru persoanele încadrate în gradul 1 de invaliditate, asistenţă medicală gratuită. În realitate, aceste facilităţi nu se prea acordă. *Legea 57*/'92, numită *Legea privind încadrarea în muncă a persoanelor handicapat*, nu rezolvă încadrarea în muncă a acestei categorii de persoane, ci doar le obligă, în mod subtil, la o pensionare precoce.

Pagină realizată de Mihaela Bărăgan

De ce calculatoare?

Centrul de reOrientare în Muncă şi de Perfecţionare în TEhnici Computerizate pentru tineri cu Handicap, COMPTECH, aparţine Societăţii Naţionale a Handicapaţilor Fizic din România – filiala Bucureşti, fiind realizat în colaborare cu Grupul de Studiu pentru Problemele Handicapaţilor.

Ce reprezintă COMPTECH?

Francisc Simon, preşedintele SNHFR: Instituţiile de educaţie specială oferă tinerilor cu handicap calificări care nu sînt întotdeauna potrivite cu deficienţa lor şi, aproape toate, foarte puţin căutate pe piaţa liberă a forţei de muncă. Calificarea necorespunzătoare îi condamnă pe tinerii cu handicap să nu-şi găsească de lucru şi să fie primii trecuţi pe lista concedierilor.

Care au fost criteriile ce au stat la baza alegerii calificărilor oferite de COMPTECH?

Daniel Vasilescu, preşedintele GSPH: Un studiu al pieţei muncii a arătat că, la începutul anilor '90, cele mai solicitate profesii erau: contabili, juriști, tehnoredactori pe calculator, secretare, vînzători şi lucrători în construcţii. Într-adevăr, marele număr de întreprinderi nou înfiinţate, mai ales în domeniul comerţului, construcţiilor şi editurii, au creat o cerere reală de personal. Unele din aceste meserii necesitau studii superioare – şi prea puţine persoane cu handicap avuseseră acces la studii universitare; multe dintre celelalte erau nepotrivite pentru persoanele cu handicap fizic, datorită efortului pe care îl solicitau. GSPH a observat că, atît evidenţa contabilă, cît şi tehnoredactarea, sînt potrivite, din punct de vedere al efortului, pentru tinerii cu handicap fizic. GSPH a considerat că pregătirea profesională în aceste meserii ar conferi persoanelor din grupul ţintă şanse reale de integrare pe piaţa liberă a muncii.

Care au fost începuturile activităţii COMPTECH?

Francisc Simon: Cu ajutorul financiar al AIDRom, GSPH a realizat primele programe de pregătire. Acestea au fost oferite organizaţiei noastre împreună cu un complex proiect de dezvoltare, sugestii cu privire la activităţile de colectare de fonduri şi criterii pentru selectarea instructorilor. Singura condiţie impusă de GSPH a fost ca prima fază de dezvoltare să fie realizată exclusiv cu ajutorul sponsorilor români. COMPTECH a fost inaugurat în martie 1995, în uscătoria de la parterul unui bloc. Întreruptă pe timpul iernii, în primăvara anului 1996, activitatea s-a reluat la parterul unui alt bloc, dintr-una din zonele paupere ale Bucureştiului, în spaţiul pus la dispoziţie de organizaţia **Casa Ioana**. Din luna octombrie a acestui an, COMPTECH s-a mutat în Casa de Cultură a Sectorului 4, în urma parteneriatului cu primăria acestui sector.

Care sînt criteriile de selecţie, modul de desfăşurare a cursurilor şi rezultatele obţinute?

Dan Vasilescu: Programul COMPTECH şi-a demonstrat viabilitatea. Din prima serie au fost aleşi instructorii celorlalte serii şi echipa care se specializează în software. Cursanţii nu trebuie să dea teste de admitere. În prima fază, ei trebuiau să îndeplinească următoarele condiţii: vîrsta între 18–32 de ani, să aibă o deficienţă fizică, să fie absolvenţi de liceu, să nu aibă loc de muncă în momentul înscrierii la curs şi să domicilieze în Bucureşti. Cursul este interactiv şi nu are limită de timp. Elevul lucrează cu calculatorul cît este nevoie, *trainer*-ul nu intervine decît la solicitarea acestuia, iar testele finale sînt mai dure decît orice probă la care ar putea fi supus absolventul pe piaţa muncii. În prezent, datorită experienţei căpătate, COMPTECH oferă serviciile sale unor tineri cu deficienţe somatice, psihice, senzoriale sau de învăţare; domeniul de vîrstă s-a extins şi sînt acceptate acum şi persoane din afara Bucureştiului. O intensă informare a altor organizaţii ale persoanelor cu handicap din întreaga ţară, ca şi seria de seminarii internaţionale DENDRO '96 (Bucureşti, Ploieşti, Iaşi, Timişoara) au făcut ca ideea să prindă viaţă şi în alte oraşe. De curînd, au fost deschise centrele COMPTECH din Iaşi, Constanţa, Craiova şi Buzău şi sînt în curs de organizare alte centre în întreaga ţară.

Laurenţiu, fost elev, a devenit acum instructor în cadrul COMPTECH

NICOLO DELLA PUPA

Pentru o viaţă autonomă

De cele mai multe ori, modul de viaţă al persoanei cu handicap a fost decis de altcineva, fie de membrii familiei, fie de personalul din instituţii, fie de medici. S-a demonstrat, însă, că, în orice domeniu, soluţiile alese de terţi pentru rezolvarea unor probleme au fost şi sînt mult mai costisitoare decît cele indicate de cea/cel în cauză şi, cel mai adesea, neconforme cu aspiraţiile persoanei. Dependenţa de un anume ajutor a făcut ca persoana cu handicap să accepte deciziile altora. Însă, experienţa ultimilor ani arată că performanţele persoanelor cu handicap pot fi clasate la capitolul INCREDIBIL, însă numai atunci cînd atenţia generală se concentrează pe abilităţile persoanei şi nu pe deficienţele acesteia. Concentrîndu-şi, ea însăşi, atenţia asupra potenţialului restant, persoana cu handicap şi-a redescoperit calităţi de nebănuit, precum şi dorinţa de a fi egală în drepturi şi obligaţii cu oricare altă persoană, de unde, deci, dreptul la respectarea demnităţii sale. Aşadar, este cazul să abordăm persoana cu handicap ca pe o PERSOANĂ, în spiritul Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului.

Acest mod de a pune problema trebuie să fie aproape tuturor celor care participă la procesul de **Recuperare**, pentru că programele ar trebui să fie abordate, nu numai din perspectiva **medicală** (fără ca persoana să le fie partener), ci să vizeze şi integrarea socială a persoanei. Dacă va fi ignorată, în continuare, participarea activă la deciziile legate de viaţa sa, oricare din formele de sprijin şi ajutor date persoanei cu handicap vor fi „ca şi cum am ajuta o bătrînică să treacă strada, ca apoi să aflăm că ea nu vroia să traverseze acea stradă".

Reabilitarea socială este, deci, un proces la care trebuie să participăm cu **toţii**, pentru că handicapul există atunci cînd experienţele esenţiale, personale şi sociale, sînt influenţate de limitări fizice şi mentale şi de discriminarea ce rezultă din acestea. O schimbare a mentalităţilor se impune: nu de o parte cei care decid şi de alta cei care se supun deciziilor, ci să luăm decizii **ÎMPREUNĂ** pentru ca evantaiul de răspunsuri practice la problema integrării persoanei cu handicap – informaţie, resurse, ajutoare tehnice şi adaptări, acces la mediul înconjurător, învăţămînt, loc de muncă – să asigure premizele unui mod de viaţă AUTONOM determinat.

Astfel, făcînd apel la ajutorul uman, persoanele cu handicap pot să aleagă, să răspundă, chiar ele însele, de viaţa lor proprie şi să diminueze costurile ocazionate de ajutoarele instituţionale sau publice.

MARIANA MIHOC

După accident

- Primul sentiment pe care-l aveţi este cel de **neputinţă şi inutilitate**.
- Vi se pare că **viaţa** dumneavoastră **s-a sfîrşit sau** că a devenit **inacceptabilă**.
- Percepeţi aceasta ca pe o tragedie personală, **o situaţie fără ieşire**.
- Vi se pare **nedrept** că tocmai dumneavoastră vi s-a întîmplat accidentul.
- Constataţi că recuperarea este anevoioasă şi că progresele sînt mici, nesemnificative, şi că ele se produc după durate de timp îndelungate.
- Vi se pare că nu puteţi avea **o viaţă obişnuită,** ca înainte de accident.

Dar,

- Înainte de toate, trebuie să ştiţi că rămîneţi un **OM** cu toate drepturile şi obligaţiile sale.
- OMUL trebuie să fie apreciat pentru capacităţile sale şi nu după deficienţele sale.
- Nu vă îndreptaţi, deci, atenţia spre ceea ce nu mai puteţi face, ci spre ceea **ce puteţi!**
- Păstraţi-vă **demnitatea!**
- Acceptaţi ideea că aţi început **o nouă viaţă**, pentru că aceasta este situaţia.
- Nu vă complăceţi într-o postură de persoană care are nevoie, **veşnic**, de menajare şi ajutor.
- Aveţi curajul să **învingeţi greutăţile**. Ca să învăţaţi aceste lucruri, înarmaţi-vă cu multă **răbdare!**
- Fiţi **agreabil(ă),** pentru a vă face un prieten din toţi cei ce vă înconjoară!
- **Nimeni nu este vinovat** de destinul dumneavoastră!
- Impuneţi-vă ca acest destin **să nu vă schimbe raţiunea şi pofta de viaţă!**

MARIANA MIHOC

Cauza singurătăţii

Persoana cu handicap are nevoie de un plus de înţelegere, dar aceasta nu înseamnă că handicapul trebuie să devină o preocupare obsesivă, unicul centru în jurul căruia se organizează universul persoanei în cauză. Activităţile persoanei cu handicap nu trebuie limitate exclusiv la boala sa, ca şi cum viaţa n-ar mai avea şi alte puncte de interes. Vinovaţi de apariţia dorinţei de izolare sîntem toţi, fiecare contribuind într-o oarecare măsură la exagerarea cu care este compătimită persoana cu handicap, dar şi familia acesteia. Cum să-şi dorească un copil să devină elev, cînd aude comentarii de genul: „IL CHINUIŢI ZADARNIC, LA CE-I VA FOLOSI?". Cum să poţească un tînăr cu handicap spre un muzeu sau teatru unde, rugînd să fie suit cîteva trepte, i se răspunde: „DACĂ NU POŢI, DE CE NU STAI ACASĂ?". Cum să-şi planifice o persoană cu handicap un scurt concediu la mare sau la munte, cînd la solicitarea biletelor gratuite pe CFR, un salariat îi răspunde nervos: „UNDE TE MAI DUCI, CU UN ASEMENEA HANDICAP?". Şi exemplele ar putea continua. Întorcîndu-se acasă, persoana cu handicap reflectează îndelung asupra acestor afirmaţii şi înţelege că societatea nu este încă pregătită s-o accepte ca om.

Persoana cu handicap nu numai că este om şi trebuie respectată ca atare, dar are şi însuşiri deosebite, prin care reuşeşte să se comporte asemeni celui care, deşi are convingerea că îi este superior, nu-i poate înţelege şi respecta drepturile, aspiraţiile şi realizările, într-un cuvînt voinţa de a trăi.

Poate că, plictisindu-se să ne umilească, membrii societăţii ne vor accepta. Pînă atunci, însă, avem de luptat: cu mentalitatea, cu barierele arhitecturale, cu noi înşine.

MIHAELA MIHĂESCU

Un potenţial uman care nu trebuie neglijat

Persoanele marcate de diferite forme de handicap au ajuns la concluzia că există destule motive pentru a lupta împreună împotriva tratamentelor abuzive şi inumane, excluziunii şi inaccesibilităţilor. Lucrînd împreună, ele pot găsi soluţii benefice, atît pentru ele, cît şi pentru întreaga societate, într-un timp mult mai scurt decît dacă ar fi făcut-o separat.

Programul Mondial de Acţiune, lansat de **ONU** în toate statele membre, a fost conceput în strînsă colaborare cu persoanele cu handicap, membre ale Organizaţiei Mondiale a Persoanelor cu Handicap (OMPH sau Disabled People International – DPI).

Programul Mondial de Acţiune/27 face trimitere la calitatea noastră de cetăţeni egali cu persoanele „nehandicapate", dar cu probleme speciale: sînt situaţii cînd se pare că sîntem ascultaţi, dar, de fapt, cei ce ascultă nu înţeleg nimic. Sentimentul de milă, într-adevăr uman, este însă exagerat şi, astfel, se crede că noi nu putem lua decizii nici măcar referitoare la viaţa noastră, nemaivorbind de problemele societăţii (Programul Mondial de Acţiune/25, 32, 33, 34). Programul Mondial de Acţiune/60 sugerează cum se poate ajunge la schimbarea acestei atitudini. Societatea, ea singură, nu este întotdeauna predispusă la schimbări. Schimbarea se petrece numai atunci cînd secţiuni largi ale societăţii o doresc. Ca persoane cu handicap, dorim şi noi să avem o influenţă în acest sens, pentru a participa activ şi plenar şi în parte egală cu ceilalţi cetăţeni, la viaţa societăţii.

Schimbarea societăţii se poate petrece în două moduri: a) Prin schimbări în atitudinile şi comportamentele indivizilor; b) Prin schimbări în legislaţie, strategii şi în sfera serviciilor.

a. Pentru a schimba atitudini şi comportamente, lumea trebuie să ne cunoască, să ştie care sînt nevoile noastre şi ceea ce putem noi oferi societăţii şi lumii întregi.

b. Pentru a schimba structurile sociale, noi trebuie să ne asigurăm că cei care fac legile şi cei care prestează servicii cunosc nu numai nevoile, dar şi ideile noastre despre cum se pot soluţiona aceste nevoi.

Beneficiul este că, în acest fel, societatea poate contribui la îmbunătăţirea calităţii vieţii acestor persoane.

La această oră, există o legislaţie care, se pare, că rezolvă aceste nevoi, dar lipsa de informare a publicului face ca persoana cu handicap să fie privită ca o fiinţă privilegiată, mărind şi mai mult barierele comportamentale.

Problema devine şi mai gravă deoarece aceste atitudini, practici şi, mai ales, intoleranţa contrazic „Declaraţia Universală a Drepturilor Omului", convenţiile internaţionale privind drepturile civile, politice şi sociale, precum şi cele referitoare la persoana cu handicap (Declaraţia privind Drepturile Persoanelor din 1975, Recomandările Programului Mondial de Acţiune în favoarea persoanelor cu handicap – lansat de ONU, Regulile Standard pentru Egalizarea de Şanse, al cărui raport a fost discutat la sfîrşitul anului 1993, iar ca ultim document ONU, „Secolul 21 – O societate pentru toţi pînă în anul 2000"). Toate acestea duc la constatarea că *„societatea este cea care trebuie să se adapteze nevoilor handicapaţilor, şi nu handicapaţii să se adapteze la societate"*. De facilităţile create pentru persoana cu handicap, persoana non-handicapată beneficiază şi ea, ceea ce nu se poate afirma şi invers.

MARIANA MIHOC

Diferiţi şi totuşi egali

Vestea că un voluntar de la Fundaţia Ikon – Galaţi va participa la conferinţa internaţională privind servicii sociale pentru persoane cu handicap de la Benesov-Republica Cehă, a fost plăcută surpriză pentru toţii membri organizaţiei. Din delegaţie urmau să mai facă parte un reprezentant al Asociaţiei Handicapaţilor Locomotor – Arad, preşedintele Organizaţiei Naţionale a Persoanelor cu Handicap din România şi preşedintele Grupului de Studiu pentru Problemele Handicapaţilor.

Deşi lung şi obositor, drumul spre Cehia mi s-a părut încîntător. Am ajuns în Benesov – localitatea unde urma să aibă loc o conferinţă – mai devreme decît ne-am aşteptat. Privind în jurul hotelului nu mi-a fost greu să remarc cît de generoasă era natura din acea zonă. M-am simţit uşor copleşită de grandoarea şi somptuozitatea sălii.

Pe măsură ce delegaţiile diferitelor ţări îşi prezentau punctul de vedere, am avut tot mai acut sentimentul că numai împreună vom reuşi să facem pe cei din jurul nostru să înţeleagă necesitatea integrării în societate a persoanelor cu handicap, pentru că ajutîndu-le să se integreze, societatea însăşi este ajutată.

Pe parcursul derulării lucrărilor mi-am dat seama de caracterul benefic al acestor întrevederi, întrucît ele oferă posibilitatea unui schimb de experienţă şi de informaţii. Avem mult de cîştigat dacă ne unim eforturile, precum avem în egală măsură de pierdut dacă vom continua să punem drama noastră interioară mai presus de cea a altor semenei ai noştri. Pentru că, de fapt – după cum s-a subliniat şi pe parcursul conferinţei – toţi sîntem diferiţi şi totuşi toţi sîntem egali.

Cu ocazia întîlnirii mi s-au conturat unele principii în linii mult mai clare. Unul dintre acestea e că orice persoană cu handicap trebuie să renunţe la propriile prejudecăţi, întrucît nu este o soluţie să stai retras în propria-ţi lume. Chiar dacă efortul nostru va fi dublu, trebuie să ne facem remarcaţi, să arătăm de cîte lucruri sîntem în stare. Persoanele cu handicap din alte ţări au aceleaşi greutăţi ca ale noastre, însă voinţa şi tăria de a răzbate diferă. Cauzele care stimulează acceptarea vieţii fără luptă din partea noastră sînt multiple, începînd cu cadrul familial, continuînd cu percepţia societăţii şi încheind cu noi înşine.

A fost onorant pentru mine faptul că, fiind numită să particip la reuniunea de închidere a conferinţei pentru conceperea declaraţiei finale, unde se trasau concluziile conferinţei, două din cele zece puncte ale rezoluţiei finale fuseseră propuse de România.

Depăşind atmosfera propriu-zisă a seminarului, am observat că oamenii prezenţi la Benesov nu aveau exerciţiul comunicării, chiar dacă era evident că toţi îşi doreau comunicarea. De aceea, m-am felicitat pentru că, în timp, ajunsesem să am o fire deschisă, care m-a ajutat întotdeauna să fac eu primul pas. Astfel, în scurt timp i-am cunoscut pe aproape toţi participanţii şi chiar mi-am făcut mulţi prieteni printre ei.

Deşi despărţirea a fost grea, mă încălzea gîndul de a fi cunoscut oameni deosebiţi, de a fi avut prilejul să împart cu aceştia, pentru cîteva zile, clipe plăcute; şi, nu în ultimul rînd, am realizat că noi, persoanele cu handicap, nu vrem mai multe drepturi decît alţii, ci vrem oportunităţi şi şanse egale pentru a accede la independenţă, egalitate, demnitate.

ANIŞOARA ZAHARIA

Logică inversă

După ani de corespondenţă, m-a vizitat un prieten din Germania. Într-o după-amiază, la o cafea, mi-a spus: „Ceauşescu ăsta al vostru a creat, totuşi, o societate aproape perfectă". *Zburlindu-mă, am întrebat moromeţian:* „Pe ce te bazezi?".

Mi-a răspuns că nu văzuse, în drumurile sale, persoane în cărucior, plimbîndu-se, făcînd cumpărături; că nu observase nici o accesibilitate pentru persoanele cu handicap, fie ei nevăzători sau surzi, deficienţi fizic sau psihic. De aici, trăsese concluzia că, la noi, numărul persoanelor cu handicap este insignifiant.

Prietenul meu glumea, desigur. Jucîndu-se cu logica, transforma, după plac, efectul în cauză şi viceversa. Totuşi, o astfel de remarcă te face să-ţi pui întrebări ale căror posibile răspunsuri pot fi cutremurătoare: nu reacţionăm normal în planul grijii pentru semenii noştri, pentru că nu cunoaştem existenţa lor? Nu vrem să recunoaştem un fenomen normal? Sau, poate, nu sîntem capabili de înţelegere?

CORNELIA DICIANU

În timpul unei pauze la un seminar internaţional desfăşurat la Bucureşti

În Scoţia

În timpul celor două vacanţe petrecute în Scoţia, nu m-a încercat nici o clipă sentimentul de jenă, de inutilitate, ca persoană cu handicap. M-a întristat doar ideea că în România aceste persoane sînt considerate paria societăţii.

În Scoţia, orice persoană care are nevoie de un fotoliu rulant îl primeşte gratuit după o expertiză medicală. Iar dacă nu este mulţumită de acest cărucior, după o folosinţă mai scurtă sau mai lungă, are dreptul de a solicita un altul, arătînd motivele nemulţumirii. În România, sistemul de distribuţie a acestor produse prevede furnizarea lor de la un unic producător – subvenţionat de stat – ale cărui produse sînt ieftine dar de o calitate îndoielnică.

În Scoţia, fiecărei persoane cu handicap, ce doreşte să locuiască singură, i se pune la dispoziţie o locuinţă – un apartament sau o casă cu grădină – amenajată conform necesităţilor specifice, folosită pe durata întregii vieţi. Persoanelor care necesită ajutor permanent sau temporar, statul le vine în sprijin prin serviciile unor asistente sociale (homehelp), care să le ajute în treburile gospodăriei – la cumpărături, la spălat, la călcat, la gătit etc. Aceste asistente sociale sînt plătite de stat. Am observat cu admiraţie cum s-au închegat adevărate prietenii, care trec dincolo de relaţia angajat–client. În oraşul vizitat de mine, clădirile care au trepte la intrare dispun şi de o rampă pentru accesul cărucioarelor. Trotuarele de o înălţime neînsemnată, au din 50 în 50 metri, o mică rampă pentru cărucioare, pentru bătrîni, pentru mamele cu copii în cărucior. În fiecare din clădirile publice (magazine, hoteluri, restaurante, parcuri de distracţii etc.), există toalete purtînd însemnul bine cunoscut de acum, specific persoanelor în cărucior. Una sau două astfel de toalete sînt amenajate în fiecare localitate din ţară. Orice persoană utilizatoare de fotoliu rulant dispune de o cheie specială, cu ajutorul căreia se poate servi de toaleta respectivă, chiar atunci cînd se află într-un alt loc decît cel de reşedinţă. Pentru cei care nu dispun de un cărucior electric, indiferent că sînt cetăţeni ai respectivei localităţi sau nu, funcţionează un serviciu zilnic de închiriere de cărucioare electrice sau scutere. Închiriere este mult spus, deoarece nimeni nu este obligat să plătească pentru folosinţa acestora, ci doar datoria morală te obligă să donezi o sumă insignifiantă după ce ai beneficiat de pe urma acestui serviciu. Cu excepţia a doi–trei angajaţi, restul personalului din cadrul acestui serviciu este voluntar.

Funcţionează şi servicii auto adaptate. Comenzile se fac de pe o zi pe alta, uneori chiar şi în aceeaşi zi. Microbuzul te ia de acasă, te duce unde doreşti. O dată pe săptămînă se organizează excursii în localităţile învecinate. Ajutorul financiar primit din partea statului de către o persoană cu handicap este impresionant. Unii au afirmat cu sinceritate că primesc mai mult decît au nevoie.

În fiecare aeroport prin care am trecut există o toaletă adaptată pentru persoanele cu handicap. Din 1990 încoace, deşi aeroportul internaţional Bucureşti-Otopeni a cunoscut o serie de modernizări, nimeni nu s-a gîndit să construiască o astfel de toaletă. În Scoţia am înţeles că a întreba pe cineva dintr-un oraş oarecare dacă anume clădire este accesibilă persoanelor în cărucior înseamnă a-l jigni. Mie şi celor ca mine ni s-a oferit, uneori, ajutorul atunci cînd avem nevoie de el şi fără să-l cerem.

CAMELIA LUPU

Dreptul la fericire

Maria are 34 de ani. Este dependentă de fotoliul rulant. A absolvit 8 clase, la o şcoală bucureşteană obişnuită. Îi plac muzica şi lecturile de orice fel. Ştie să tricoteze şi să lucreze pe etamină, poate da şi primi multă căldură sufletească. Visează să-şi întemeieze o familie, să termine liceul şi să trăiască demn.

Viaţa nu a prea răsfăţat-o. La vîrsta de nouă zile, cînd şi-au dat seama de situaţia medicală a Mariei, părinţii săi fireşti au vrut s-o înece, căci nu vroiau să aibe „copil pocit". Familia C. a adoptat-o, crescînd-o ca pe propriul său copil. În 1978, după absolvirea şcolii generale, Maria ar fi dorit să-şi continue studiile la un liceu economic. Fiind persoană cu handicap, acest lucru nu i s-a aprobat. Părinţii nu au lăsat-o să încerce să dea examen de admitere la unul dintre cele patru licee economice cu internat, destinate persoanelor cu handicap, deoarece acestea se aflau în provincie, iar ei nu doreau ca fetiţa lor să sufere; nu ştiau dacă se va descurca singură şi nu vroiau ca ea să aibă prea devreme relaţii cu băieţii. Nu aveau nici prea mari posibilităţi materiale şi nici curajul de a se lupta cu birocraţia şi mentalitatea „Epocii de Aur", aşa că Maria nu a beneficiat de nici un fel de recuperare medicală şi socio-profesională. În 1995, tatăl moare, iar Maria se angajează la o unitate a cooperativei Arta Aplicată, unde munceşte timp de 11 luni fără carte de muncă, pe motiv că în perioada respectivă cooperativa nu întocmea cărţi de muncă.

În 1994, văzînd că-i scad puterile şi dorind să o ajute pe Maria să-şi întemeieze o familie, mama Ioana îl aduce în casă pe Vasile, *„că-i băiat bun, lucrează la RASUB, cîştigă 500.000 pe lună"* şi o să aibă grijă de Maria, după ce ea nu va mai fi. După două luni, Vasile îşi dă arama pe faţă. Într-o zi vine beat acasă, împreună cu un grup de prieteni. El o deflorează pe Maria, violînd-o cu brutalitate, după care, într-un acces de „generozitate", o oferă prietenilor. Maria refuză, iar în urma scenelor violente care au loc, mama Ioana suferă un atac de cord de pe urma căruia îşi revine cu greu. Vasile şi prietenii săi se iau la bătaie între ei şi Vasile îi rupe piciorul Mariei, pe motiv că l-a pus într-o situaţie neplăcută faţă de prietenii săi. La solicitarea vecinilor intervine poliţia. Pentru a nu fi reclamat pentru viol, Vasile părăseşte camera pe care o ocupa cu chirie în casa celor două femei. Trebuie precizat că singura sursă de venit a Mariei este ajutorul social special, prevăzut de *Legea de protecţie specială a persoanelor handicapate* şi pensia de urmaş a mamei.

În 1995, cuprinsă de singurătate şi disperare, Maria dă un anunţ la poşta sentimentală radio. Printre cei care recepţionează anunţul se află şi Ionuţ. Şi el are 34 de ani, este dependent de fotoliul rulant şi nu-şi poate folosi bine mîna stîngă. Este translator de engleză şi italiană, fiind absolvent al unui liceu bucureştean de filologie-istorie, are patru lucrări publicate şi alte unsprezece sub tipar. Cum s-a întîmplat minunea? Simplu: mama sa este medic, iar tatăl este inginer. Cînd Ionuţ avea cinci ani, părinţii săi au divorţat, apoi tatăl său a părăsit ţara, lăsîndu-l în grija bunicilor paterni şi nemainteresîndu-se apoi, în nici un fel, de creşterea şi educarea sa. Bunicii paterni i-au ţinut loc şi de părinţi, iar cei materni l-au format din punct de vedere intelectual. Cum era şi firesc, mama sa, Luiza, s-a dedicat din tot sufletul creşterii şi educării lui Ionuţ, împreună cu bunicii. Cînd eşti, însă, medic navetist, deci musafir în propria-ţi casă, nu-i poţi acorda copilului tău toată căldura sufletească de care acesta are nevoie, nu-l poţi cunoaşte, nu poţi accepta că a crescut, că are propria personalitate, propriile dorinţe şi opinii. La fel de firesc este şi faptul că Luiza nu putea sta singură în tot acest timp. Cunoaşte, deci, un colonel Paul, inginer electronist, cu care se hotărăşte să coabiteze în propria ei casă. Motivul hotărîtor pentru care Luiza ia această hotărîre este că, din prima sa căsătorie, Paul are o fetiţă cu handicap mental. Luiza a considerat, prin urmare, că el va fi un al doilea tată pentru Ionuţ. Dar nu a fost să fie aşa, căci Paul nu l-a acceptat niciodată pe Ionuţ, ferindu-se să-l ajute la coborîtul scărilor, deoarece considera că este o ruşine pentru cineva îmbrăcat în uniforma armatei române să fie văzut ajutînd o persoană cu handicap. El mai considera, de asemenea, că persoanele cu handicap nu au dreptul să-i contrazică pe cei de care depind din punct de vedere financiar. Aşa că Ionuţ a învăţat să nu răspundă şi să nu aibă opinii. După revoluţie, Ionuţ s-a înscris într-o organizaţie neguvernamentală a persoanelor cu handicap. Acolo a întîlnit un grup de oameni minunaţi, care l-au învăţat că trebuie să aibă propriile opinii, precum şi curajul de a se exprima. A călătorit în Spania şi Ungaria, unde a văzut că persoanele cu handicap sînt tratate la fel ca ceilalţi cetăţeni, aducîndu-şi contribuţia la dezvoltarea economică şi prosperitatea comunităţilor în care trăiesc. Dorinţa de a munci a venit firesc. Oameni minunaţi, profesori şi directori de editură l-au ajutat să şi-o împlinească. Însă, el dorea un contract permanent de muncă. Singurii care au avut curajul să i-l asigure au fost colegii dintr-o altă organizaţie neguvernamentală a persoanelor cu handicap, care au avut curajul ca, în 1991, cînd nimeni nu se gîndea la aşa ceva, să întemeieze o societate comercială care utilizează munca membrilor săi. Muncind la organizaţie, Ionuţ a învăţat care îi sînt obligaţiile şi drepturile, a învăţat că persoanele cu handicap sînt oameni ca toţi ceilalţi şi, prin urmare, trebuie să se bucure de şanse egale, de acceptare şi respect din partea societăţii. Ionuţ a cunoscut-o pe Maria. A găsit la ea, atît împlinirea fizică, cît şi căldura sufletească de care are atîta nevoie. Maria şi Ionuţ vor să fie împreună şi să constituie o familie. Însă, Ionuţ nu o poate aduce pe Maria la el fiindcă Paul şi Luiza au rămas şocaţi, iar el nu are dreptul să tulbure viaţa mamei sale şi nici nu doreşte acest lucru. Ionuţ nu se poate muta la Maria, din pricina barierelor arhitecturale şi a mentalităţii oamenilor, care nu pot concepe că, un om superior din punct de vedere intelectual, îşi poate găsi fericirea lîngă o fiinţă care nu a avut aceleaşi şanse ca el. Nu ştim dacă Ionuţ şi Maria vor rămîne împreună, sau ce vor aduce valurile vieţii pentru fiecare dintre ei. Ştim, însă, că atît ei, cît şi celelalte persoane cu handicap ce doresc să-şi întemeieze o familie, trebuie să aibă şansa de a o face în mod decent. Mai ştim că oamenii trebuie judecaţi după calităţile sufleteşti şi profesionale, nu după cum arată sau se deplasează.

Maria şi Ionuţ ar putea simboliza destinul tinerilor din societatea românească. Chiar dacă unii dintre aceştia, mai luptători, mai ambiţioşi îşi asumă riscul de a hotărî singuri asupra propriei vieţi, în pofida perspectivei unui trai zbuciumat, poate, sub pragul sărăciei, şi părăsesc aripa protectoare, dar în acelaşi timp şi dictatorială, a căminului părintesc.

Dacă a-şi lua lumea în cap, pentru un tînăr „valid", a cărui unică deficienţă este sărăcia, reprezintă o aventură, pentru unul „invalid" reprezintă sinuciderea... Pentru că acestor tineri li se neagă dreptul la muncă, la demnitate, la integrare. Iar ei vor familie, dragoste, cultură, educaţie, spectacole...

MIHAELA POPA

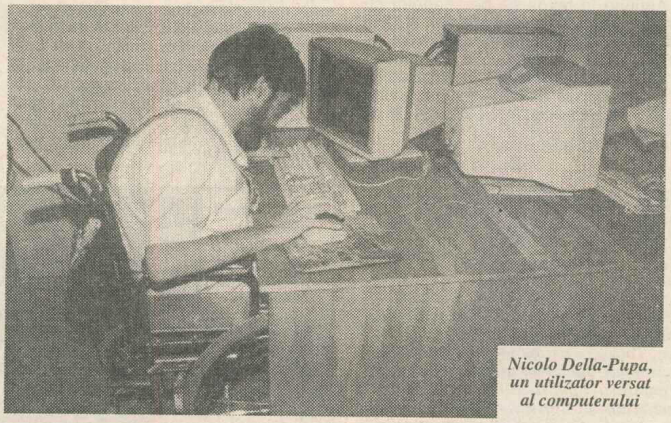

Nicolo Della-Pupa, un utilizator versat al computerului

NICOLO DELLA-PUPA

● FLASH–INFO ●

● Disfuncţionalitate înseamnă orice limitare sau lipsă, rezultate dintr-o deficienţă a capacităţii de a efectua o activitate în modul sau limitele considerate normale pentru vîrsta, sexul, condiţiile culturale şi sociale, caracteristice unei persoane ● Deficienţă înseamnă orice pierdere sau anomalie a structurii sau funcţiei psihologice, fiziologice sau anatomice ale unei persoane ● Handicapul este un dezavantaj apărut în urma unei deficienţe sau disfuncţionalităţi care limitează sau împiedică îndeplinirea unui rol similar cu al unei persoane de acelaşi sex, vîrstă, cultură şi origine socială ● În ţara noastră, se presupune că sînt peste două milioane de persoane cu handicap, din care peste 350.000 au restant lucrativ şi doresc să muncească ● Persoana cu handicap este acea persoană care, datorită unei scăderi a capacităţii de a desfăşura activităţi considerate normale pentru vîrsta, sexul, factorii culturali şi sociali care o caracterizează, scădere cauzată de o maladie şi/sau deficienţă, întîlneşte bariere ambientale, culturale, comportamentale sau de orice tip, în procesul de integrare deplină la viaţa socială.

MIHAELA MIHĂESCU

REZOLUŢIE

În perioada 6–8 noiembrie 1997, s-a desfăşurat cea de-a şasea ediţie a simpozionului naţional al organizaţiilor neguvernamentale ale persoanelor cu handicap din România. Simpozionul a fost organizat de Grupul de Studiu pentru Problemele Handicapaţilor şi Societatea Naţională a Handicapaţilor Fizic din România – filiala Bucureşti şi s-a bucurat de sprijin financiar din partea Ministerului Cercetării şi Tehnologiei.

La simpozion au luat parte peste 85 de persoane, reprezentînd 38 de organizaţii neguvernamentale ale persoanelor cu handicap din întreaga ţară, preşedinţia României – prin prof. dr. Nicolae Constantinescu, consilier, o delegaţie a Secretariatului de Stat pentru Handicapaţi, reprezentanţi ai unor institute de cercetare şi evaluare, directori de societăţi comerciale.

Participanţii la cea de-a şasea ediţie a simpozionului naţional SiNHaR '97 salută paşii făcuţi, pentru ca ideea de ÎMPREUNĂ să devină o realitate, şi recunosc că mai sînt încă multe de făcut pentru ca mecanismele colaborării să funcţioneze cu adevărat în societatea românească.

Între iluzie şi realitate

Privind mereu forfota străzii, din spatele unei ferestre, se simţea adesea precum o pasăre în colivie. Nu învinuieşte pe nimeni de soarta sa, deşi uneori ar dori să-l cunoască pe acel medic, care, dintr-o eroare profesională, a condamnat-o pe nedrept. Toate încercările de a-i ameliora deficienţa fizică au eşuat, iar numeroasele operaţii nereuşite i-au agravat şi mai mult starea sănătăţii. De fiecare dată, înaintea unei intervenţii chirurgicale, era încredinţată că se va putea deplasa singură, dar nu era decît o iluzie. Internările repetate, în diferite centre de recuperare, îi ţineau moralul ridicat. Nimeni nu îndrăznise să-i vorbească şi despre reversul medaliei. Cine ar fi putut-o convinge că, uneori, aceste eforturi sînt zadarnice, cînd ea zărea, undeva departe, acea dimineaţă în care, trezindu-se, va semăna celorlalţi. Făcîndu-şi adesea planuri de viitor, impresiona prin felul în care voia să trăiască.

Odată cu trecerea anilor, iluziile au început să dispară. Zîmbetul i s-a transformat în lacrimi, iar speranţa în deznădejde. Puţinii prieteni care o vizitează sînt nevoiţi să-i descrie sumar totul, deoarece amănuntele îi amintesc permanent că trăieşte în afara societăţii. Sentimentul că este inutilă o întristează cel mai mult, iar dispreţul celor ce o întîlnesc pentru prima dată o determinase, pînă ieri, să se izoleze definitiv.

Deplasarea cu ajutorul unui fotoliu rulant era de neconceput pentru ea, familie, rude... *„Ce vor spune vecinii?"* Dîndu-şi seama, în cele din urmă, că are de ales între plăcut şi util, închisoare şi libertate, tristeţe şi bucurie, s-a hotărît să înfrunte cu curaj opiniile celor lipsiţi de omenie.

Cînd aspectul fizic lasă de dorit, forţa interioară se revarsă în afară ca o lumină. Au fost necesari 30 de ani pentru ca o persoană să-şi accepte handicapul, aceasta fiind ,de fapt, cauza adevărată a suferinţei.

MIHAELA MIHĂESCU

● *Responsabil de număr:* Rodica Palade
● *Redactor:* Iulian Anghel
● *Tehnoredactare:* Adrian Baltag
● *Corectură:* Adriana Bobeică, Rodica Toader
● *Procesare text:* Lidia Cristescu

Suplimentul a fost realizat în colaborare cu GSPH şi finanţat de FDSC

PAVEL CÂMPEANU

Metamorfozele Europei Centrale

În ultima vreme, interesul față de Europa Centrală cunoaște o creștere vădită. „Polirom" a editat două lucrări: *„Mitteleuropa"*, de Jacques Le Rider, și *„Europa Centrală, Nevroze, Dileme, Utopii"*, o antologie întocmită de Adriana Babeți și Cornel Ungureanu. Cam în aceeași perioadă, CFdT (Conferința Franceză a Muncii), cel mai mare sindicat al Franței, a organizat o Universitate de vară dedicată aceleiași teme. Printre invitați: Jacques Delors, fostul președinte al Comunității Europene, Karol Modzelewski, unul dintre inițiatorii „Solidarității" poloneze, Antoni Liehm, editorul revistei „Lettres Internationales" ș. a. Iată textul prelegerii pe care am prezentat-o cu acest prilej.

Transfigurări și întrebări

Ultima reuniune a Consiliului NATO – Madrid, 7 iulie 1997 – a admis includerea în alianță a numai trei dintre țările care o solicitaseră: Polonia, Ungaria și Cehia. Decizia nu vizează țările respective doar în mod individual, ele constituindu-se încă din 1990 într-o asociere cunoscută sub emblema „Europa Centrală", nerecunoscută formal de vreun for internațional. Amintita hotărîre capătă astfel o dublă semnificație. Pe de o parte, ea oferă asocierii în cauză prima ratificare internațională: Europa Centrală de la Vișegrad nu mai este doar asumată de propriii săi protagoniști, ci și recunoscută de cea mai puternică organizație militară a planetei. Pe de altă parte, aceeași hotărîre consemnează transfigurarea Europei Centrale din reveria culturală pe care o întruchipa în anii '70 în avanpostul militar Estic al alianței Vestice.

Itinerarul Europei Centrale către această ultimă identitate a trecut prin mai multe stadii. Cel dintîi este ilustrat de uluitoarea înflorire culturală concentrată după primul război mondial în faimoasa Mitteleuropa, cu centrul la Viena. În al doilea stadiu, Europa Centrală este anihilată mai întîi sub tăvălugul celui de-al doilea război mondial și apoi sub cel al îndelungatei Pax Sovietica. Al treilea stadiu, stimulat de dezghețul anilor '60, se manifestă ca tentativă a disidenței intelectuale din aceleași trei țări – pe atunci socialiste – de a se îndepărta de Moscova reîntorcîndu-se spre tradițiile culturale ale Mitteleuropei. Al patrulea stadiu este propulsat de răsturnările din 1989 și instituționalizat prin acordul politic de la Vișegrad (1990): autodefinindu-se ca centru al continentului, cele trei state își repudiau formal identitatea impusă după Ialta, de țări Est-Europene. Schimbarea de la Madrid deschide un nou episod al acestei metamorfoze, care, într-un interval istoric scurt, a trecut prin cinci stadii: al creativității culturale, al reprimării militare, al nostalgiei culturale cu conotații politice, al asocierii politice instituționalizate, neratificată pe plan internațional, și, în sfîrșit, cel al ratificării internaționale prin integrarea politico-militară în alianța Nord-Atlantică.

Geneza acestei versiuni a Europei Centrale este inseparabilă de prăbușirea regimurilor staliniste din 1989. Țările cele mai pregătite pentru această cotitură păreau convinse că tranziția lor de la dictatura stalinistă la democrație și de la economia de comandă la economia de piață trebuie precedată de transferul lor dintr-o Europă de Est, care le înglobase cu sila, într-o Europă Centrală, care urma să fie inventată ori reinventată. Contacte, consultări, campanii mediatice și acorduri parafate materializau o mișcare incompletă, care deplasa formal cele trei state dinspre răsărit spre apus, în timp ce țările și națiunile respective rămîneau mai departe acolo unde se aflaseră dintotdeauna.

Această semi-deplasare, sau deplasare iluzorie, nu putea dobîndi semnificațiile dorite decît cu condiția ca ea să rămînă inaccesibilă celorlalte țări din zonă. Dinamismul geografic al noii Europe Centrale presupunea menținerea unei Europe de Est imobile în termeni geo-politici. În raport cu acest Est, emergența prezumtivului centru are o componentă discriminatorie subliniată.

Revenind la metamorfoza descrisă mai sus, se remarcă faptul că ultimele trei stadii au fost străbătute în mai puțin de un deceniu. Cu alte cuvinte, mișcarea istorică în discuție cunoaște chiar sub ochii noștri o accelerație care nu poate fi disociată de falimentul regimurilor staliniste și de dezintegrarea URSS. Accelerarea procesului face și mai presante întrebările pe care acesta le suscită, ca de exemplu:

În accepția ei actuală, noțiunea „Europa Centrală" exprimă cu precădere o realitate mai mult sau mai puțin clară ori o constelație de aspirații subiective mai mult sau mai puțin obscure? Dacă o asemenea realitate există cu adevărat, de ce se mărginește ea la cei trei parteneri? De ce nu ar include-o și alte țări din aceeași arie, așezate fie la Est, fie la Vest de axa formulei Vișegrad? De ce extinderea NATO ar fi dezirabilă, iar extinderea Europei Centrale, nu? Desprinderea de sechelele stalinismului să presupună oare desprinderea de un anume punct cardinal? Și de ce această idee s-a afirmat cu cea mai mare vigoare îndată după seismul istoric din 1989?

Centrul – un loc nebulos

Autoselecția celor trei de la Vișegrad și-a căutat legitimitatea într-o triplă comunitate: a istoriei, a culturii și a intereselor. Nevoia de a-și dubla identitatea individuală printr-o identitate de grup explică emergența acestei Europe Centrale, dar nu explică de ce Europa post-'89 ar fi avut nevoie de acest centru sau de oricare centru în genere.

În pofida preciziei pe care pare să o implice, noțiunea de „centru" rămîne de regulă imprecisă și alunecoasă. Centrul poate fi localizat cu exactitate în geometrie, pe terenurile de sport, în organizarea puterii politice sub dictaturi ori în diviziunea globului între centru și periferie – dar nu în materie de cultură, ori de aliniamente politice unde abundă ambiguitățile de tip „centru-dreapta" și „centru-stînga", și nu în materie de entități teritoriale. Apare paradoxal faptul că, străduindu-se să se descentralizeze în interior, Polonia, Ungaria și Cehia se străduiesc atît de mult să doteze continentul cu un centru la care el nu dă semne că ar fi jinduit. De altfel, dispensarea de un centru teritorial tradițional nu împiedică țări ca Germania, ori Elveția, ori Olanda, să se descurce cel puțin la fel de bine ca țările cu un înalt nivel de centralizare.

Într-un sens strict geografic, orice teritoriu clar delimitat posedă un centru care este punctul intersecției simetrice dintre axele sale: Est-Vest și Nord-Sud. Dar, dincolo de acești parametri elementari, definirea unui centru teritorial devine cu atît mai temerară cu cît mai complex este teritoriul în chestiune. Datorită condițiilor vieții moderne, continentele gravitează spre policentrism. De pildă, Europa și-a localizat centrul financiar la Londra, centrul politic la Bruxelles, centrul cronometric la Greenwich, centrul religios la Roma, centrul cultural la Paris, nu de mult, centrul ei militar se găsea la Moscova, centrul de criză plasîndu-se în Bosnia-Herzegovina, și așa mai departe. De unde probabil și concluzii tranșante, ca de exemplu: *„Noțiunea de Europa Centrală nu mai are sens"* (Jacques Droz, ***L'Europe Centrale***, Payot 1960, p. 15). Diametral opusă era, în aceeași perioadă, viziunea lui György Konrad, pentru care *„Europa Centrală, înțeleasă ca o datorie, există mereu, îndatoririle milenare nu se evaporă de la o zi la alta"* (***Europa Centrală – un vis?***).

Comunitatea istorică

Configurarea grupului de la Vișegrad ca un club închis își caută justificarea, printre altele, într-o comunitate a trecutului. Istoricul elvețian de origine maghiară André Reszler explicitează acest argument în felul următor: *„Trei factori istorici imprimă identităților maghiară, cehă și poloneză coloritul lor specific pînă în zilele noastre: 1. Amintirea unei vîrste naționale de aur. 2. Valoarea pedagogică exemplară a marilor bătălii pierdute (Kosovo, Mohaci etc.) 3. O succesiune de tentative mai mult sau mai puțin aleatoare de a se conecta cu Occidentul"*. (Andre Reszler, ***Rejoindre l'Europe – Destin et avenir de l'Europe Centrale***, Georg 1991, pp. 34–35).

Dar care țară, europeană ori nu, se lipsește de amintirea unei „vîrste de aur", sau de cea a unor mari bătălii (este drept, mai des cele cîștigate decît cele pierdute)? Cel puțin la fel de răspîndită este în jumătatea estică a continentului și tendința de a reduce modernizarea la occidentalizare. Delimitarea țărilor de la Vișegrad de vecinele lor nu pare să-și găsească izvoarele în trăsăturile invocate, a căror particularitate rămîne îndoielnică.

Totodată, presupusele trăsături similare sînt căutate într-un trecut îndepărtat, omițîndu-se secolul XX. Or, marile zguduiri ale acestui secol: cele două războaie mondiale, revoluția rusă, ascensiunea nazismului, căderea jumătății răsăritene a Europei sub dominația sovietică, sfîrșitul imperiilor coloniale, revoluția chineză, războiul rece, teroarea atomică, prăbușirea regimurilor staliniste europene, reunificarea Germaniei și dezintegrarea URSS au avut asupra tuturor țărilor din zonă profunde efecte omogenizatoare, combinate cu efecte diferențiate.

Majoritatea acestor țări s-au constituit în state cel puțin formal independente după primul război mondial, îndeosebi prin voința occidentalilor de a lichida puterea bolșevicilor din Rusia, misiune în cele din urmă eșuată. Drumurile către acest eșec au fost diferite pentru toate noile state din Est, inclusiv pentru cele trei de la Vișegrad. Singura lor implicare directă în sprijinul intervenției militare contra sovietelor s-a mărginit la brigada cehă care lupta pe teritoriile îndepărtate ale Rusiei. Abia mai tîrziu, și numai pentru a-și apăra propriul teritoriu, trupele poloneze comandate de Pilsudsky respingeau ofensiva nou-născutei Armate Roșii conduse de Troțki. Cu totul altul a fost drumul Ungariei, unde regimul Bela Kuhn se dedicase nu respingerii, ci asimilării modelului oferit de Revoluția Rusă.

Singura dintre cele trei țări care avea să instaureze ulterior o democrație autentică, Cehoslovacia, avea să fie și cea dintîi pe care puterile occidentale o abandonau lui Hitler în schimbul unei păci cu desăvîrșire iluzorii. În conformitate cu acordul semnat de primii-miniștri ai Angliei și Franței, republica lui Masaryk dispărea de pe harta Europei, de la o zi la alta, bucăți din teritoriul ei fiind anexate cu acest trist prilej de viitorii săi parteneri de la Vișegrad (nu și de România).

Al doilea război mondial avea să diferențieze și mai mult traiectoriile istorice ale celor trei țări. Începînd practic să existe, Cehoslovacia nu putea participa la război ca stat independent decît în mod simbolic, prin mijlocirea guvernului său instalat la Londra, sub protecția nu întotdeauna cordială a lui Churchill. Polonia cădea din primele zile victimă Germaniei naziste, căreia Ungaria avea să îi rămînă aliat fidel pînă, literalmente, în ultima zi. Siliți să fugă din fața agresorilor, președintele și guvernul Poloniei, ducînd cu ei tezaurul național, nu și-au găsit primul refugiu la actualii asociați, ci în România.

Strădania Moscovei de a-și impune propriul regim în întreaga regiune, pe care SUA și Anglia i-o cedaseră la Ialta, stîrnea împotrivirea crescîndă a populației și chiar a unor conducători din țările implicate. După defecțiunea lui Tito din 1948, Ungaria, cu revoluția din 1956, și Cehoslovacia, cu Primăvara de la Praga din 1968, se reîntîlnesc, fără însă a se sincroniza, în același impuls spre respingerea opresiunii. Urmare – printre altele – a acestor desincronizări, atît Ungaria, cît și Polonia aveau să participe, sub comanda Kremlinului, la invazia Cehoslovaciei. Singura țară membră a Tratatului de la Varșovia care nu a participat la această dezolantă operație a fost România.

Fără a îngădui o concluzie fermă, aceste cîteva exemple sugerează totuși că istoria recentă a celor trei țări de la Vișegrad nu oferă premise suficient de solide care să explice atît asocierea lor de după 1989, cît și disocierea lor de celelalte țări est-europene.

Continuarea, în numărul viitor

APĂRUTĂ LA ALL

Într-un volum înglobând interviurile acordate de celebrul magnat al finanțelor lui Byron Wien, strateg investițional la firma *Morgan Stanley* și vechi prieten al său, și ziaristei germane Krisztina Koenen, de la cotidianul *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, acesta împărtășește cu sinceritate cititorilor amănuntele care i-au marcat existența: de la momentul supraviețuirii sale halocaustului celui de-al doilea război mondial la perioada studiilor sale de filosofie, de la începuturile sale precare din comerțul cu tutun până la atingerea reputației de care se bucură și azi în cercurile financiare mondiale.

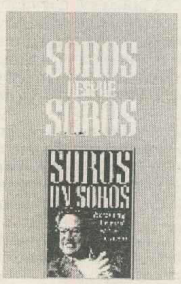

APĂRUTĂ LA ALL

10 ani de la revolta din Braşov

Cu 10 ani în urmă, izbucnea revolta de la Braşov – la un deceniu după revolta minerilor din Valea Jiului, în 1977. Revolte puternice în peisajul gri, nivelat, al lumii totalitariste, gesturi care aduceau speranţa că ne mişcăm totuşi, că s-ar putea să ne apropiem de capătul tunelului.

Îndată după mişcarea muncitorilor braşoveni de la Uzinele „Steagul Roşu" au apărut manifestări publice de solidaritate, proteste ale studenţilor de la Braşov – iar consecinţele n-au întîrziat: arestări, anchete, percheziţii, domicilii forţate, supraveghere.

Publicăm mai jos relatările a doi dintre participanţii la actul de solidaritate din noiembrie–decembrie 1987: Doinea Cornea şi Cătălin Bia, student la vremea aceea.

DOINA CORNEA

Solidari cu Braşovul

La 15 noiembrie '87, parcă eram, fiul meu şi cu mine, pe aceeaşi lungime de undă cu muncitorii din Braşov. Amîndoi, în secţii de votare diferite (ca şi cum ne-am fi înţeles dinainte să acţionăm în spiritul protestului muncitoresc), am declarat, în scris, că refuzăm să votăm. Ce s-ar fi întîmplat – îmi îngădui să întreb – dacă intelectualii aflaţi în diferite centre ale ţării ar fi procedat la fel (în scris!)? Pentru fiul meu, pentru mine, a vota, sau chiar a ne abţine de la vot, însemna a colabora cu... Îi asigurăm pe toţi ezitanţii de atunci că acest neînsemnat protest cetăţenesc individual, precum atîtea altele, a rămas fără consecinţe penale – atît erau de inofensive, în fond.

Fără să ştim, însă, în aceeaşi zi, la Braşov izbucnea revolta muncitorilor de la „Steagul Roşu". Cînd am aflat acest lucru, prin Europa Liberă, abia în seara zilei de 17, mi-am spus imediat că trebuie să mă solidarizez în mod oarecum public cu muncitorii. Am făcut, prin urmare, o pancartă,în care declaram că îi sprijin pe manifestanţi, şi am afişat-o în poartă, spre stradă. Era în dimineaţa zilei de 18. Trecătorii se opreau, citeau, unii zîmbeau, alţii nu ştiau cum să se îndepărteze mai repede.

Între timp – era pe la ora 10 –, a sosit fiul meu cu maşina. A oprit-o în faţa casei pentru a-i verifica motorul. Afişul cu literele lui vişinii – *„Mă solidarizez cu muncitorii din Braşov"* – era tot acolo. Fiul meu şi cu mine eram aproape surprinşi că nu venea nimeni să-l dea jos.

La un moment dat, fiul meu a năvălit în casă să-mi spună că o camionetă cu număr de Braşov e oprită pe Calea Turzii şi, dacă doresc să vorbesc cu şoferul, să mă grăbesc. M-am dus fugind la el, l-am rugat să mă primească în cabină pentru a-mi da mai în linişte informaţii despre ceea ce se întîmplă la Braşov. I-am mai spus că aş dori să fac chiar un gest de solidaritate mai important decît acela de a pune un afiş pe poartă, în cazul că existau represalii la Braşov împotriva muncitorilor. În acest fel, am aflat de arestarea a vreo patru sute de persoane şi de grevele de solidaritate muncitorească. Ele cuprinseseră principalele uzine ale Braşovului. Ulterior, am aflat că şi muncitorii din Zărneşti au încetat lucrul.

Am hotărît, aşadar, să-mi manifest solidaritatea printr-un altfel de gest decît o simplă declaraţie individuală afişată pe poartă. M-am aşezat la masă şi am început să confecţionez, manual, mici manifeste (8 cm/6 cm), servindu-mă de o pensulă şi de tuşul meu vişiniu – acelaşi ca cel folosit pentru afişul de pe poartă. Era limpede că nu mă feream. Textul invita la *„solidaritate cu muncitorii din Braşov"* sau, pe unele file, *„cu muncitorii braşoveni în grevă"*. Am muncit pînă spre orele 17, cînd fiul meu, surprinzîndu-mă în febrila mea activitate, mi-a atras atenţia că, din punct de vedere practic, ceea ce făceam era un act gratuit, că, ştiindu-ne pe noi, pe români, aşa cum eram, nu voi reuşi să determin nici un singur om să facă un gest de solidaritate, că nu voi reuşi decît să atrag asupra mea represalii inutile. Eu însă nu eram de acord cu această judecată. Ştiam şi eu la fel de bine că nu voi declanşa nimic concret, că nimeni nu va face nici un gest palpabil. Cu toate acestea, eram hotărîtă să răspîndesc acele manifeste, în virtutea profundei mele convingeri că omul este mereu obligat să răspundă exigenţei de dreptate şi de adevăr a conştiinţei sale, dacă doreşte să rămînă om. Mai ştiam apoi că numai astfel dreptatea şi adevărul devin spirit viu... şi, oricît de paradoxal ar părea, că nu există act, cît de mărunt, care să rămînă fără consecinţe în lume.

Deşi nu ne înţeleseserăm în prealabil, pe la nouă seara, fiul meu a revenit să mă ia cu maşina în vederea răspîndirii manifestelor. Devenisem ezitantă în privinţa lui. Aş fi dorit să merg singură, să nu-l expun unor probabile represalii. *„Acum, hai!"*, au fost vorbele lui şi literalmente m-a smuls de pe scaun şi m-a tras după el pînă la maşină. Odată porniţi, teama a dispărut. Nu mai eram decît voinţă şi concentrare, înaintînd în necunoscut. Şi, totuşi, ne simţeam fericiţi, eram solidari.

Cele o sută şaizeci de manifeste le-am împrăştiat în jurul Universităţii şi în faţa celor mai cunoscute uzine din Cluj.

A doua zi, era 19 noiembrie, la ora şase şi jumătate, Miliţia şi Securitatea erau deja în casă la noi. Mi-au scotocit casa – nu aveau mandat de percheziţie, dar ştiam că era inutil să protestez. Percheziţia a durat pînă la vreo unsprezece. Mi-au confiscat hîrtii, maşina de scris... nu prea puteam să ţin pasul cu ei, erau cinci, scotoceau în mai multe încăperi deodată. De altfel, nici nu-mi mai păsa. Ştiam că totul era pierdut. Zarurile fuseseră aruncate.

În cele din urmă, şeful lor m-a invitat la Securitate, „să semnez o declaraţie", „o formalitate". Eu însă ştiam că nu mă voi întoarce prea curînd: m-am îmbrăcat cu tot ce aveam mai gros şi am pornit. Ancheta a durat treizeci şi şase de ore, fără întrerupere, deşi am recunoscut din prima clipă că eu am confecţionat şi răspîndit manifestele. Ei făceau cu schimbul. În tot acest interval de timp, am fost ţinută fără apă şi fără mîncare. Deşi nu simţeam nici cea mai mică oboseală, mi-am zis totuşi că, dacă nu protestez, sînt capabili să continue aşa zile întregi. Aşa că am refuzat să mai răspund, culcîndu-mi capul pe masă. După cîtva timp, mi-au adus dejunul şi interogatoriul a reînceput. Spre sfîrşitul după-amiezei, a sosit procurorul militar, Tit-Liviu Domşa, şi a emis un mandat de arestare pe numele meu. După o severă percheziţie corporală (la piele) şi după reţinerea ceasului de mînă şi a şireturilor de la ghete, am fost introdusă într-o celulă cu trei inculpate de drept comun.

Ar mai fi de menţionat că, în cursul acestui prim interogatoriu, uşa s-a întredeschis la un moment dat şi l-am văzut trecînd pe fiul meu. Era oare şi el arestat? sau numai anchetat? Era îngrozitor de frig, iar el purta doar un pulover subţire. Peste cîteva zile, paznicul a intrat în celulă şi mi-a dat un pachet... Mă aşteptam să găsesc înăuntru obiectele pe care le cerusem şi la care aveam dreptul. L-am deschis: erau hainele fiului meu. O clipă am crezut că l-au ucis. *„Mi-aţi omorît copilul!"* Pe urmă am ajuns la concluzia că era şi el arestat şi că fiecăruia i se adusese pachetul celuilalt. Au făcut-o anume, ca să mă sperie?

Ancheta continua în fiecare zi, de la ora nouă la unu şi de la ora trei la ora şapte seara. Anchetator era maiorul Jurcuţ, de la Cluj. De la Bucureşti nu am aflat cine m-a anchetat, nici pînă azi, deşi am solicitat procurorul militar Domşa. Anchetau în chestiunea manifestelor, încercau să mă încurce ca să mă facă să mărturisesc că şi fiul meu fusese cu mine, în seara aceea. Era singurul lucru pe care l-am negat, aproape pînă la capăt, pînă cînd mi-au demonstrat că încurcam fabricile în succesiunea lor (eu nu cunoşteam prea bine cartierul) pe cînd fiul meu, care, la rîndul său, îşi revendica în exclusivitate acţiunea, dădea ordinea exactă a fabricilor. În cele cinci săptămîni petrecute în arestul Securităţii, nimic nu m-a înspăimîntat, nici frigul, nici promiscuitatea, nici umezeala, nici hrana nesănătoasă, nici anii lungi de detenţie pe care mi-i preziceau, cum mă chinuia gîndul că îl vor tortura pe fiul meu. Nu mă puteam împiedica să-mi imaginez nişte scene oribile... A fost oribil. Totuşi, fiul meu a rezistat bine. Îi datorez foarte mult: cred că a jucat un rol foarte important în acţiunile mele de împotrivire la comunism. Era singurul meu consilier şi unica fiinţă care m-ar fi putut opri de a mai acţiona. N-a încercat s-o facă niciodată. Dimpotrivă, m-a încurajat.

Cînd, după cinci săptămîni de detenţie, am fost eliberaţi, întorcîndu-ne acasă, am găsit miliţie şi securitate în poartă. Timp de un an şi opt luni am fost „păziţi" cu străşnicie de oamenii Ministerului de Interne – douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru. Uneori nu eram lăsată să ies din curte, pe stradă; alteori, cînd ieşeam, eram urmărită la o distanţă de doi metri. Am fost bătută, pălmuită, lovită cu piciorul, înjurată, scuipată, ameninţată, calomniată... abuzuri peste abuzuri. Cei care încercau să-mi vorbească erau duşi la anchetă, ameninţaţi. Doar prin fiul meu, cu un regim mai lejer, ce mai puteam comunica cu exteriorul şi uneori prin vizitatori admişi, din partea unor ambasade.

La un an de la evenimentele de la Braşov, am făcut un apel către ţară, prin care rugam să aprindem în seara de 15 noiembrie cîte o lumînare în fereastra dinspre stradă. În ce mă priveşte, am aprins o lumînare groasă şi înaltă în faţa uşii de la intrare, deasupra căreia se putea citi cuvîntul *„Braşov"*. A doua zi, am fost pălmuită la Miliţie de către doi civili. Acest fapt nu are importanţă. Importanţă are faptul că prea puţine lumînări au fost aprinse (poate nici una) pentru Braşov. Fatalitatea noastră nu se află în minunatul cioban mioritic pe care îl tot culpabilizăm. **Fatalitatea noastră se află în noi, în defectele noastre**, de neiertat.

În concluzie, în viziunea mea, ca importanţă, prima funcţie în lume a omului cu carte era (şi a rămas) să apere dreptatea şi pe omul asuprit. A fost firesc ca, după Braşov, muncitorii să se apropie de mine – în special grupul de la Zărneşti, pe care l-am apărat, tot în acel răstimp, pe lîngă Biroul Internaţional al Muncii. Acelaşi grup, dar şi alţi muncitori, din Cluj, au devenit cosemnatari ai protestului meu împotriva dărîmării satelor. Fără o bună comunicare între grupurile sociale, o societate nu poate funcţiona.

Şi pentru că împlinirea a zece ani de la 15 noiembrie '87 trebuie să fie un moment al adevărului, să-mi fie îngăduit a ne întreba *cum ar fi arătat România azi dacă...* Stă la îndemîna oricui să-şi pună întrebarea şi să dea un răspuns.

CĂTĂLIN BIA

Mărturie

În toamna anului II, în 1985, eu şi colegii mei de la Facultatea de Silvicultură din Braşov am hotărît să ne organizăm. La o primă întîlnire au participat: Sebastian Stroe, Leonard Hanganu, Horea Şerban şi cu mine. S-au adăugat Gheorghe Cionoiu şi Daniela Armean. Nu am reuşit să convenim asupra unui mod de acţiune, dar s-a întărit dorinţa noastră de a ne manifesta împotriva sistemului comunist.

Discuţii anticomuniste aveam şi cu Mircea Lazea, cu fratele său Emil, profesor de istorie, cu Árpád Juhász şi Ioan Florea. În unele seminarii de *Socialism ştiinţific* sau la Referendumul pentru reducerea cu 5% a cheltuielilor militare, Sebastian Stroe şi Gheorghe Cionoiu au fost, probabil, singurii din Universitate care au semnat abţinerea lor. Gheorghe Cionoiu dorea să transforme o organizaţie recunoscută de comunişti într-un nucleu anticomunist, orientîndu-se spre Clubul Studenţesc pentru Protecţia Naturii şi Turism (CPNT) din Braşov. Primul pas cuprindea acţiuni culturale, o direcţionare a organizării şi pregătirea membrilor cercului. Îşi propusese, de pildă, ca la deschiderea taberei din vara anului următor, la înălţarea tricolorului, să se cînte *„Deşteaptă-te, române!"*.

Protestul

În ziua de 15 noiembrie '87, am plecat pe munte. Doream să evit **unanimitatea** de la alegerile din acea duminică. Seara, la întoarcere, i-am găsit în camera de la cămin pe Ioan Florea şi Marius Dolhan, într-o stare de agitaţie şi de bucurie cu greu controlată. De la ei am aflat că în Braşov avusese loc o demonstraţie. Sebastian Stroe asistase chiar la ocuparea sediilor „Muncipiului" şi „Judeţenei" de Partid. Euforia noastră de început s-a transformat treptat în îngrijorare. Zona centrală a oraşului fusese blocată de un cordon de milieţeni. La uzinele „Steagul Roşu", trupele de intervenţie, conduse de Securitate, înăspriseră controlul şi au operat arestări. La „Europa Liberă", primul anunţ în legătură cu Braşovul s-a transmis marţi seara, în 17 noiembrie, şi nu pomenea nimic despre eventuale alte acţiuni care să fi avut loc în ţară.

I-am propus unui coleg de încredere să organizăm o grevă, blocînd intrarea Facultăţii. Cionoiu propunea să dăm foc tablourilor cu Ceauşescu din căminul Silviculturii. Am mers prin cîteva camere din cămin încercînd să-i mobilizăm pe colegii noştri. Cei mai mulţi erau surprinşi, nepregătiţi să facă ceva. De la colega noastră de an, Mirela Apetroaie, am aflat că directorilor de întreprinderi din Braşov li s-ar fi cerut să-şi dea acordul pentru condamnarea la moarte a celor socotiţi vinovaţi. Nu am mai spus nimănui ceea ce doream să fac, dar am încercat să pregătesc atmosfera din complexul studenţesc. Într-o noapte, am scris pe pereţii din complex, în trei locuri, cuvîntul „Solidaritate". Am împrăştiat în cîteva cămine manifeste

scrise de mînă pe care se putea citi: *„Muncitorii arestaţi pot să moară! Noi ce facem?“*. Urmăream cu atenţie reacţiile celor care le citeau. Cînd m-am hotărît să acţionez, am ales unul dintre locurile cele mai aglomerate din complex şi un moment de maximă afluenţă a studenţilor: ora prînzului, cînd se intra în cantina studenţească. Credeam că solidarizarea cu o răbufnire a muncitorilor constituia o soluţie foarte bună pentru a ataca sistemul comunist.

În ziua de duminică, 22 decembrie, pe la ora 12, m-am aşezat pe o bancă de la intrarea în cantina complexului studenţesc „Memorandum“, ţinînd o bucată mare de carton cu inscripţia: „MUNCITORII ARESTAŢI NU TREBUIE SĂ MOARĂ!“. Au trecut prin faţa mea o mulţime de studenţi cunoscuţi sau necunoscuţi, speriaţi, uimiţi ori stingheriţi. Primul care s-a apropiat de mine a fost colegul meu de an, Lucian Silaghi. A citit inscripţia, m-a mîngîiat pe spate şi m-a întrebat dacă m-am gîndit bine. *„Da“*, i-am răspuns. S-a aşezat lîngă mine. Din cantină a ieşit apoi un alt coleg, Horea Şerban. N-a spus nimic, aşezîndu-se în dreapta mea. Studenţii treceau, unii reveneau, începuseră să discute. Am stat acolo vreo 20 de minute. Între timp, cineva anunţase Miliţia şi, probabil, Securitatea. La un moment dat, a apărut un miliţian care a întrebat: *„Sînteţi împreună?“*. *„Da“*, am răspuns.

Arestarea

Ne-a cerut buletinele şi ne-a spus să-l urmăm, adăugînd că, dacă încercăm să fugim, va trage în noi cu pistolul. Am fost duşi în garajul complexului studenţesc, la poarta căruia s-au strîns în scurtă vreme cîteva zeci de studenţi care cereau eliberarea noastră. Au venit la noi şeful nostru de an, unul dintre prorectorii universităţii şi alţii. Nu a trecut prea multă vreme şi au apărut dubele Miliţiei. Am fost luaţi de către un căpitan de Miliţie care ne-a înjurat, ne-a înghiontit cu un baston, iar pe Lucian l-a tras de păr. Am fost urcaţi într-una din dube, împreună cu un soldat înarmat, şi duşi la Miliţia din Braşov. Mai tîrziu, am aflat de la colegii noştri că trupe speciale de intervenţie, cu căşti, scuturi şi bastoane electrice, i-au împrăştiat de la poarta garajului.

Am fost duşi în chioşcul de lîngă poarta Miliţiei. Ni s-a cerut să predăm curelele, bretelele, şireturile şi actele. Am fost întrerupţi de un zumzet: *„La general! La general!“*. Cu mîinile răsucite la spate, am străbătut un culoar ticsit de miliţieni şi cîini care lătrau, ajungînd în holul de la parter şi luînd-o apoi la stînga. Ne-am oprit într-o încăpere întunecoasă şi ne-am pomenit în faţa unui careu de mese. Din lateral, o persoană cu ochelari, într-un costum gri, ne-a întrebat cine sîntem şi unde lucrează părinţii noştri. Pe latura din faţa noastră se afla o persoană masivă, cu globii oculari proeminenţi, avînd dinaintea-i mai multe telefoane. Ţinea în mînă cartonul meu împăturit şi m-a întrebat: *„Cine a scris asta?“*. *„Eu“*, am răspuns. *„De ce ai scris-o?“ „Aşa am simţit eu.“ „Da', cine eşti tu? Mesia? Astea vi le-a băgat în cap «Europa Liberă»!“* După care, a ridicat unul dintre telefoane şi a întrebat: *„Unde e duba? A ajuns la Predeal?“*. Am dedus că era vorba de arestaţii duşi spre Bucureşti. Din cîte ştiu, persoana cu telefoanele era generalul Nuţă; aveam să-l recunosc într-o fotografie din ziar, în 1990.

Am fost duşi la etaj şi pe culoar am zărit silueta unui băiat slab şi negricios care era dus cu mîinile imobilizate la spate de către un soldat. Fiecare dintre noi a fost închis în cîte o încăpere separată. A mea era albă, cu o masă, şi una din ferestre dădea către pădure. Ancheta a durat pînă seara. Stăteam pe un scaun, iar de partea cealaltă a mesei anchetatorii se tot schimbau. Mă întrebau dacă eram de acord cu faptul că muncitorii au procedat la distrugeri. Le-am spus că nu, dar că trăiau în condiţii foarte grele. Întrebările şi răspunsurile nu au conţinut, formal, nici un element legat de comunism sau de Ceauşescu.

Dimineaţa, ne-au trimis în arestul de la subsolul clădirii. Am ajuns într-o anticameră unde ni s-au cerut actele, banii, bretelele, şireturile şi tot ce mai aveam prin buzunare; ne-au dus într-o încăpere care era, în acelaşi timp, farmacie, frizerie şi punct sanitar. Aici am fost tunşi (nu foarte scurt) şi bărbieriţi cu briciul. Cînd am cerut să merg la WC am fost pălmuit. Atitudinea gardianului s-a schimbat însă după ce a aflat că sîntem studenţi.

Am fost duşi apoi într-o celulă cu mai multe paturi metalice. Nu exista decît un geam mic, prevăzut cu plasă de sîrmă. Dinspre celulele alăturate se auzeau glasuri de copii. A fost primul moment în care am fost lăsaţi singuri, împreună. Lucian era cel mai încrezător că nu vom păţi nimic. Horea spunea că, dacă ne vor închide, aveam să ne obişnuim. În schimb, eu mă gîndeam la orice posibilitate. După cîteva ore, eu am fost scos din arest şi dus la un nou interogatoriu. Anchetatorul mi-a cerut să dau o declaraţie despre colegul meu de an, Viorel Apopei. Am încercat să nu scriu nimic periculos pentru el. Am aflat, după o vreme, că în seara anterioară avusese probleme cu Securitatea. Au fost aduşi la etaj şi Horea şi Lucian. În jurul orei 14, am fost duşi cu toţii la Rectoratul Universităţii din Braşov; de data aceasta, ARO-ul în care ne-au transportat avea geamuri, iar soldatul înarmat fusese înlocuit cu doi civili bine îmbrăcaţi.

Expulzarea

Sub escortă, am fost conduşi într-o încăpere din clădirea Rectoratului şi aşezaţi pe o băncuţă. Se adunaseră acolo studenţi de la mai multe facultăţi braşovene, profesori, membri din conducerea Universităţii şi a Facultăţii, lideri UTC şi ASC. Toţi cei care au vorbit au fost împotriva manifestaţiei noastre, deşi nici unul n-a arătat, de fapt, ce am făcut. Am apreciat faptul că profesorul nostru, Iosif Leahu, conducătorul organizaţiei de partid din facultate, s-a abţinut să spună vreun cuvînt. Am fost excluşi din UTC (spre bucuria mea), dar şi exmatriculaţi din Facultate. S-au făcut auzite voci care exclamau: *„Să meargă la pădure, la ţapină! Să vadă ce e munca!“*.

După şedinţă am fost duşi din nou la Miliţie. Am revăzut feţe de muncitori bătuţi, hăituiţi şi terorizaţi ca să răspundă întrebărilor: *„Cine s-a agăţat de candelabre?“*, *„Cine a rupt perdelele?“*. După-amiază, mi s-a cerut să dau o declaraţie-angajament în care se preciza că – în caz de recidivă – mi se va cumula pedeapsa actuală (de vreo cinci ani închisoare) pentru tulburarea liniştii publice. S-a strecurat şi pasajul *„recunosc şi regret fapta săvîrşită“*. Regretam doar că am fost nevoit să o fac.

Seara am fost trimişi acasă escortaţi de un miliţian şi un civil. Eram forţaţi, deci, să părăsim Braşovul. În urma noastră, colegii de an, cît şi alţi studenţi au mai încercat să oprească măsurile punitive împotriva noastră. Au existat cîteva mici nuclee care au încercat să organizeze o manifestaţie pentru eliberarea noastră. Ştiu doar despre cei care s-au strîns în jurul lui Viorel Apopei, Ioan Florea sau Marius Dolhan. Cînd a început să se răspîndească zvonul că în ziua de marţi, 24 noiembrie, va avea loc o manifestaţie studenţească în centrul oraşului, Braşovul a fost împînzit de Miliţie şi Securitate. Colegii mei, Sebastian Stroe şi Leonard Hanganu, au mers la Sinaia pentru a telefona în Germania, anunţînd astfel posturile de radio occidentale, dar mai ales Europa Liberă.

Exmatriculările au continuat. În decembrie 1987, cîteva săli dintr-o clădire a Universităţii au fost „pavoazate“ cu inscripţii anticomuniste şi anticeauşiste. Peste cîteva luni, Securitatea i-a descoperit pe făptaşi: studenţii Mihai Torje şi Marin Brâncoveanu au fost exmatriculaţi şi, împreună cu un al treilea, Şerban, li s-a fixat domiciliu obligatoriu. Au fost trataţi extrem de dur.

După „expulzarea“ noastră din Braşov, eu am ajuns la Cluj, iar Horea şi Lucian la Oradea. Din gară am fost luat de o dubă şi dus la sediul Miliţiei, unde am fost reţinut o noapte întreagă, iar a doua zi au fost chemaţi părinţii şi fratele meu. Am fost predat familiei, în prezenţa şefilor Securităţii şi Miliţiei din Cluj, după care a urmat o percheziţie la noi acasă. Am remarcat atitudinea căpitanului de Miliţie Virgil Ardelean, care i-a oprit pe cei doi securişti să procedeze în voia lor, iar mai tîrziu – la plecare – mi-a întins mîna spunîndu-mi: *„Nu fi trist, Cătăline, vremurile se mai schimbă“*.

Supravegherea

În scurtă vreme, m-am angajat pe un şantier de construcţii, unde, în ciuda diplomei de lăcătuş-mecanic, obţinută la terminarea liceului, aveam să lucrez ca muncitor necalificat, într-o echipă de zidari. La cîteva zile după sosirea la Cluj, am fost rechemat la Miliţie. Un individ dorea să ştie pe cine cunosc de la uzinele „Steagul Roşu“. I-am spus că singura persoană pe care o ştiu este Dan, însă acesta nu se află se la Braşov în 15 noiembrie şi nu ştia prea multe. M-a amenînţat în continuare, dar pînă la urmă mi-a dat drumul. Am aflat mai apoi că Dan a avut de furcă cu Securitatea şi a trebuit să dea nişte declaraţii; mi-a părut rău că am spus chiar şi atît cît am spus, însă nu voiam să mint. Am mai fost chemat şi altădată la Miliţie ca să-mi facă fotografii şi să-mi ia amprentele.

Menţionez că nici un securist nu mi-a spus adevăratul său nume, spre deosebire de cîţiva miliţieni care au făcut-o. De asemenea, niciodată nu m-au dus la Securitate, ci doar la Miliţie. Din momentul cînd am început să lucrez pe şantier, s-au ocupat de mine un securist şi un miliţian. Pe securist trebuia să-l caut, cam o dată pe lună, la telefon şi să ne întîlnim la o cofetărie de lîngă Facultatea de Filologie. De la el am aflat că face nişte rapoarte periodice despre mine pe care le trimite la Bucureşti. Celălalt, miliţianul, spunea că răspunde de „dealul nostru“ (locuiam pe Dealul Feleacului) şi ne vedeam mai rar; nu apărea decît în momentele cînd eram chemat la Miliţie. Tata a fost chemat de mai multe ori la Securitate, unde i se reproşa că nu mă comportam aşa cum ar fi dorit ei. O dată, cînd tensiunea crescuse, tata mi-a spus să-i pregătesc şi lui o lopată la mine, pe şantier. Nici sora mea, elevă la Sibiu, n-a fost scutită de neplăceri.

Pe şantier am fost înconjurat de căldura şi discreţia muncitorilor, cei mai mulţi provenind din Valea Almaşului, din Sălaj.

În tot cursul anului 1988, demersurile mele şi ale părinţilor mei pentru a fi reintegrat în Facultate, la Braşov, au rămas fără nici un rezultat. Pe şantierul unde lucram aveam să aflu de la un student seralist că o persoană îşi dăduse foc la Poiana Braşov, protestînd astfel împotriva prigonirii muncitorilor. În toamna anului 1989 aveam să fiu reprimit în Facultate. Înainte de a pleca din nou la Braşov, am fost chemat la Miliţia Cluj şi mi s-a cerut să semnez o declaraţie cum că voi avea o ţinută demnă de societate. Era exact ceea ce doream. În ziua de 25 septembrie, la 10 zile după începerea anului universitar, ne-am întors toţi trei exmatriculaţii la Braşov.

În 15 noiembrie 1989, am mers pînă la Uzinele „Steagul Roşu“, de unde m-am întors pe jos pe Calea Bucureşti. La fiecare o sută de metri dădeai peste o patrulă de miliţieni cu cîini, iar zona era survolată de un elicopter militar. Trecuseră doi ani şi ecoul manifestanţilor din 1987 nu se stinsese încă.

(Subtitlurile aparţin redacţiei)

În ziua de 21 decembrie 1989, braşovenii au ieşit din nou in stradă. Ca şi în Timişoara, Bucureşti sau Cluj, evenimentele au căpătat o turnură singeroasă.

Promovarea culturii române

Interviu cu LAURENŢIU ULICI, preşedintele Uniunii Scriitorilor, realizat de GABRIELA ADAMEŞTEANU

Ce consecinţe practice a avut cel de-al doilea congres al scriitorilor de la Neptun?

E prematur să vorbim despre consecinţele practice. Ele se vor vedea în timp. Sau măcar în răstimpul pînă la următoarea ediţie. Important este că această întîlnire a avut loc, a închegat o tradiţie şi, după opinia multor participanţi, a avut un conţinut. Dovadă stau comunicările ţinute pe parcursul a patru zile pline, în sesiuni duble şi, nu în ultimul rînd, dialogul dintre scriitorii români din afara graniţei şi cei de aici. Anul acesta a fost mai relaxat, mai puţin sub imperiul impactului afectiv care a dominat acum doi ani, cînd emoţia primei întîlniri sau a reîntîlnirii a determinat o stare de afabilitate generală, chiar în raport cu probleme care meritau răspunsuri polemice. De data asta s-a putut spune lucrurilor pe nume. Aş putea menţiona şi discursul primului-ministru, prezent la şedinţa de închidere a colocviului, ca şi discursul ministrului Culturii, prezent şi la deschiderea lucrărilor colocviului şi la închidere.

Centrele culturale româneşti să treacă la Ministerul Culturii

Din discursul ministrului Culturii am putut deduce o anumită strategie comună participanţilor la colocviu (scriitorimea română şi Ministerul Culturii), în legătură cu două probleme importante: 1) *Promovarea culturii române în lume*, care trebuie să devină o politică de stat. Pînă acum, un autor se putea promova pe sine, luptîndu-se singur pentru propria operă. Îşi putea face relaţii personale (şi este foarte bine că s-a întîmplat aşa, deşi cazurile sînt extrem de puţine – Marin Sorescu –, după '90 au mai fost Mircea Dinescu, Ana Blandiana).

2) *Rostul şi rolul centrelor culturale româneşti*. În declaraţia noastră finală apare doleanţa ca aceste centre date culturii, aflate acum sub jurisdicţia Ministerului de Externe, să fie trecute, fie şi tranzitoriu, la Ministerul Culturii. Mai tîrziu, putem avea un institut după modelul celor din ţările occidentale, care să se ocupe exclusiv de promovarea culturii româneşti. Nu e vorba de a crea un organism paralel cu Fundaţia Culturală Română. Ea are cu totul alt rol. Institutul acesta se va ocupa numai de *promovarea culturii române în medii neromâneşti*. Fundaţia Culturală Română sprijină mediile româneşti din afara României, dar, probabil, şi din ţară, pentru că are editură în România şi are şi revista *Dilema*. Deci ar avea obiective diferite, care însă nu se exclud. E bine să existe amîndouă, pentru că se poate crea o complementaritate fertilă vieţii culturale româneşti.

Deci centrele culturale din străinătate nu trebuie să depindă de Fundaţia Culturală Română?

Nu. Nu trebuie să depindă, chiar dacă Fundaţia Culturală Română are, din 1990, nişte atribuţii în legătură cu centrele culturale. Dar ea le avea numai pe hîrtie, nu şi le-a exercitat. Din '90–'97 toată lumea ştie că aceste centre au stat în exclusivitate sub patronajul Ministerului de Externe. Este îndreptăţită dorinţa Ministerului Culturii de a le prelua, repet. Noi o sprijinim, cu diferenţa că Uniunea Scriitorilor are un punct de vedere puţin mai avansat – noi propunem înfiinţarea acelui institut, despre care am vorbit mai sus. Asta ar presupune un proces legislativ de mai lungă durată. Sîntem, de aceea, de părere ca, în acest moment al istoriei noastre, centrele culturale din străinătate să treacă la Ministerul Culturii, pentru a fi coordonate cu programe venite de la oamenii de cultură.

România e datoare să monitorizeze minoritatea română din Ucraina

Ce efecte benefice ar putea avea discursul primului-ministru pentru viaţa culturală?

Acesta a consunat cu ceea ce se discutase deja în colocviu, în trei direcţii: 1) Privind doleanţa participanţilor la colocviu de *a se monitoriza comunitatea românilor din Ucraina*, pentru a se căuta argumente în favoarea cerinţei, către guvernul ucrainean, de respectare a Tratatului româno-ucrainean privitor la posibilitatea minorităţii române din Ucraina de a-şi conserva identitatea culturală naţională. Adică să se poată învăţa limba română în şcoli, să se poată învăţa istoria, geografia în limba română, cerinţe pe care, de altfel, le au şi minorităţile de la noi din ţară. Aşa cum Ungaria monitorizează minoritatea maghiară din România, la rîndul ei, România este datoare să monitorizeze minoritatea română din Ucraina, pentru ca tratatele semnate să nu rămînă o simplă literă de lege. 2) *Necesitatea unui buget al culturii pe măsura demnităţii culturii române* şi în conformitate cu o declaraţie dată de un congres mondial al artiştilor, care cerea comunităţii europene să aloce minimum 1% din buget culturii. Primul-ministru a declarat că bugetul culturii va fi dublu, pe anul viitor, chiar dacă nu se va putea primi 1% din bugetul pe anul 1998. Mi se pare că este un efect imediat al acestei întîlniri. 3) *Considerarea culturii ca prioritate naţională*. Cred că e prima dată cînd un om politic de la vîrful ierarhiei politice româneşti afirmă, fără nici un fel de ambiguitate, caracterul de prioritate pe care-l are cultura română în momentul de faţă în societatea românească. Astea rămîn, desigur, pînă la urmă, nişte cuvinte. Ele urmează să fie dovedite în timp. Dar e importantă măcar această conştiinţă a priorităţii la nivelul ierarhiei politice româneşti.

Relaţia scriitorilor români din ţară cu cei din străinătate

În ce priveşte efectele întîlnirii, care ne privesc numai pe noi, Uniunea Scriitorilor, s-a hotărît să se reia toate problemele care s-au propus şi la întîlnirea din 1995, pentru a fi duse la capăt. Noi am rediscutat aici doar problemele care nu s-au rezolvat în aceşti doi ani. N-am mai discutat, de pildă, ca în '95, despre nevoia de a-i ajuta pe scriitorii români care trăiesc în altă parte ca să-şi vadă publicate cărţile. Acest lucru l-am izbutit între timp. Au apărut o sumedenie de cărţi ale colegilor noştri din afară, subvenţionate prin comandă de stat. Am mai discutat despre realizarea filialelor Uniunii Scriitorilor în cîteva comunităţi mai mari de scriitori români: Germania, Franţa, Statele Unite, Israel, Basarabia. Am constatat că, din cele cinci promisiuni făcute în 1995, s-au realizat pînă în 1997 doar trei: respectiv, există filiala scriitorilor israelieni de expresie română; există filiala Uniunii Scriitorilor din Basarabia, din Chişinău; există filiala Uniunii Scriitorilor din München. N-am izbutit să facem o asemenea filială la Paris, din motive pe de-o parte subiective, pe de alta, obiective (*subiectivul* cred că a primat: neînţelegerile între colegii noştri care locuiesc în Franţa sînt mai accentuate decît între confraţi care locuiesc în altă parte). În Statele Unite, deşi sînt toate condiţiile pentru a crea această filială, nimeni din conducerea Uniunii n-a putut să o pună în practică. Sperăm să obţinem fondurile necesare, cu atît mai mult, cu cît avem o ţintă precisă, supraliterară: e vorba de imensa comunitate de români din Statele Unite, un milion de persoane, poate mai mult. Este cea mai mare comunitate pe care o avem în afară: români care sînt acolo de una, două, trei sau mai multe generaţii. Dacă cei aflaţi la prima generaţie îşi mai conservă într-un fel conştiinţa identităţii româneşti, cei care sînt la a doua, la a treia pot să o piardă. Prima dovadă a pierderii identităţii este uitarea limbii. Noi ne-am decis să monitorizăm această comunitate, să identificăm liderii ei de opinie, să aflăm cu ajutorul lor care sînt genurile de lecturi pe care le-ar prefera (tinerii originari din România, care nu mai sînt români, sînt americani, dar care ar dori să-şi conserve limba). Pentru a-ţi proteja limba într-o ţară străină, nu mai există altă modalitate decît lectura. E bine să le trimitem cărţi acolo. Nu pierdem nimic. Nici unul dintre ei nu va accepta cărţile astea ca pe o gratuitate, le vor plăti la preţuri rezonabile – deci nu facem numaidecît o filantropie. Poate să fie un lucru care să aibă efecte foarte bune, fără să pretindă costuri imense.

Ce alte probleme au mai fost discutate la Neptun?

N-aş putea spune că există o tensiune cu străinătatea. Dimpotrivă, există o mare înţelegere intelectuală, de fond, între scriitorii români de aici şi cei de afară. Cu toate astea, am observat unele accente destul de dure ale unora dintre scriitorii români din ţară faţă de cei din afară, pe chestiunea subvenţionării cărţilor. Probabil că există, încă, în mintea multora dintre noi, cei de aici, ideea că oricare dintre scriitorii români care au emigrat sînt miliardari. Şi, atunci, de ce să le subvenţionăm noi cărţile, cînd ei sînt atît de bogaţi? Realitatea este că, în majoritatea lor covîrşitoare, ei nu sînt mai bogaţi decît erau aici sau decît sîntem noi acum, chiar dacă au un nivel de trai la nivelul ţării în care trăiesc. Un alt motiv de dispută a fost cel privind chiar rostul colocviului.

Nimeni nu sponsorizează pensii ori ajutoare sociale

Unii dintre colegii noştri au declarat că mai bine li se mărea pensia sau drepturile de autor decît să se risipească banii cu acest colocviu.

Da. A trebuit să explicăm că acest colocviu, dincolo de raţiunile lui foarte clare, s-a organizat în baza unor sponsorizări. Sponsorii erau afişaţi: Banca Comercială Română, Banca Română de Dezvoltare, Banca de Comerţ Exterior şi CEC-ul. Banii nu pot fi folosiţi în alte scopuri decît cel pentru care au fost daţi. Nimeni nu sponsorizează pensiile sau ajutoarele sociale, ci acţiuni culturale, sportive etc. sau evenimente: de pildă, o carte. Alt motiv de dispută a fost organizarea colocviului. Sorin Alexandrescu a sugerat că ar fi mai bine să facem colocvii pe teme: să discutăm un roman, o carte. Este o neînţelegere. Aceasta e o întîlnire la care vin poeţi, prozatori, critici, dramaturgi, eseişti, care au comun un singur lucru: faptul că scriu în limba română. Este un dialog între oameni care se pot vedea foarte rar. Deci o întîlnire de profesionişti români, în sensul că scriu toţi în limba română, indiferent de originea lor etnică.

Dacă discuţiile colocviului trec dincolo de zidurile sălii, înseamnă că putem spera într-un impact social mai larg. Spre deosebire de acum doi ani, cînd am avut un impact negativ din cauza unui incident petrecut la Cotroceni, de data aceasta, pentru a nu mai

trebuie să devină problemă de stat

fi nici un fel de suspiciune de manipulare politică, am renunţat să fim invitaţi de nu ştiu ce foruri politice. În măsura în care cineva din Executiv a dorit să ne spună ceva, a fost liber s-o facă. Şi iată că au dorit nu numai ministrul Culturii, ci şi primul-ministru, ceea ce intră în categoria de normalitate. Pentru că, la urma-urmelor, Guvernul are un Departament al românilor de pretutindeni, care va avea acum un nou ministru, împreună cu fostul Minister al Imaginii, sau al Informaţiilor, care e foarte legat de ceea ce s-a întîmplat la acest colocviu.

Astfel de întîlniri ar trebui susţinute de la bugetul public

Aţi făcut rost de fonduri pentru colocviu prin sponsorizarea unor bănci. Dar ceea ce mi se pare greu de înţeles este că, de exemplu, oamenii de ştiinţă care s-au întîlnit sub egida Fundaţiei Culturale au avut întîlnirea plătită prin bugetul de stat. Sînt nenumărate alte acţiuni cu românii din străinătate, plătite de la buget. De ce Uniunea Scriitorilor nu beneficiază de acest ajutor firesc?

La noi, încă nu este bine înţeleasă ideea că promovarea culturii române trebuie să devină politică de stat. O asemenea întîlnire (a cărei tematică de anul acesta a fost *unitatea literaturii române în diversitate*) ar fi trebuit să fie integral sponsorizată de la bugetul public. Noi sperăm că de acum înainte această idee va intra în mintea celor de la putere, care vor înţelege că politica de stat în materie de cultură asta înseamnă: să sprijini cultura în interior, dar şi să te faci afirmat în exterior. Şi că *integrarea europeană* (că tot se vorbeşte imens despre ea) are drept componentă nu integrarea culturală, care este o aberaţie, ci *integrarea informaţională*, adică participarea la circuitul de valori europene. Dacă ai un Minister al Integrării şi mai ai şi un Departament al Informaţiilor, înseamnă că vrei să faci politică de stat în domeniul culturii. Nu vreau să fiu răutăcios, dar foarte multe din întîlnirile sponsorizate de stat de la bugetul public, dacă nu sînt exclusiv turistice, au, în orice caz, o componentă turistică pronunţată. La colocviul de la Neptun s-a lucrat intens, non-stop patru zile, oamenii au venit cu idei, s-au făcut propuneri. Întrebarea dv. este corectă şi noi sperăm ca, cel puţin la viitoarea ediţie, din '99, să avem şi sprijin financiar de la bugetul public. Băncile au fost anul acesta alături de noi. E costisitor să ţii 150 de oameni, o săptămînă, în condiţii civilizate. Sponsorii au dat şi ei cît au putut. A trebuit să ne limităm. Ar fi foarte bine dacă am fi ajutaţi s-o facem mai confortabil, cu o mai largă participare.

Scriitorul român are încă o adaptabilitate redusă la economia de piaţă

Poate că unele tensiuni dintre scriitorii din ţară şi cei din străinătate s-au datorat şi sărăcirii scriitorilor, în ultimii ani. Cum vedeţi statutul scriitorului din ţară (drepturile lui de autor, mijloacele lui de trai)?

Este de discutat adaptabilitatea scriitorului român la condiţiile economiei de piaţă. Aici intră drepturile de autor, negocierile cu editurile, capacitatea ofertei scriitoriceşti de a fi întîmpinată de o cerere, cît de cît consistentă, de care depinde venitul scriitorului. Adaptabilitatea aceasta e încă scăzută la scriitorii români. Oricum, însă, inadaptabilitatea generală la condiţiile economiei de piaţă, şi chiar eventuala adaptabilitate, n-ar garanta succesul valorilor literare. E nevoie de o anumită protecţie a scriitorilor, pe care ar trebui, în mod normal, s-o asigure instituţiile statului, mai ales Ministerul Muncii, prin Departamentul de asigurări sociale. Uniunea Scriitorilor, ca organizaţie de breaslă, face

şi ea ceva în direcţia asta. Dar, punînd lucrurile în paralel, se poate constata uşor că Uniunea Scriitorilor face mult mai mult decît face statul, la această oră, pentru scriitorul român.

Protecţia socială a scriitorilor

Noi acordăm ajutoare nerambursabile, care însumează pînă la 10 milioane de lei lunar. Aceste ajutoare se adresează scriitorilor care sînt în dificultăţi financiare mari. Nu numaidecît celor care au rămas fără bani *azi*, ci unora care au, de pildă, pensii foarte mici, nu au venituri suplimentare, nu au familii care să-i poată ajuta să se întreţină. Am făcut un fel de sondaj printre membrii Uniunii, să vedem care sînt cei care ar putea beneficia de ele. Sînt acum cîteva sute care primesc lunar acest ajutor nerambursabil. Apoi, pentru alte categorii de scriitori din Bucureşti (pentru că aici este marea majoritate a membrilor Uniunii), pentru cei care sînt singuri, am folosit un model care există deja în România, în anumite comunităţi: le trimitem masa de prînz acasă. Lucrul a fost foarte delicat. Scriitorul român, mai ales cel în vîrstă, are demnitatea lui, care oricînd poate fi rănită, chiar printr-un gest de bunăvoinţă şi bună-credinţă. Am primit de la colegi de-ai noştri sesizarea că ar fi preferat o altă formulă. Noi n-am vrut să umilim pe nimeni prin această ofertă pe care am făcut-o, de a trimite cele trei feluri de masă acasă. Am pus şi un preţ la ea, poate pe unii îi supăra şi faptul că preţul era foarte scăzut. Dar chiar dacă unii dintre ei vor avea o primă reacţie de respingere, vor înţelege că gestul nostru nu a avut nici o intenţie de a-i pune în situaţii delicate. Vrem să îi căutăm în continuare pe cei care se află în asemenea situaţii şi încercăm să-i ajutăm. Toate astea se fac din fondurile Uniunii Scriitorilor, care nu primeşte nimic de la statul român. Am deprins în aceşti ultimi ani o experienţă de manageriat care poate n-ar fi inutilă şi pentru alte sectoare ale vieţii sociale. Este mare lipsă de manageriat, de iniţiativă, de idei, în România.

Librăriile Uniunii Scriitorilor

Pe de altă parte, asta este o activitate socială, dar Uniunea Scriitorilor nu este numai o organizaţie de protejare a scriitorilor. Este un grup de profesionişti. Protecţia socială este o direcţie importantă a activităţii noastre, dar nu şi singura. Noi avem, în aceeaşi măsură, datoria de a proteja şi literatura, şi climatul literar. Aici, la Uniunea Scriitorilor, se întîmplă, în fiecare zi, uneori şi de două ori pe zi, cîte un mic eveniment literar: o lansare de carte, o întîlnire cu scriitorii, un simpozion.

Trebuie să refacem un climat literar sănătos, în care principalul atribut să redevină solidaritatea scriitorilor.

Se poate vorbi la această oră despre o solidaritate a scriitorilor?

Pot spune fără nici un fel de emfază că acum, în raport cu începutul anilor de după revoluţie, e mai bine. Atunci nimeni nu avea treabă cu nimeni, toţi erau contra tuturor. Acum, parcă începe să se înfiripe un anume gen de solidaritate. Pe de altă parte, vedem că e un sistem foarte prost de circulaţie a cărţii româneşti contemporane de literatură. Apare o carte la Timişoara, nu se ştie de ea la Iaşi, nici la Bucureşti. Apare o carte la Bucureşti, nu se ştie de ea la Satu-Mare etc. Pentru acest fapt, noi am luat în urmă cu cîteva luni iniţiativa să deschidem un lanţ de librării. Unora, cînd am lansat această idee, li s-a părut o întreprindere absolut utopică. Iată, n-a trecut un an de la această idee şi am deschis lanţul de librării. Prima a fost la Constanţa. Am amenajat librăriile, a trebuit să închiriem spaţiile, să le amenajăm, să intrăm în contacte cu editorii, care să ne trimită cărţi. Nu băgăm orice carte în librării. Nu vor intra, în aceste librării, cărţile proaste, „maculatura", chiar dacă sînt foarte vandabile. Vor intra numai cărţile de literatură adevărată. Şi-atunci, din ce ne oferă editorii, noi selectăm titlurile care ne interesează. În plus, vor fi prezente toate revistele de cultură din România în aceste librării. Absolut toate. Fiecare librărie are două încăperi: una cu cărţile şi alta cu revistele, acestea din urmă constituind *partea de cafenea* a librăriei. Vor fi nişte măsuţe, în fiecare librărie, la care studentul, profesorul, elevul, muncitorul (care au, să zicem, patimă pentru scris sau pentru citit, dar nu au bani să citească 20 de reviste de cultură) se pot aşeza şi, luînd sau neluînd o cafea, treaba lor, pot citi oricare revistă de cultură care apare în România. Nivelul de trai este scăzut, bugetul cultural al cetăţeanului e din ce în ce mai mic. „Microbul lecturii" a rămas la foarte mulţi români, dar el nu poate fi hrănit, pentru că nu mai ai cu ce. Noi vrem să-l ajutăm pe cititor în situaţiile astea delicate. Cred că este o realizare care nu numai că face bine cărţii româneşti, pentru că o ajută să circule, dar este şi o întreprindere rentabilă din punct de vedere financiar.

Credeţi că mai poate fi cartea o afacere în România?

Sînt convins că în România vînzarea de carte este încă rentabilă. Cred că sîntem într-o perioadă în care publicitatea, propaganda făcută cărţii contează enorm. Dacă ai oameni care să facă propagandă cărţii, o vinzi. Dacă nu, s-ar putea să fie o capodoperă şi să nu te bucuri de ea. Or, după studiul de fezabilitate pe care l-am făcut cu ajutorul unor germani a rezultat că, după 2 ani de existenţă, lanţul de librării se amortizează. După ce îşi acoperă cheltuielile pe care le-a făcut, lanţul de librării începe să aducă profit. Deci el se constituie într-o alternativă financiară de resurse. Dacă doar consumi, evident că sacul se goleşte.

GABRIELA OMÅT

S-a operat o intervenţie străină în *Jurnalul* lui Sebastian?*

Insistent solicitatul facsimil al notei de vineri, 17 decembrie 1937, din ***Jurnalul*** lui Mihail Sebastian se prezintă precum se vede. În afara eventualităţii fanteziste ca întregul corp al manuscrisului să constituie o vastă capodoperă plastografică, este cît se poate de evident că scrisul este al lui Mihail Sebastian şi numai al lui.

Deşi în ce mă priveşte primul impuls a fost acela de a reproduce pagina în formulă **no comment**, socot că etica profesională impune o serie de precizări.

Pentru cea dintîi cer scuze cititorilor, căci e o mărturisire: dacă aş fi avut minime indicii că textul xerogramei ce mi s-a pus la dispoziţie prezintă alterări vicioase, străine de mîna autorului, aş fi refuzat categoric să mă implic într-o acţiune de fals şi manipulare grosolană. (De ce i s-ar fi pretat însă Editura Humanitas? E greu să nu se crispeze cineva sub senzaţia de penibil pe care o degajă asemenea supoziţie, cu scenariul ei tenebros despre contrafacerea unui autograf...)

Am mai declarat-o: indiferent dacă-i împărtăşesc sau nu optica şi trăirile, mărturisirea lui Mihail Sebastian mi-a impus prin fervoarea autenticităţii ei intime. Dincolo de calităţile literare evidente ale ***Jurnalului***, nu se poate rămîne insensibil la zbaterea pas cu pas consemnată a unei conştiinţe pentru a-şi păstra cumpăna şi identitatea sub repetate şocuri sufleteşti, cu efecte grave şi ireparabile. Dincolo de complexul social şi etnic, de idei şi înclinaţii politice – cînd nu şi impregnîndu-le –, cred că dominanta morală, etosul iradiant al acestei cărţi stă în drama iubirii rănite şi incapabile să se răstoarne în ură. De la relaţiile amoroase la cele cu prietenii şi pînă la – culminaţie, pentru mulţi scandaloasă – raporturile cu mentorul său Nae Ionescu, mi se pare că natura „feminină" a sensibilităţii lui Mihail Sebastian l-a situat în zona iubirii care nu decade din esenţa ei iubitoare, fie şi scurtcircuitată de suspiciuni, invidii, indignări, resentimente de tot felul. (Sub specia iubirii, paradoxală şi inanalizabilă, straniul comportament în raport cu Nae Ionescu nu e nici neinteligibil, şi nici măcar incriminabil.)

Am întîrziat cu aceste consideraţii numai spre a înfăţişa motivaţia subiectivă, energică, voi spune chiar resimţită în regim de somaţie, care m-a determinat să restitui filologic acest text – şi mai ales pe el – sub auspiciile probităţii şi exactităţii. Dacă am insistat, cum au observat de altfel comentatorii, asupra fiecărei intervenţii de detaliu în text, dacă am menţionat orice deteriorare accidentală a filei ori a rîndului, nu o pornire maniacală spre acribie şi ştaif filologic mi-a dictat-o, ci convingerea că, odată trecută vremea colportajelor prin selecţie neinocentă, editarea acestui ***Jurnal***, integrală, trebuie să respire şi să inspire bună-credinţă şi *fair-play*. Pentru ca această carte să împlinească un rost bun în timpul actual, al tuturor mentalităţilor în dezordine. Malversaţiile, montajele tendenţioase de informaţii rămîn astfel în seama interpreţilor de text, iar culpa de *lèse*-adevăr, conştiinţei fiecăruia dintre ei.

Alte precizări, acum de ordin tehnic:

Pe tot parcursul manuscrisului nu am constatat intervenţia unei mîini străine decît în următoarele două situaţii, semnalate, de altfel, consecvent la subsol:

– o dată, în seria rîndurilor sau cuvintelor anulate; există anumite haşuri **verticale** dese şi apăsate, care fac imposibilă lectura textului eliminat (cf. fila 135, sîmbătă, 17 ianuarie 1942); comparate cu ştersăturile lui Sebastian, de obicei printr-o simplă linie **orizontală**, care nu obnubilează scrisul de dedesubt, ele pot da de bănuit că aparţin altcuiva, cel mai probabil fratelui său, Benu. Însă, cum toate aceste haşuri se pot studia urmărind subsolurile, din context reiese lesne că ele nu au afectat informaţii dintre cele care interesează disputa iscată în lunile din urmă;

– în al doilea rînd, scrisul lui Benu Sebastian, menţionat expres de autor prin adnotare marginală, a încercat să reconstituie rînduri sau paragrafe şterse de umezeală. La fila 425, bunăoară, nota din 21 decembrie 1941, care transcria o scrisoare către Scarlat Froda, a fost pe original complet distrusă. Din fericire, existenţa unui microfilm anterior accidentului a salvat versiunea primă a scrisorii,

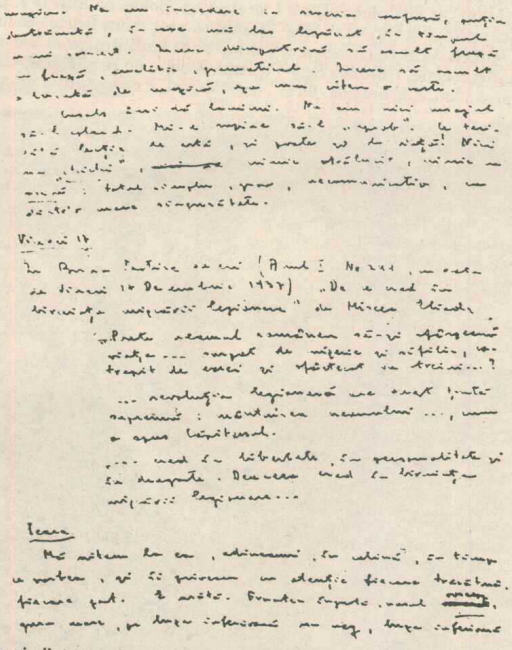

Pasajul facsimilat reproduce însemnarea din 17 decembrie 1937, din *Jurnalul* lui Mihail Sebastian, cu trimiterea bibliografică extrem de minuţioasă, suspectată de d-l Dan Petrescu a fi apocrifă.

faţă de care în cea a lui Benu apăreau cîteva aproximaţii.

O altă secvenţă, celebră aceasta, unde scrisul lui Benu a încercat să refacă două–trei cuvinte şterse, îl priveşte chiar pe Mircea Eliade: marţi, 2 martie 1937. Voi reproduce nota, pentru că mi se pare o cheie perfectă a aparent inexplicabilei minuţii de care dă dovadă Sebastian peste cîteva luni, în transcrierea extraselor din ***Buna Vestire*** de vineri, 17 decembrie 1937 (cu răspunsul lui Mircea Eliade la ancheta despre credinţa în „biruinţa mişcării legionare"). Dar, înainte de a cita, atrag iar atenţia că numai trei cuvinte, şi nu cele esenţiale, fuseseră aici alterate de uzura paginii. Iată nota: *„Lungă discuţie politică cu Mircea, la el acasă. **Imposibil de rezumat.** A fost liric, nebulos, plin de exclamaţii, interjecţii, apostrofe... Din toate astea nu aleg decît declaraţia lui – în sfîrşit leală – că iubeşte Garda, speră în ea şi aşteaptă victoria ei. (...) **S-ar putea să recitesc cîndva aceste rînduri şi să nu-mi vină a crede că ele rezumă*** (cuvintele lui Mircea). ***De aceea e bine să spun încă o dată că n-am făcut decît să redau întocmai cuvintele lui. Asta ca nu cumva să le uit. Şi poate că într-o zi lucrurile vor fi destul de liniştite – pentru ca să-i pot ceti această pagină** lui Mircea şi să-l văd roşind de ruşine"*. (P. 115, s.m., G.O.)

Această panică, exprimată repetat, de altfel, privind eventualitatea unei confruntări tîrzii, cînd spusele şi scrisele de-atunci vor fi părînd neverosimile, nu putea naşte, drept cel mai imediat reflex, decît **stringerea de probe**, reproducerea întocmai a cuvintelor lui, notarea exactă a unei date bibliografice. E de mirare că o lectură iscoditoare poate scăpa asemenea preţioase accente, care atestă acuitatea unei obsesii şi **comportamentul tipic** pe care-l declanşează.

Cît priveşte însemnarea neglijentă despre Victor Eftimiu (sîmbătă, 10 octombrie 1942), care e pusă în contrast cu „maxima precizie" a celei despre **prietenul** Mircea Eliade reiese net că e vorba de reproducerea din memorie a celor relatate de un intermediar. Nu e cazul să insistăm; nota de subsol nu opera o punere la punct, ci o completare – spre folosul cititorului – a informaţiei bruiate de o memorie dezgustată. Dar... dar e de ţinut cont că, spre deosebire de Mircea Eliade, Eftimiu era departe de a-l obseda pe Sebastian!

Că ***Buna Vestire*** din 17 decembrie 1937 a avut-o Sebastian sub ochi cînd şi-a scris însemnarea nu încape îndoială. Că spune „de ieri" şi nu „de azi" este, pentru cine s-a familiarizat cu presa interbelică, o situaţie curentă. Ediţia de a doua zi dimineaţă a unui ziar putea fi frecvent citită de cu seară, mai ales de membrii breslei gazetăreşti. În „agendele" lui E. Lovinescu am întîlnit situaţia aceasta de zeci de ori – şi o simplă foiletare a notelor finale din ediţia lor de la „Minerva" arată ce des scrie E. Lovinescu *„a apărut articolul meu cutare"*, iar data gazetei este şi cu două zile ulterioară însemnării lui. Orice editor de scriitori interbelici poate fi consultat cu folos în această cauză.

Închei cu un regret difuz de a fi prelungit aceste explicitări, mai necesare publicului neprofesionist, incitat la suspiciune, decît oamenilor de meserie care, nemaitrăind pe vremea lui Octav Minar, reprobat şi el dur de contemporani, ştiu că un document nu poate fi falsificat cu procedee atît de grotesc inconştiente cum e rescrierea unui text autograf, pe care un editor în toată firea ar reproduce-o fără să marcheze intervenţia unui scris străin...

Dacă vreo agresiune asupra textului acestui extraordinar ***Jurnal*** se va fi produs, cred că n-ar fi putut consta decît în îndepărtarea („pierderea") unor secvenţe ale lui, lucru, la ora actuală, greu sau cu neputinţă de probat.

** Pe marginea punctelor de vedere avansate de d-l Dan Petrescu în săptămînalul ieşean* Timpul *din 4 aprilie 1997 şi în cotidianul* Naţional *din 8–9 noiembrie a.c.*

UNIVERS
EDITURA PUBLICULUI CULTIVAT

Vă recomandă ultimele apariţii:

J. D. SALINGER
Nouă povestri

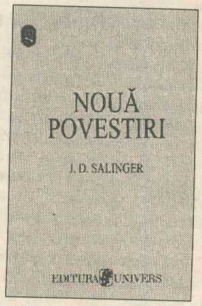

208 pag. 20.000 lei
ISBN 973-34-0460-8

JOSTEIN GAARDER
Lumea Sofiei

472 pag. 39.000 lei
ISBN 973-34-0440-3

Aceste romane se pot comanda la:
Editura UNIVERS
Piaţa Presei Libere nr. 1, Bucureşti • 79739
Tel. (401) 222.66.29; 617.55.25

ION VASILE ŞERBAN

„Algoritmul“ şi democraţia

(Urmare din pagina 16)

„drepturile“ parlamentare, compromisul venind din partea partidului sau partidelor mai puternice. Exemplul Israelului e de notorietate. Totuşi, în acest context, modelul tipic e cel italian. Cu vot, pînă nu demult, exclusiv proporţional, cu un electorat foarte divizat, Italia s-a dovedit a fi, în ultima jumătate de veac, ţara „instabilităţii“ şi a guvernelor de coaliţie. Alcătuirea lor a presupus, aproape întotdeauna, un proces complex şi anevoios, tocmai datorită dificultăţii de a realiza în guvern „algoritmul parlamentar“; iar numeroasele căderi ale guvernelor italiene, deseori încă înainte de a împlini anul, s-au datorat tocmai fragilităţii „algoritmului“ concordat. Exemplul italian e relevant şi pentru puţinele guverne monopartinice pe care le-a avut înainte de lenta dezagregare a democraţiei-creştine, forţa politică dominantă în perioada postbelică, pînă la începutul anilor '90. Alcătuirea guvernelor monocolore democrat-creştine nu s-a arătat nici ea mai uşoară; deşi unită într-un singur partid, democraţia-creştină italiană era divizată în mai multe curente, fiecare cu lideri proeminenţi şi cu un electorat destul de bine individualizat. În consecinţă, formarea unui guvern democrat-creştin presupunea, de asemenea, un „algoritm“ foarte precis (reprezentînd raportul de forţe, la un anume moment, între „facţiunile“ partidului, unit mai ales din cauza spaimei de comunişti), disputat cu un braţ de fier“, cum ar spune italienii, poate mult mai pătimaş decît în cazul unei coaliţii adevărate.

Celălalt argument utilizat de presă pentru discreditarea algoritmului (şi acesta bine primit de opinia publică) s-a referit la înlocuirea păgubitoare a criteriului competenţei cu criteriul politic al apartenenţei de partid. Argument din nou fals şi nu lipsit de ideologizare, în sensul constantelor imaginarului politic românesc, pentru care competenţa (înţeleasă ca specializare tehnocratică, într-un domeniu sau altul) are mai mulţi indici de autoritate, stabilitate, eficienţă decît politicul.

Falsificarea argumentului este multiplă, provenind din cauze şi evaluări diverse. În primul rînd, în pofida prejudecăţii datorate trecutei administraţii comuniste, nu există – în mod funciar – nici o contradicţie între competenţă şi apartenenţa de partid. Cineva poate fi incompetent chiar dacă nu e liberal ori pedeserist, aşa cum poate fi competent avînd un carnet de partid. Dacă înlăturăm prezumţia de vinovăţie a liderilor politici, odată stabilit „algoritmul“, fiecare partid îşi susţine, pentru un minister sau altul, oamenii pe care îi consideră ca fiind cei mai capabili pentru a coordona acel domeniu. Compromisul politic va ţine seamă, între altele, şi de „competenţele“ de care dispune o forţă politică sau alta, orientînd în acest sens repartizarea responsabilităţilor; desigur, numai în funcţie de grila parlamentară, de „algoritm“. Chiar dacă, de pildă, UDMR-ul ar face dovada (recunoscută de toţi membrii coaliţiei) că dispune de cei mai buni specialişti pentru zece ministere, nu ar fi posibil (respectînd rezultatul alegerilor din 1996) un guvern cu o asemenea pondere a UDMR-ului în alcătuirea sa. Supraevaluînd principiul competenţei, un ziarist sugera posibilitatea numirii în guvernul actual a unei importante personalităţi din PDSR, ceea ce e un nonsens în termenii democraţiei.

Dacă am căzut de acord că nu există contradicţia între competenţă şi apartenenţa de partid, trebuie să observăm că nu există nici disjuncţie între ele, socotind – bineînţeles – apartenenţa nu ca proprietatea unui carnet, ci ca asumare a unui anume program politic.

Întîi de toate, în cazul unei funcţii politice (guvern, parlament etc.), competenţa nu poate fi redusă, cum eronat se presupune, la o specializare tehnocratică. Un eminent chirurg, şef de şcoală recunoscut şi apreciat, poate fi un execrabil ministru al Sănătăţii, funcţie pe care ar putea-o îndeplini eficient un medic inteligent, bine pregătit, dar fără să fie o somitate în meserie; aşa cum, spre a lua şi a treia variantă în discuţie, un specialist de indiferent ce profesie poate conduce un departament guvernamental, avînd – desigur – în subordine specialişti în domeniu (în cazul Ministerului Apărării, situaţia s-a generalizat, în Europa).

În al doilea rînd, disjuncţia dintre competenţă şi apartenenţa politică e aproape imposibilă, în cazul funcţiei politice, care înseamnă nu atît o coordonare tehnocrată într-un domeniu, cît una mai largă, strategică, adică politică. Un specialist în finanţe, ca ministru, nu e pur şi simplu un tehnocrat. Soluţiile sale, deşi condiţionate decisiv de cunoştinţele şi experienţa proprie în domeniul financiar, sînt – în acelaşi timp – orientate particular de un program politic. Un ministru poate eşua nu neapărat din vina nepriceperii profesionale, incluzînd-o aici şi pe cea managerială. Într-o recentă emisiune televizată, d-l Mircea Coşea mărturisea că ceea ce consideră a fi eşec în proiectul său de reformă a economiei româneşti, ca membru al guvernului Văcăroiu, se datorează şi limitelor ideologice ale fostului partid de guvernămînt.

Nu există, de fapt, specialişti **neutri** implicaţi într-o guvernare; oameni de partid sau nu, tocmai pentru că sînt buni specialişti într-un domeniu, au o anume viziune politică asupra lui. Un guvern format efectiv din „tehnicieni“ nu poate fi decît o soluţie, pe termen scurt, impusă fie pentru a gestiona o criză politică, fie pentru a monitoriza obligaţiile curente într-o perioadă provizorie de absenţă a deciziei politice. Este sugestiv tot un exemplu în politica italiană. După recenta cădere a guvernului Berlusconi, de centru-dreapta, datorată manifestaţiilor de stradă conduse de comunişti împotriva radicalismului reformei economice proiectate de ministrul de Finanţe, Lamberto Dini, criza politică a fost rezolvată (cel puţin într-o primă instanţă) printr-un guvern alcătuit din personalităţi fără apartenenţă politică explicită, menit să amîne alegerile anticipate socotite contraproductive, în acel moment, de toate forţele politice. Prezidat tocmai de Lamberto Dini, spre a nu se trăda cu totul voinţa electoratului care cîştigase alegerile, guvernul de specialişti a fost tot de centru-dreapta, chiar dacă mai moderat, într-atît, încît să obţină şi acceptul forţelor politice de stînga. Guvernul de tehnicieni s-a dovedit a fi tot rezultatul unui compromis politic. În evoluţia sa ulterioară, depăşindu-şi mandatul temporar, el s-a transformat, încet-încet, într-un guvern de centru-stînga, nemaisusţinut de vechea coaliţie majoritară; ceea ce ne arată cît e de limitat timpul (şi cît de riscantă soluţia) în care tehnicienii se pot sustrage deciziei politice.

Criteriu de fond al dezbaterii democratice, „algoritmul“ e un concept normal şi necesar într-un stat de drept. Dificultatea realizării consensului politic (uneori cu urmări negative pentru actul guvernării), posibilitatea ca dezbaterile şi rezultatele lor să fie viciate politicianist, acestea sînt alte probleme care au cauze şi exigenţe diferite. Dar acuzarea şi ridiculizarea „algoritmului“ în sine vinciază, la rîndul lor, percepţia exerciţiului democratic. (Ascultătorul unui *talk-show* cerea o „mînă forte“, capabilă să înlăture nefericitul „algoritm“.) Opiniile presei, în acest caz, s-au pliat pe inerţiile imaginarului politic românesc. O remaniere democratică nu poate decît să ţină seamă de „algoritmul“ determinat de alegeri (indiferent că acesta va avea forma actuală sau o alta). Eşecurile remanierii, dacă vor fi, trebuie căutate în altă parte. Înlăturarea „algoritmului“, însă, nu poate decît să semnaleze un impas al democraţiei.

(Subtitlurile aparţin redacţiei)

Asistentul Înaltului Comisar al ONU pentru Refugiaţi a vizitat România

Intre 4 şi 6 noiembrie 1997, Sergio Vieira de Mello, asistentul Înaltului Comisar al Naţiunilor Unite pentru Refugiaţi, s-a aflat într-o vizită oficială în România, la invitaţia Guvernului României. El s-a întîlnit cu miniştrii de Justiţie, Interne, Externe, cu care a discutat situaţia refugiaţilor în România, remarcînd că ţara noastră este hotărîtă, în ciuda dificultăţilor, să-şi respecte obligaţiile faţă de această categorie. S-au trecut în revistă progresele făcute de România în aplicarea Convenţiei Naţiunilor Unite din 1951, ratificată de ţara noastră în 1991.

În viziunea Înaltului Comisariat al Naţiunilor Unite pentru Refugiaţi (ICNUR) *„Astăzi, România nu mai poate fi considerată ca o ţară generatoare de refugiaţi. Acestei ţări i se aplică «Clauza de încetare». Aceasta înseamnă că standardele de bază ale drepturilor omului sînt respectate“*. „Clauza de încetare“ reprezintă o modalitate prin care ICNUR împreună cu statele respective declară că motivele care pot determina cetăţenii acestor state să caute azil au încetat (cauzele fiind legate de violarea drepturilor fundamentale ale omului). Bineînţeles, există şi excepţii, dar şansele de primire a azilului de către cetăţenii ţărilor cărora li se aplică clauza sînt aproape nule.

În acest moment, în ţara noastră se află 585 de refugiaţi cu „acte în regulă“, 1.500 de solicitanţi de azil şi aproximativ 25.000 de migranţi ilegali, pentru cea mai mare parte a celor din urmă România fiind doar o etapă a periplului lor spre Occident. *„Există în România o* lege a refugiaţilor *exemplară în multe privinţe – chiar începînd cu definiţia «refugiatului», care include cazurile umanitare, victimele conflictelor armate“*, a mai arătat d-l de Mello. ICNUR oferă ajutor Ministerelor de Interne şi Justiţiei, pentru trierea celor care doresc în mod justificat statutul de refugiat şi pentru a-i separa de cei care cer abuziv acest statut. Pentru cei respinşi se doreşte ca perioada de apel să fie redusă (acum fiind foarte mare). ICNUR ajută pe refugiaţii cu statut să se integreze, pînă cînd vor putea să se întoarcă în ţările lor, plătind pregătirea, instruirea şi echiparea pentru alternativele de integrare. În legătură cu asigurarea pentru refugiaţi a drepturilor fundamentale – învăţămînt, sănătate –, Damtew Dessalegne, şeful Biroului de Legătură al ICNUR, declara: *„Refugiatul trebuie tratat nu mai bine, ci exact la fel cu ceilalţi cetăţeni“*.

Tadesse Abebe, şeful Programelor ICNUR pentru Europa Centrală, observa că ţările central-europene au o experienţă foarte redusă în domeniul asistenţei pentru refugiaţi, pentru că ele erau pînă de curînd generatoare de refugiaţi. Din acest punct de vedere, România se află în urma Cehiei şi Ungariei.

AURELIAN CRĂCIUN

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

La sfîrşitul lui noiembrie în librării pentru cadourile dumneavoastră de Sărbători

CARTEA DE CRĂCIUN
de Sorin Lavric
Cu desene originale de
Mircea & Silvia Muntenescu
Lansare Joi 27 noiembrie, ora 18 la Librăria Humanitas Kretzulescu Prezintă Andrei Pleşu şi Gabriel Liiceanu

AGENDA HUMANITAS '98

CALENDARUL HUMANITAS '98

POLIROM NOUTĂŢI

Carmen Creţu
Psihopedagogia succesului

Jean-Marc Monteil
Educaţie şi formare. Perspective psihosociale

Adrian Neculau (coord.)
Psihologia câmpului social: reprezentările sociale

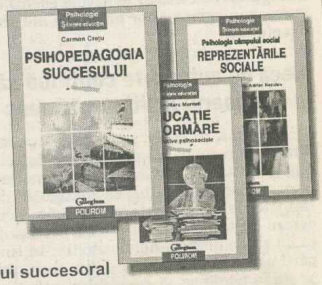

În pregătire:
Valerius M. Ciucă – Procedura partajului succesoral
Petre Andrei – Filosofia valorii

Comenzi la CP 266, 6600, Iaşi
Tel.&Fax: (032)-214.100; (032)-214.111; (032)-217.440
Internet: www.nordest.ro/shopping/books/polirom/polirom.htm
E-mail: polirom@mail.cccis.ro

DIN SUMARELE VIITOARE 22

- *Interviuri cu: **Ana Blandiana** (preşedinta Alianţei Civice), **Traian Orban** (preşedintele Asociaţiei răniţilor în revoluţie)*
- *Comentarii politice: **Şerban Orescu, Marius Băzu, Radu Portocală***
- *Pavel Câmpeanu: „Metamorfozele Europei Centrale“ – partea a doua*
- *N. R. Dobrogea: „Automobilul“*
- *Irina Nicolau: „Muzeul Satului şi nu numai“*
- *Istoria familiei Mociorniţă*

ION VASILE ŞERBAN

„Algoritmul“ şi democraţia

Parlament, Biserică, Armată: tratament diferit al opiniei publice

O notă comună tuturor sondajelor postdecembriste privind încrederea în instituţiile statului (inclusiv aprecierea lor) a fost locul de Cenuşăreasă ocupat de Parlament. Laurii s-au acordat mereu Bisericii şi Armatei, la fel Preşedinţiei, indiferent de persoana aflată în funcţia supremă. Pe locurile din urmă, Parlamentul schimba o treaptă sau alta doar cu Guvernul, amîndouă instituţiile rămînînd într-un spaţiu mai mult egal cu blamul decît cu o simplă mefienţă.

Presa a comentat această ierarhie încercînd mai curînd să o justifice decît să o explice. Cu puţine excepţii, poziţia negativă a Parlamentului era confirmată şi motivată prin propriile lui slăbiciuni; calitatea în sine a contribuţiei parlamentarilor a atîrnat greu în judecăţi, chiar dacă exemplele individuale nu puteau contura, în mod definitoriu, profilul instituţional. Parlamentarii, mai mult decît reprezentanţii altor instituţii, au devenit uşor subiectul caricaturilor şi comentariilor ironice, coborîndu-se în derizoriu o problemă care s-ar fi cerut abordată şi cu alte mijloace.

Desigur, nu lipsesc elementele care pot legitima imaginea nefavorabilă a Parlamentului în ochii electoratului: alegerea pe liste de partid a învestit, ca senatori ori deputaţi, persoane cu totul nepregătite pentru o asemenea înaltă funcţie; cazurile de comportament la limita legalităţii, muşamalizate printr-o echivocă înţelegere a imunităţii parlamentare, au reuşit să submineze o credibilitate neconsolidată încă; statutul material al aleşilor naţiunii, intens mediatizat, a apărut – în raport cu atitudinea electoratului şi în contextul de sărăcie a ţării – ca un cumul de privilegii nemeritate; iar enumerarea ar putea continua cu exemple individuale revelatoare. E în afara oricărui dubiu că parlamentarii înşişi pot fi făcuţi vinovaţi, în mare măsură, de imaginea pe care Parlamentul continuă să o aibă după aproape opt ani de funcţionare liberă şi democratică.

Fără să intrăm în detalii şi fără a dori să schimbăm, în vreun fel, negrul în alb, trebuie să observăm, totuşi, că însăşi premisa evaluării Parlamentului i-a fost defavorabilă şi ea pare să fi orientat într-un mod ideologizat opinia electoratului, inclusiv în aprecierea unor cazuri individuale. Situaţii cel puţin asemănătoare, din cadrul instituţiilor fanion: Biserica şi Armata, nu au avut acelaşi efect în opinia publică. Implicarea vinovată a Bisericii, chiar rămînînd la nivelul persoanelor, din anii comunismului nu a produs consecinţele aşteptate în aprecierea instituţiei; nici angajarea ambiguă în societatea civilă din timpul regimului Iliescu, nici atitudinea „necreştinească“ a Bisericii Ortodoxe faţă de greco-catolici (motive suficiente de discreditare pentru un electorat care – dincolo de opinii politice, mai mult sau mai puţin clare – a votat împotriva regimului Iliescu şi s-a exprimat majoritar în contrast cu poziţia „oficială“ faţă de Biserica Unită) nu au diminuat capitalul de încredere al Bisericii. Într-un alt plan, situaţia materială a ofiţerilor (nivelul salarial şi numeroasele facilităţi moştenite), cel puţin în comparaţie cu medicii şi profesorii, colegi bugetari de aceeaşi (dacă nu superioară) importanţă socială, nu a fost nici percepută, nici mediatizată ca o sumă de privilegii în stare să ştirbească imaginea Armatei. Ceea ce îmi întăreşte convingerea că nu cazurile individuale compromiţătoare, nici unele demersuri instituţionale ambigue, dacă nu chiar nefericite, ar fi singurele sau măcar motivele esenţiale care configurează imaginea unor instituţii ale statului în opinia publică.

Ideea de autoritate continuă să domine în imaginarul politic românesc

Elocvent, în acest sens, mi se pare faptul că – fără să se recunoască explicit – este cel mai adesea pus în cauză şi sancţionat însuşi modul de funcţionare al Parlamentului, ca instituţie democratică. Dezbaterile parlamentare (nu luăm acum în considerare calitatea acestora) sînt percepute îndeobşte ca un şir de discuţii nefolositoare; în timp ce în alte părţi ale ţării se munceşte din greu, parlamentarii ar sta în fotolii ca să se asculte între ei. Activitatea parlamentară este – voit sau în necunoştinţă de cauză – redusă la discuţiile din plen, deseori doar la acţiunea votului, văzut ca o confirmare mecanică a indicaţiilor de partid şi, mai rău, ca o posibilitate pentru obţinerea de privilegii personale. Presa, dacă ar fi mult să spunem că a inoculat o asemenea percepţie, este sigur că nu a făcut prea mult ca să o modifice. În ultimă instanţă, Parlamentul continuă să-şi ocupe locul din urmă în aprecierea opiniei publice deoarece e considerat, de o mare parte a ei, ca o instituţie inutilă (aceeaşi Mare Adunare Naţională), iar dezbaterea parlamentară, ca o pierdere de timp. Identitatea sondajelor referitoare la polarizarea maximului şi minimului de credibilitate ţine – dincolo de nenumărate elemente particulare ori de conjunctură – de însăşi inerţia mentalităţii din societatea românească.

În imaginarul politic românesc, ideea de autoritate continuă să domine; instituţiile care par să o reprezinte se bucură, în primul rînd, de apreciere. De ideea autorităţii sînt legate, de asemenea, concepte care – la rîndul lor – înseamnă puncte de referinţă ale aceluiaşi imaginar: stabilitatea, continuitatea, temeiurile tradiţionale, puterea şi eficienţa

deciziei. În schimb, exerciţiul democratic – dezbaterea, dialogul, multiplicarea punctelor de vedere – este perceput drept cauză care poate submina autoritatea (o poate îngrădi sau slăbi) şi, pe cale de consecinţă, poate dezorienta principiile directoare ale imaginarului social; exerciţiul democratic, permisiv cu diversitatea opiniilor, aparent mai puţin eficient, prin acceptarea dialogului ca premisă a deciziei, pare producător de instabilitate, prea puţin credibil şi, oricum, încă insuficient de puternic ca să poată înlocui vechiul sistem al autorităţii, aşa cum s-a canonizat în imaginarul politic românesc.

Un fapt extraparlamentar, dar de mare actualitate, ne poate susţine peremptoriu observaţiile anterioare. Capacitatea sa explicativă e mai edificatoare deoarece evaluarea lui (iniţială şi esenţială) nu aparţine atît opiniei publice, cît mass-media care i-au modelat, aproape în unanimitate, impactul public. Este vorba de ceea ce s-a numit, cu un termen improvizat, dar sugestiv, „algoritmul“ de alcătuire al guvernului de coaliţie rezultat din alegerile recente.

Observăm că, în sondajele amintite, Guvernul se află tot în partea de jos a clasamentului, în imediata apropiere a Parlamentului. Ca organ executiv, însă, Guvernul îşi cîştigă credibilitatea prin ceea ce face, prin felul în care deciziile sale modifică, în bine sau în rău (după opinia electoratului) mersul societăţii. Stabilitatea leului, inflaţia, calitatea serviciilor, nivelul de trai, în ultimă instanţă, sînt indici ca şi obiectivi pentru aprecierea dată Guvernului. Omul de rînd e mai puţin interesat de **cum** face Guvernul, de modul **cum** decide, **cum** se organizează; greutatea judecăţii cade asupra a ceea ce rezultă ca efect al acestor mecanisme; deşi, în fapt, există o strînsă legătură între **cum** şi **ce** se face. Conştientă de acest lucru, presa a fost mult mai atentă la acest **cum** al Guvernului; iar acest **cum** presupune cu necesitate un dialog, o confruntare de opinii între sau înlăuntrul forţelor politice, o „parlamentare“ în esenţă. De data aceasta, „executivul“ se apropie de „legislativ“, fiind obligat să-şi stabilească propria legislaţie. Apropierea de Parlament se impune şi prin faptul că alcătuirea, organizarea Guvernului trebuie să reflecte structura parlamentară stabilită prin votul electoratului.

Algoritmul există în toate ţările cu vot proporţional

Despre ce este vorba? În urma alegerilor, preşedintele numeşte un reprezentant al forţei politice majoritară în Parlament spre a alcătui Guvernul; premierul numit poate purta discuţii în scopul formării cabinetului său, fie doar cu propriul partid, fie împreună cu altele, dacă e necesară o coaliţie (cazul alegerilor din 1996). Existenţa unei coaliţii presupune nu doar definitivarea unui program (rezultatul unui compromis între programele tuturor forţelor politice implicate în guvernare), ci şi repartizarea ministerelor, a responsabilităţii de decizie. Proporţia (fie numerică, fie calitativă) a reprezentării partidelor de guvern trebuie să fie întotdeauna cea parlamentară; dezbaterile, confruntările, compromisurile pentru stabilirea ei sînt un exerciţiu democratic normal; ele pot să fie de mai lungă sau de mai scurtă durată, liniştite şi tensionate, cu un rezultat mai mult sau mai puţin acceptabil pentru toţi, dar sînt absolut necesare şi firesti în orice sistem democratic.

Acest proces de alcătuire a Guvernului a fost, din primul moment, rău perceput de mass-media, devenind – pe măsura prelungirii şi tensionării dezbaterilor – o ţintă pentru inculpare ori ridiculizare. „Algoritmul“, termenul de circumstanţă cu care a fost numit criteriul „parlamentar“ de organizare al Guvernului, învestit în sine cu o conotaţie negativă, a fost foarte curînd metamorfozat în sintagma devalorizantă şi acuzatoare (puţin vulgară) a „luptei pentru ciolan“. Conştient sau nu, presa şi-a asumat modul de gîndire al „opiniei publice“, incriminînd discuţiile pentru alcătuirea guvernului ca inutile, dăunătoare chiar. Unul din argumentele folosite, cu mare priză în opinia publică, a fost originalitatea românească: nicăieri în lume nu se întîmplă aşa ceva. Eroare evidentă, dacă nu ar trebui să o luăm ca neadevăr; absolut în toate democraţiile europene se întîmplă la fel (excluzînd regimurile parlamentare bazate pe vot majoritar, de tipul celui britanic, unde problema nu se pune). În toate ţările unde votul proporţional produce guverne alcătuite din mai multe forţe politice, dezbaterile în vederea alcătuirii cabinetului sînt cu atît mai complicate, cu cît coaliţia este mai largă şi mai eterogenă politic.

Să luăm cîteva exemple. În Germania, deşi raportul de forţe între partidul creştin-democrat şi cel liberal (cei doi participanţi la guvernare) este net în favoarea primului, s-a stabilizat în timp un compromis care oferă micului partener postul de vicepremier şi de ministru de externe, plus cîteva portofolii. E un caz fericit. De cele mai multe ori însă coaliţiile sînt amestecate, iar partidele mici exercită (într-un cadru democratic, uneori pînă la limita lui) un adevărat şantaj, mizînd pe cîştigarea unei poziţii cît mai reprezentative în guvern, uneori chiar peste

(Continuare în pagina 15)

Redactor-şef: **GABRIELA ADAMEŞTEANU**
Redactor-şef adjunct: **RODICA PALADE**
Publicist comentator: **ANDREI CORNEA**

Redactori: **IULIAN ANGHEL, IOANA IERONIM, RĂZVAN PAUL, AURELIAN CRĂCIUN**; Grafician: **DAN PERJOVSCHI**; Contabil şef: **ALINA CORBU**; Şef serviciu marketing-distribuţie: **MIRCEA VLAD IONESCU**; Asistent marketing-publicitate: **MIHAELA CUCU**; Secretariat: **MARA ŞTEFAN**

Difuzare, abonamente: **Constantin Satalla, Alexandru Petrea**; Operator calculator: **Lidia Cristescu**; Corectură: **Rodica Toader, Adriana Bobeică**; Casierie, abonamente: **Mihaela Antonescu**.

Rubrici: ***ILIE ŞERBĂNESCU*** *(comentariu economic),* ***ŞERBAN ORESCU, ZOE PETRE, EMIL HUREZEANU, DAN PAVEL, RADU CĂLIN CRISTEA, CRISTIAN PREDA*** *(comentariu politic),* ***H.-R. PATAPIEVICI*** *eseu („Idei în libertate“),* ***DAN C. MIHĂILESCU*** *(cronică literară),* ***MAGDA CÂRNECI*** *(comentariu cultural),* ***IRINA COROIU*** *(cronică de teatru).*

Consiliul consultativ „22“: MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHAI ŞORA, ŞERBAN PAPACOSTEA, VIRGIL NEMOIANU, SORIN ALEXANDRESCU, MIRCEA MARTIN, MIHNEA BERINDEI, EMIL HUREZEANU, VLADIMIR TISMĂNEANU, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI

Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: „22“.
Redacţia şi administraţia: Bucureşti, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, 614.17.76, e-mail: r22@r22.sfos.ro, http://www.sfos.ro/culture/22/
Responsabil de număr: AURELIAN CRĂCIUN

Număr tipărit cu sprijinul FUNDAŢIEI SOROS

ISSN-1220-5761